OTAN VIRTENI VILUSTA

KANSANMUSIIKIN OPPIKIRJA

Vaasa, 2020

OTAN VIRTENI VILUSTA

kansanmusiikin oppikirja
yläkouluille, lukioille ja
opettajainvalmennuslaitoksille

Koonnut: György Kádár

Vaasan Musiikkiluokkien Tuki ry
Vaasa, 2020

ISMN

Painotalo

Kannen kuvat: Julius Rinne
Kansikuvien taustalla on Toivo Kuulan kansanmusiikinkeruumatkan muistiinpanoja.
Etukansi: Piirros permiläisen pronssilöydön pohjalta. Keskimmäisellä hahmolla on siivissään ja olallaan päät (siippa, olkapää).
Takakansi: Kalliopiirros Uikujoelta Karjalasta.

Omistan tämän kirjan Vaasan musiikkiluokkien oppilaille

JOHDANTO

Jos musiikinopetuksemme aikoo seurata ajan henkeä, sen täytyy seurata musiikkielämän ja -tieteen kehitystä. Näin on tapahtunut kautta aikojen. Euroopan musiikkielämää ajatellen voitanee väittää, että viime vuosikymmenien merkittävimmän vaikutuksen siihen teki Keski- ja Itä-Euroopan (talonpoikais-)musiikkikulttuurien löytäminen. Löytö avasi Euroopan musiikinhistoriassa oven aivan uusiin sävelmaailmoihin ja siten laajensi ennennäkemättömästi ilmaisumahdollisuuksia. Kaikki tämä tapahtui aikana, jolloin kehityksen suuntaviivat näyttivät olevan hukassa. Taiteilija, musiikkitieteilijä, kansanmusiikintutkija Béla Bartók (1881-1945) kirjoittaa siitä seuraavasti:

„Nuorimman tieteenalan, musiikkifolklorin – aluksi vaatimattomat - tutkimustulokset vetivät muutamien musiikkojen huomion aidon talonpoikaismusiikin suuntaan. Heitä järkyttivät löytämiensä luonnon aarteiden rikkaudet. Näyttää siltä, että musiikin luonnonvarojen päivänvaloon saattamista seurasi luonnollisena reaktiona Wagner- ja Strauss-kauden ääriromaattisuus: Itä-Euroopan aito talonpoikaismusiikki on lähes täysin diatoninen; useissa paikoissa, kuten esimerkiksiUnkarissa suorastaan pentatoninen. (...) Talonpoikaismusiikin vaikutuksesta johtuen voivat uudet teokset välttyä olemasta äärimmäisen täyteen ahdettuja."

„Olen vakuuttunut siitä, että jokainen kansamme oikeista, ns. varsinaisista melodioista on todellinen mallikuva korkeimman tason taiteelliselle täydellisyydelle. Katson niitä pienoiskoossa samanlaisiksi mestariteoksiksi, kuin suurempien muotojen maailmasta otettu Bachin fuuga tai Mozartin sonaatti. Tämäntapainen melodia on klassisena esimerkkinä musiikillisen ajatuksen uskomattoman tiiviille, kaikkea turhaa välttävälle ilmaisumuodolle." (...)"Jos tutkimme melodioita, löydämme melodiakaarien ja sävellajien uskomattoman suuren vaihtelevuuden. Näissä elävät mitä erilaisemmat vanhat sävellajit (...) elävää elämää. Niiden lisäksi löytyy itämaisia (ylinouseva sekunti) säveljonoja, ja jopa pentatoniikan eri lajikkeita." „Tämä se oli, jota kaivattiin romantiikan pitkäveteisyyden jälkeen."

„Toki, tämä ahdassanaisuus ja epätavallisten melodioiden ilmaisumuodot saattavat olla syynä, että niiden on vaikea saada tavallisia muusikoita vakuuttuneiksi. Tavalliselle muusikolle tärkeimpiä ovat hänelle tutut kaavamaisuudet, joita hän tuntee hyvin jo etukäteen. Hän kykenee iloitsemaan ainoastaan näistä tutuista sabloneista, mutta sanoman ydintä hän ei tajua. (...) Ei siis ole tavatonta/yllättävää, jos tavallisen muusikon jä tämänlaisen musiikin väliin ei synny syvellisempää suhdetta." Kooste: Bartók, 1989 /1921/. s. 109 sekä Bartók, 1989 /1928/. s. 131.

Jos Bartókin pelko yhdenmukaistumisesta, kaavamaistumisesta ja musiikillisen tajuntakyvyn kaventumisesta oli aiheellista postromantiikan aikana 1920-30-luvulla, se taitaa olla moninkertaisesti aiheellempaa nykyisen viihdeteollisuuden aikana. Elämme aikaa, jolloin (musiikki)viihdeteollisuus valloittaa maailman joka kolkkaa. Se on mahdollista siitä syystä, että se on niin pitkälle yleistajuiseksi yksinkertaistettu, että sen ymmärtäminen ja harrastaminen ei välttämättä vaadi opetustakaan. Tietokoneanalyysin tehneen Joan Serran sanoin: „Tietokoneanalyysi löysi *todisteita musiikin lisääntyvästä homogeenisyydestä. Etenkin nuottiyhdistelmien vaihtelevuus eli soinnut ja melodiat ovat jatkuvasti vähentyneet 50 vuoden aikana* (Serra, 2012, lisää: Esa Lilja, 2009)

Viihde on valloittanut ja yhdenmukaistanut hyvin pitkälti myös Suomen musiikinopetusta. Se näkyy, jos katsomme opettajainvalmistuslaitosten tenttivaatimuksia taikka vain oppikirjoja. Niistä ei välttämättä käy ilmi, mitä sävelkieltä, sävelmaailmaa opetuksemme tavoittelee, mitä ominaisuuksia sillä on tai miten siihen voidaan kasvattaa? Miten suomalaisesta taikka suomensukuisesta sävelkulttuurista voidaan päästä Euroopan tyylikausien, taikka muiden kansojen sävelkulttuureiden ymmärtämiseen? Näissä oppikirjoissa viihde ja taide ei erotukaan. Tämä tavoitteettomuus näkyy, jos katsomme kirjakaupoissa myytävinä olevia musiikinoppikirjoja: ensimmäisen luokan oppikirjan sivuja ei välttämättä pysty erottamaan seitsemännen luokan oppikirjan sivuista. Vaikeusasteessa tai sisällöstä ei oikein ole enää eroja.

Kädessä oleva oppikirja palaa maailmansotien aikana keskeneräiseksi jääneeseen kehitykseen eli Aksel Törnuddin (1874-1923), Ilmari Krohnin (1867-1960) kauteen. Silloin opetuksella oli selkeät tavoitteet. Silloin oli selvä - ja lisättäköön, paljon ennen Bartókia ja Zoltán Kodálya (1882-1967) oli jo selvä -, että tie monipuolisuuteen ja monenlaisuuden tajuamiseen johtaa oman, eli suomen ja suomensukuisten kansojen musiikkikulttuurien monipuolisuuden kautta. Kansanmusiikin opettamisen avulla voidaan välttää kaavamaista ajattelutapaa sekä kasvattaa laajaa musiikillista tajuntakykyä, muotoaistia ja tyylitajuntaa.

Kirjan henki on linjassa UNESCO:n päätöksellä, joka 1.12.2016 päätti ottaa Kodályn kansanmusiikinopetukseen nojautuvan menetelmän esimerkillisenä opetusmetodina osaksi maailman kulttuuriperintöä:
https://ich.unesco.org/en/BSP/safeguarding-of-the-folk-music-heritage-by-the-kodaly-concept-01177
http://mta.hu/english/the-heritage-of-the-kodaly-method-107290

Johdanto
1. Mitä kansanmusiikki on? - kansanmusiikin määritelmä
2. Suomalainen kansanmusiikki
2.1 Suomalainen kansanmusiikki muoto-opillisesti
2.1.1 Kalevalamittaiset kansanlaulut
2.1.2 Reki- tai riimilliset laulut
2.1.3 Pelimannimusiikki ja sen soittimet
2.2 Aihepiiriltään
2.2.1 Myyttiset runot ja Kalevala
2.2.2 Paimenlaulut ja paimensoittimet
2.2.3 Lasten leikkilaulut
2.2.4 Nuorison leikki- ja rakkauslaulut
2.2.5 Balladit
2.2.6 Itkuperinne
2.2.7 Kristilliset laulut
2.2.8 Tanssiperinne
3. Muiden kansojen kansanmusiikki
3.1 Suomensukuisten kansojen musiikkiperinteet – musiikillinen sukulaisuus
3.1 Virolainen kansanmusiikki
3.2 Saamelaisten musiikki
3.3 Mordvalainen kansanmusiikki - venäläinen vaikutus
3.4 Marilainen kansanmusiikki
3.5 Unkarilainen kansanmusiikki
3.2 Suomalaisen ja suomensukuisten kansanmusiikkien saamia vaikutuksia – musiikilliset lainat
3.2.1 Muinais-indoeurooppalainen hemitoninen pentatoniikka
3.2.2 Itämeren kansojen musiikkikulttuurit
3.2.3 Muinaisslaavilaiset vaikutukset
3.2.4 Pohjoisgermaaniset kansat (muinaisindoeurooppalaiset)
4. Muiden kansojen kansanmusiikki
Taulukot
Laulujen luettelo
Lyhenteet
Kirjallisuus

„Otan virteni vilusta”
Martta Kähmi, Suistamon seutu

Niit’ ennen isoni lauloi
kirvesvartta vuollessansa;
niitä äitini opetti
väätenssänsä värttinätä,
minun lasna lattialla
eessä polven pyöriessä,
maitopartana pahaisna,
piimäsuuna pikkaraisna.
Kalevala (sävel: PPL 118)

1. Mitä kansanmusiikki on? - kansanmusiikin määritelmä

Alkuperäinen kansanmusiikki on osa taidemusiikkia, mutta se erottuu ***sävelletystä*** (kirjoitetusta) **taidemusiikista** (konserttimusiikista) siinä, että se on osa tietyn kansan(ryhmän) ***suullista perinnettä*** *(*tai ***kulttuuria)***. Kansanmusiikissa, kansanlauluilla ei ole säveltäjää; varsinaiset kansanlaulut ovat peräisin ammoilta ajoilta, ne ovat muovautuneet kansan muistissa sen vuosisatojen kokemuksien, tuntemuksien ja musiikillisen maun pohjalta.

Alkuperältään katsottuna kansanlaulut ja niiden ominaisuudet voivat olla kuten kielen sanoja: joko historiasta kumpuavaa omaa tai sitten lainaa. ***Omaksi*** sanotaan kansanlauluja, joiden ominaisuudet, toisinnot löytyvät vain kyseisten kansan(ryhmän) tai vain heidän sukulaiskansoiltaan (suomalaisessa kansanmusiikissa esimerkiksi ns. kalevalamittaiset laulut). ***Lainaksi*** kutsutaan niitä, joille löytyy vastineita muiltakin kuin kyseiseltä kansalta tai sen sukukansoilta (suomalaisessa kansanmusiikissa esimerkiksi pelimannimusiikin melodiat, jotka ovat peräisin ruotsalaisilta ja saksalaisilta muusikoilta). Yhtäläisyyksiä voi löytyä kansoilta, jotka asuvat tietyllä *arealla* (alueella); jolloin puhutaan ***areaalisista yhtäläisyyksistä***. Sitä vastoin konserttimusiikilla (klassisella musiikilla) on aina säveltäjänsä, joka kirjoittaa teoksensa paperille nuoteiksi.

Keski- ja Itä-Euroopan musiikin tutkijat katsovat yleisesti, että mitä vanhempi joku kansanmusiikin kerrostuma tai kansanlaulu on, sitä useampien sukupolvien jalostama ja kiteyttämä se on. Näin ollen kyseisen kansanlaulun korkea ikä melkein kuin takaa, että kansanlaulun taiteellinen (ja kansantieteellinen) arvo on suuri. Tässä mielessä eräs säveltäjä sanoi, että kansanlaulu voi olla taiteellisesti Beethovenin sinfonian kanssa tasa-arvoinen.

1. Oisi virttä viisi, kuusi Suistamon seudulta

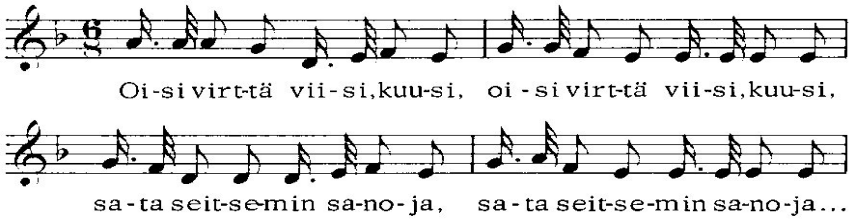

vaan en jouva laulamahe
kesähissä kiirehissä,
heinilöissä, hein’ ajoissa,
engä taija ennen joudua
joulun pitkinä pyhinä.
Viikon on virteni vilussa,
kauan kaijassa tilassa.
Otan virteni vilusta,
kannan kaijasta tilasta,
laulan kaikkein kuullaksenne,
suusta kuin sulasta voista,
piästä päivänkakkarasta.

Lauloin ennen lapsemmite,
pieksin kieltä pienemmite.
Lauloin lastut lattialla,
tammet keskitanterella.

Migä sordi iänen suuren,
iänen armahan alendi?
Suru sordi iänen suuren,
iänen armahan alendi.

Lauloi Martta Kähmi
Tallensi S. H.

Suulliselle perinteelle on ominaista se, että kansan muistissa eri sävelmät (sen melodia, rytmi, lopuketyypit, jne.) ja sanat(kin) sekoittuvat usein keskenään, ja niitä muistetaan eri paikkakunnissa eri tavalla. Vertaa vuorolaulua *Oisi virttä viisi, kuusi* lauluun PPL:72, CVYÄ:1; SS:111 sekä LPP:26. Sävelmä on siinnyt suomalaisille runolauluille (vuorolauluille) ominaisessa *la*-pentakordissa. Erikoista siinä on se, että päätössävel ei olekaan *la* vaan *ti*, kuten CVYÄ:111.

Sävelmiä, joiden tutkijat ajattelevat olevan tavalla tai toisella sukua toisilleen, sanotaan ***toisinnoiksi***.
Tehtävä: Vertaa allaolevien eri kansanlaulujen toisintoja.

2. Karin Nikolain korvalta Kauhava

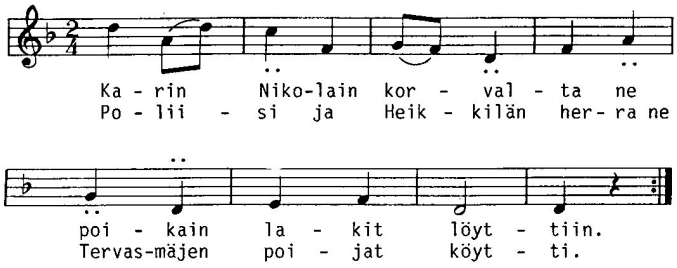

1. *Karin Nikolain korvalta*
ne poikain lakit löyttiin.
Poliisi ja Heikkilän herra
ne Tervasmäjen poijat köytti.

2. *Tervasmäen Kustaalla helapääpuukkoo*
ja Polven Hempalla airas.
Ja aukeshan sille Karin Nikolaille
Tervasmäen pihalla taivas.

3. *Ja neljättäkymmentä toristajaa*
lakituphan lappaa,
eikä kukaan tiänny toristaa
että Hemppa Nikun tappaa.

Riimillisen kansanlaulun melodia on *la*-pentatoninen (huolimatta siitä, että siinä on *ti*, joka muistuttaa häjylaulujen *fi*:tä, ks. myöhemmin).

3. Istun tammen oksalle Kauhava

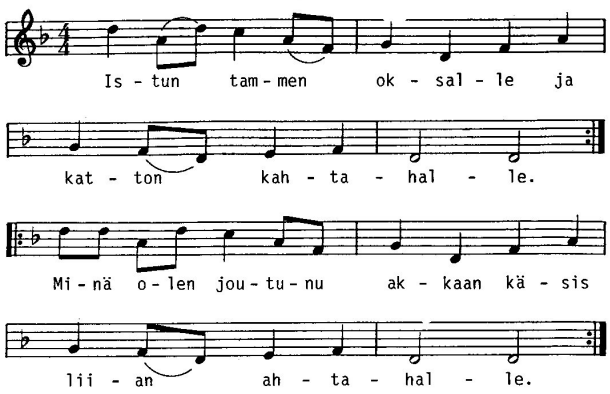

1. *Istun tammen oksalle*
ja katton kahtahalle.
Minä olen joutunu akkaan käsis
liian ahtahalle.

2. *Ooppa tainnu katua*
kun oot mua rakastellu,
jos oot kaikki uskonu
mitä akat on valehrellu.

3. *Upotanko itteni järven rantahan*
syvimpähän paikkaan.
Tottahan ämmät mun heilalleni
uuren sitten laittaa.

4. *Harmaa lintu se kosken kivellä*
ystäväänsä kaipaa.
Niin on mun kun muirenkin,
jotta yksin ei kulu aika.

5. *Koivu ei kasva marjoja,*
se on poltettavaa puuta.
Taaskin mä makasin vasituusta heilaa
ja vaivasin akkaan suuta.

4. Älä sinä flikka sinisiä silmiä Kauhava

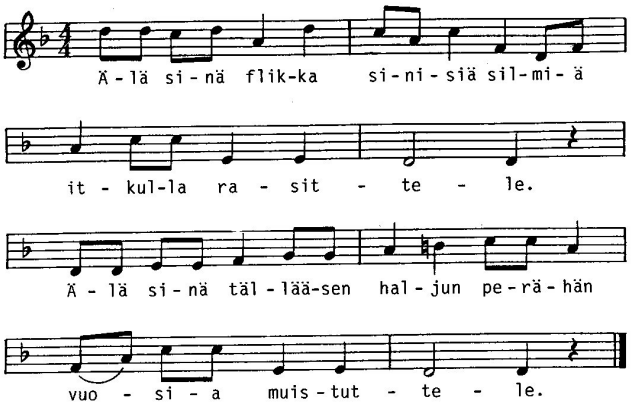

1. Älä sinä flikka sinisiä silmiä
itkulla rasittele.
Älä sinä tällääsen haljun perähän
vuosia muistuttele.

2. Äänes kuulen vaikket luule
yli leviän lahren.
En ole ollu yhren hellun,
olen ollu kahren.

3. Sinisiä punaasia lemmen kukkia
eikä niitä kasva talvella.
Eikä sitä viitti yhtä flikkaa
elämäänsä palvella.

4. Kun sinä helluni hellun hankit
niin hanki se myöskin sievä,
jottas julkeet sen äitis kotia
kysymättä vierä.

5. Maailman markkinoita Iitti, 1957

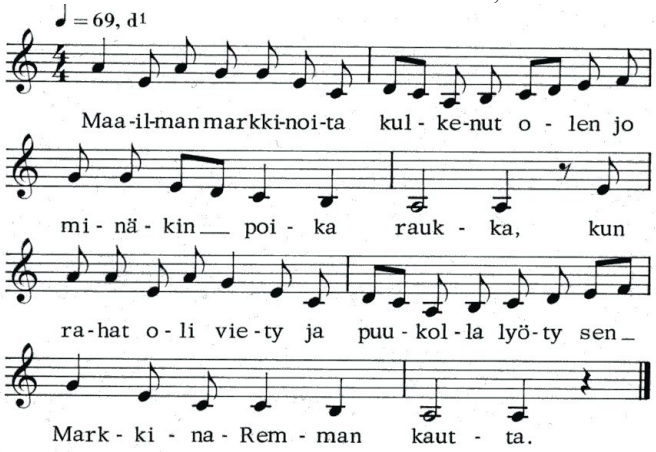

Mikset sä juhannusta viljellyt
noita Mikkolan vainioita,
kun sinä läksit kulkemaan
noita maailman markkinoita.

Poika nuori, kotoisin olen
Härmän Kankaanpäästä.
Omasta hengestä en väliä pirä
enkä toisenkaan liioon säästä.

2. Suomalainen kansanmusiikki

Muoto-opillisesti (2.1) suomalaisen kansanmusiikin kolme tärkeintä kerrostumaa ovat

1) kalevalamittaiset niin sanotut vuorolaulut tai runolaulut
2) reki- tai riimilliset kansanlaulut
3) pelimannimusiikki (kts. taulukko Suomalainen kansanmusiikki)

Aihepiiriltään (2.2) Suomen kansanmusiikki jakaantuu

1) myyttisiin lauluihin, (poikkeuksetta kalevalamittaisia)
2) paimenlauluihin (kalevalamittaisia)
3) lasten leikkilauluihin (osa kalevalamittaisia osa riimillisiä)
4) nuorison leikki- ja rakkauslauluihin (kalevalamittaisia, riimillisiä, pelimannimusiikkia)
5) häälauluihin (kalevalamittaisia ja riimillisiä)
6) balladeihin (kalevalamittaisia ja riimillisiä)
7) itkuihin (useimmiten kalevalamittaisia)
8) hengellisiin lauluihin
9) tanssilauluihin (kalevalamittaisia, riimillisiä ja pelimannimusiikkia)

Alkuperältään (3) katsottuna suomalaisen kansanmusiikin syvin kerrostuma on suomalais-ugrilainen, mutta siinä on mukana myös muinaisindoeuroppalaista, pohjoisgermaanista, muinaisslaavilaista, ja -balttilaista kerrostumaa.

2.1 Suomalainen kansanmusiikki muoto-opillisesti

2.1.1 Kalevalamittaiset kansanlaulut

Kalevalamittaiset kansanlaulut ovat tavallisimmillaan **8-tavuisia** ja **runomittaisia**. Laulujen esitystavasta johtuen niitä tavataan sanoa myös **vuorolauluksi**. Vuorolaulussa ***päämies*** eli esilaulaja aloittaa ja ***puoltajat*** eli muut laulajat toistavat perässä esilaulajan laulaman säkeen tai säeparin toisen puoliskon. Lauletaan siis vuoroissa koko laulu läpi. Osa kalevalamittaisista lauluista - muun muassa kehtolaulut - ovat toki olleet tavallisia yksinlauluja. Merkittävä osa kalevalamittaisista kansanlauluista ovat *la*- tai *do*-pentakordeja sekä pentatonisia. Suomalaisille lauluille tyypillinen tahtilaji on 2+3/4 (aikaisempi tapa merkitä 5/4) ja suomensukuisille 5/8, 5+4/8, 3+6/8, jne. tahtilajit.

6. Laulu morsiamelle karjalainen sävelmä

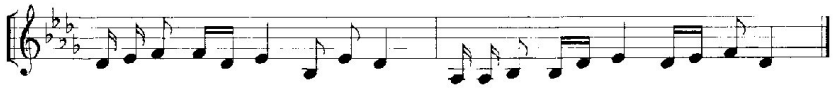

„Morsian, sisarueni, kapulehti, lempyeni!
Kuules, kuin minä sanelen, kielin toisin kertoelen!
„Lähet jo, kukka, kulkemahan, mansikka, matelemahan,
verannukka, vieremähän, sametti, samoamahan
tästä kuulusta ko'ista, kaunihista kartanosta;
tulet toisehen talohon, perehesen vierahasen.
Toisin toisessa talossa, muiten muissa vierahissa:
ajatellen astuminen, tuumitellen toimiminen;
ei kuin taaton tanterella, oman maammon manterella,
laksoloissa laulaminen, kujilla kukahtaminen.

Kalevalan kolmaskolmatta runo

Laulun sävellaji on *do*-pentatoninen, tahtilaji nykyaikaisella nuotinnostavalla: 3+6/8.

7. **Käin minä kaunista kangasta myöten**

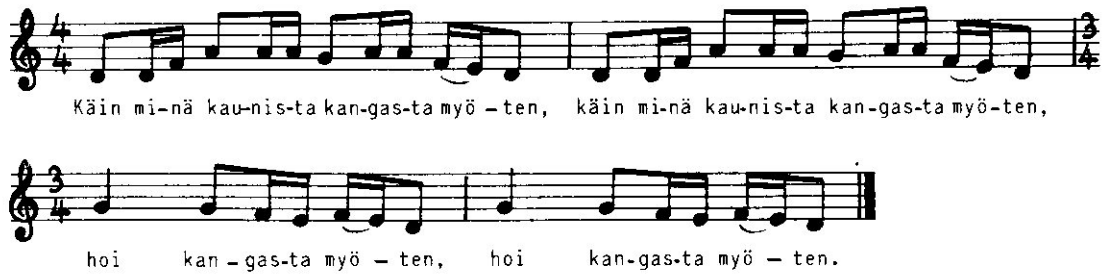

Käin minä kaunista kangasta myöten,
käin minä kaunista kangasta myöten,
hoi kangasta myöten,
hoi kangasta myöten,
heliästä hiekkasta rannasta myöten.
Ostin mä saikan syyäkseni,
tuopin oltta juuakseni.
Söin minä palan taikka puoli,
aina mä ajattelin armastani.
Armas on pantu paarein päälle,
musta verka kirstun päälle,
terävä miekka kaulan päälle.
Kultan on kuollut ja kannettu hautaan,
paaril on kannettu, paperist on laulettu,
kellol on soitettu, mullal on peitetty.
Itkisin, itkisin armastani,
vaan en saanut naurultani.
Silmäni itkee, syämeni nauraa,
silmäni vettä vuuattaapi,
jalkani lasta liekuttaapi.

Kuuntelutehtävä: Nelipolviset 1979 11. Kuten esimerkistä näkyy, kahdeksantavuiset rivit voivat joskus saada lisää tavuja (uudempi nuotinnostapa: 4/4 > 2/4).

8. Mahoit ennen maamo rukka

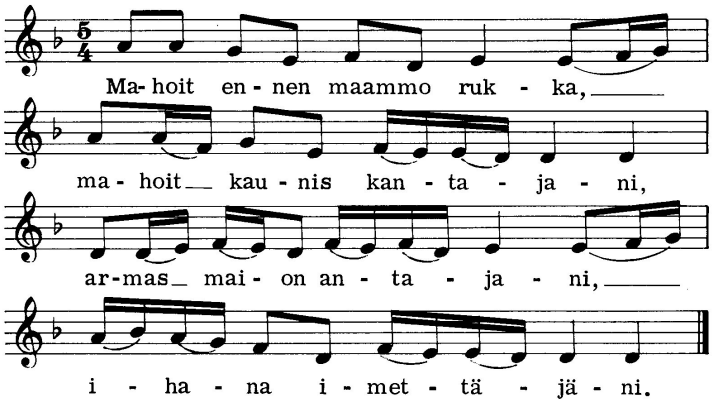

Kapaloia kantosia, pestä pieniä kiviä,
kuin pesit tätä tytärtä, kapalojit kaunoistasi.

Näille suurille suruille, ape'ille miel'aloille.
Mahoit ennen maammo rukka, mahoit, kaunis kantajani!

Suojärvi / – / 1904 Koskinen

Tehtävä: Tutki laulun sävellaji, lopukkeet ja tahtilaji! Yhtäaikaisesti ne ovat tyypillisiä suomalaisuudelle.

Seuraavissa nuoteissa on osia Kalevalan XVII runosta, jossa Väinämöinen etsii Antero Vipuselta tietoa.

9. Väinämöinen etsii Antero Vipuselta

I. osa

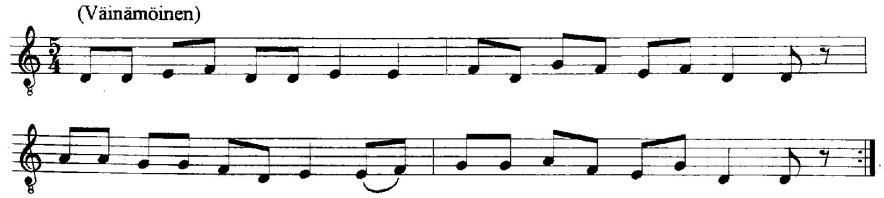

Vaka vanha Väinämöinen, kun ei saanunna sanoja
tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajoista,
ain' yhä ajattelevi, pitkin päätänsä pitävi,
mistäpä sanoja saisi, loisi lempiluottehia.

Paimen vastahan tulevi; hänpä tuon sanoiksi virkki:
„Saat tuolta sata sanoa, tuhat virren tutkelmusta
suusta Antero Vipusen, vatsasta varaväkevän.
Vaan se on sinne mentävätä, polku poimeteltavata,
ei ole matkoa hyveä, ei aivan pahintakana:
yks' on juoni juostaksesi naisten neulojen neniä,
tuosta toinen käyäksesi miehen miekan tutkaimia,
kolmas koikutellaksesi uron tapparan teriä."

II. osa

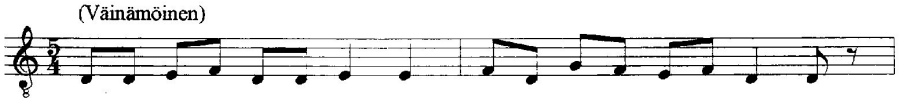

Vaka vanha Väinämöinen, kun ei saanunna sanoja
tuolta Tuonelan ko'ista, Manalan ikimajoista,
ain' yhä ajattelevi, pitkin päätänsä pitävi,
mistäpä sanoja saisi, loisi lempiluottehia.

Paimen vastahan tulevi; hänpä tuon sanoiksi virkki:
„Saat tuolta sata sanoa, tuhat virren tutkelmusta
suusta Antero Vipusen, vatsasta varaväkevän.
Vaan se on sinne mentävätä, polku poimeteltavata,
ei ole matkoa hyveä, ei aivan pahintakana:
yks' on juoni juostaksesi naisten neulojen neniä,
tuosta toinen käyäksesi miehen miekan tutkaimia,
kolmas koikutellaksesi uron tapparan teriä."

Vaka vanha Väinämöinen toki mietti mennäksensä.
Painuvi sepän pajahan, sanovi sanalla tuolla:
„Ohoh seppo Ilmarinen! Taos rautaiset talukset,
tao rautarukkahiset, paita rautainen rakenna!
Laai rautainen korento, teräksinen tienaellos:
pane syämehen teräkset, veä päälle melto rauta!
Lähen saamahan sanoja, ongelmoita ottamahan
vatsasta varaväkevän, suusta Antero Vipusen."

Se on seppo Ilmarinen sanan virkkoi, noin nimesi:
„Viikon on Vipunen kuollut, kauan Antero kaonnut
vipunsa virittämästä, ahtamasta ansatiensä;
et sieltä sanoa saane, et sanoa puoltakana.”

(...)
Silloin virsikäs Vipunen itse tuon sanoiksi virkki:
„Mi sinä lienet miehiäsi ja kuka urohiasi?
Jo olen syönyt saan urosta, tuhonnut tuhannen miestä,
enpä liene mointa syönyt: syet suuhuni tulevat,
kekälehet kielelleni, rauan kuonat kulkkuhuni!

III. osa

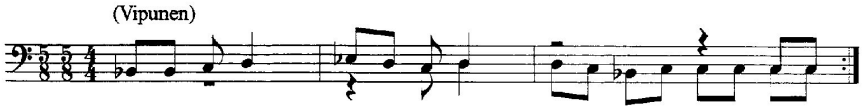

„Lähe nyt, kumma, kulkemahan, maan paha, pakenemahan,
ennenkuin emosi etsin, haen valtavanhempasi!
Jos sanon minä emolle, virkan, vierin vanhemmalle,
enemp’ on emolla työtä, vaiva suuri vanhemmalla,
kun poika pahoin tekevi, lapsi anke’in asuvi.”
(...)
„Himmene nyt, Hiien hurtta, raukea, Manalan rakki,
lähe pois kohusta, konna, maan kamala, maksoistani,
syömästä syänkäpyä, pernoani pehkomasta,
vatsoa vanuttamasta, keuhkoloita kiertämästä,
napoa navertamasta, ohimoita ottamasta,
selkäluita luistamasta, sivuja sivertämästä!

Seuraavassa nuottiesimerkissä ja ***kuuntelutehtävässä*** on Veljo Tormiksen Kalevalan XVII runo. Säveltäjä otti sävelmän SKSÄV IV:stä niteestä.

10. Veljo Tormis: Kalevalan XVII runo

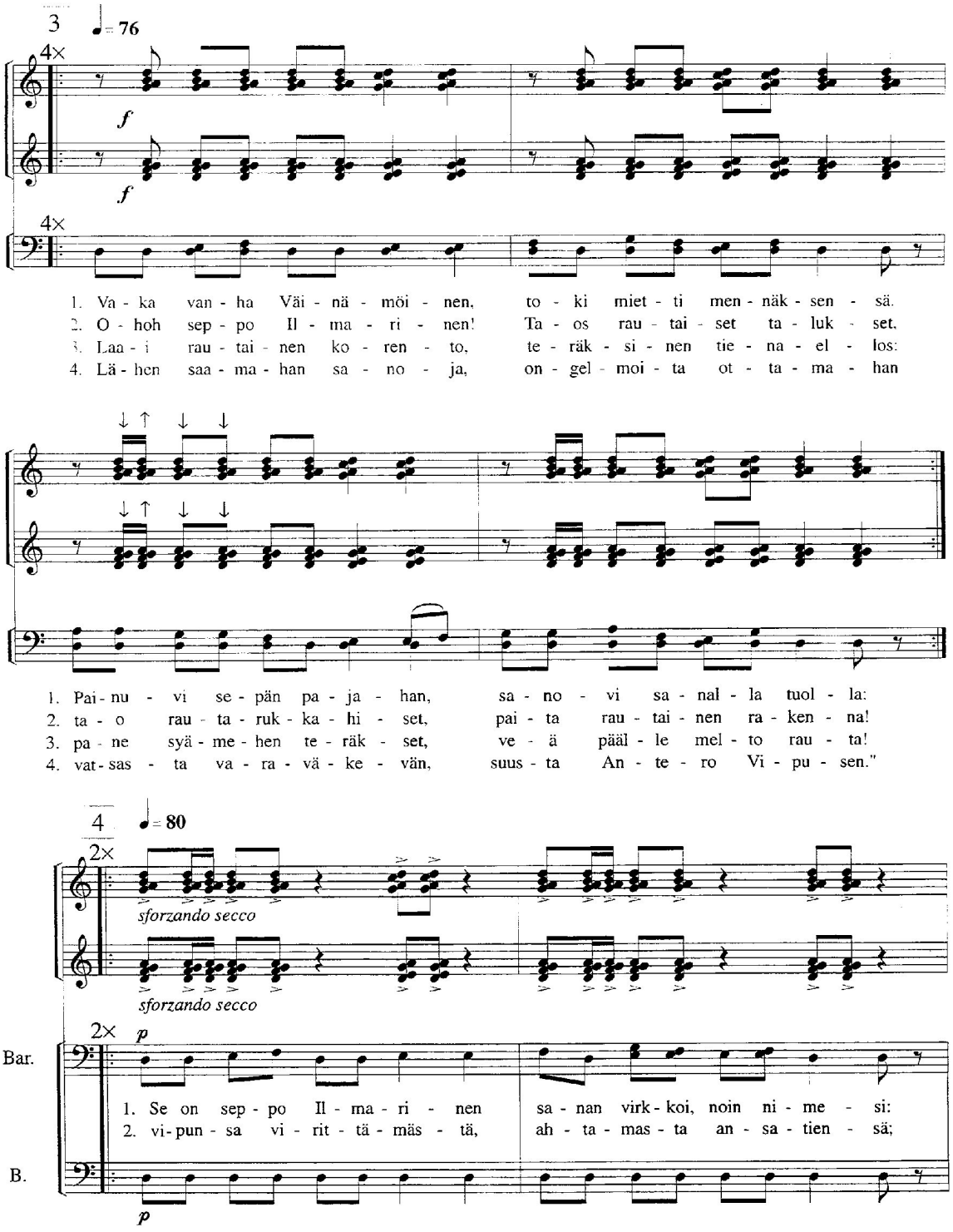

Kalevalaisten runojen ja sävelmien pohjana ovat rinnakkaiset säeparit. Musiikilliset lauseet siis koostuvat lähes aina kahdesta säkeestä, jotka ovat joko samoja tai vähän muunneltuja (peilaus, sekuntivaihtelu, muuntelu jne.). Tässä on poikkeuksena esimerkkinä käytetyn Kalevalan XVII runon I osa, joka koostuu neljästä säkeestä. I osa on tahtilajiltaan 2+3/4, lopuketyypiltään on *ti-ti – la-la*, sävellajiltaan *la*-pentakordi; II osa tahtilajiltaan 2+3/4, lopuketyypiltään on *ti-ti – la-la*, sävellajiltaan *la*-tetrakordi; III osa *ti*:hin päätyvä *la*-trikordi, tahtilajiltaan on suomensukuisille lauluille tyypillinen 5+4/8.

11. Uńi ulkoa kysyve (vienalainen tuutulaulu) Anni Kontratjev, Viena 1973

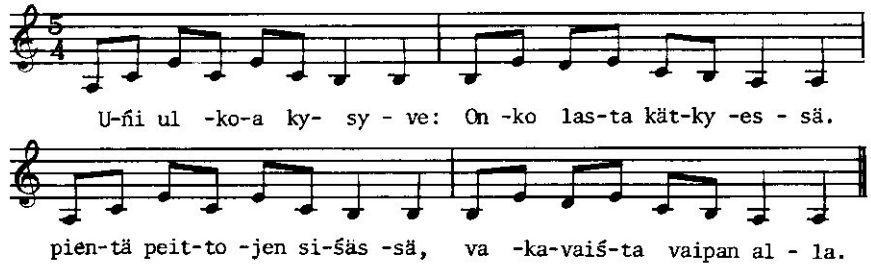

Tehtävä: Laula prima vistana sanoilla! Mikä on tuutulaulun tahtilaji? Entä lopukkeiden rakenne? Säkeiden rakenne? Sävellaji?

Runosävelmien ominaisuuksiin kuuluu, että säkeet toistuvat vain harvoin samanlaisina. Ne voivat muuntua vaikka seuraavasti:

12. Laulampa mie lapsellani Tatjana Torvini, Uhtua 1973

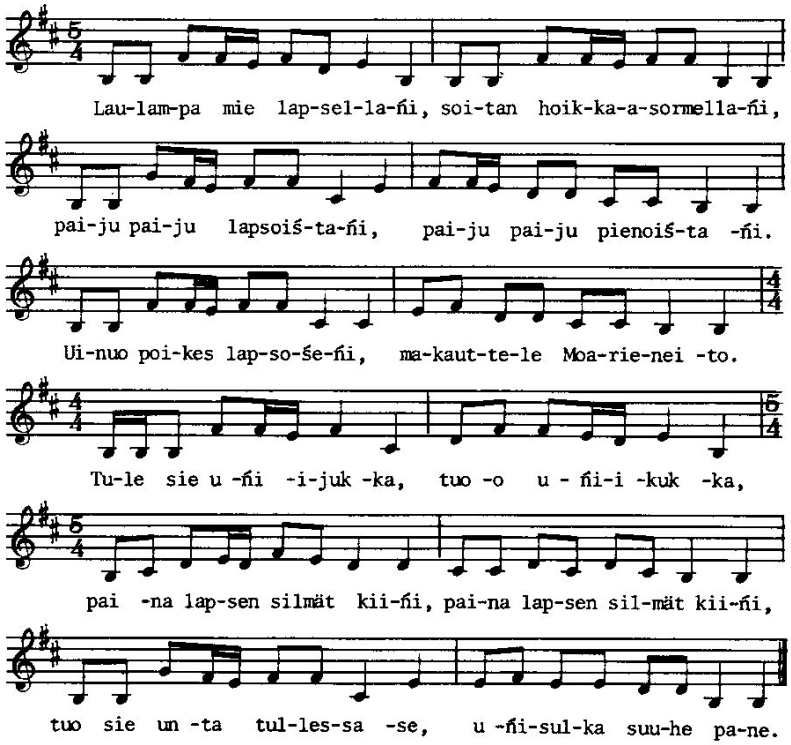

Tehtävä: laula prima vistana sanoilla. Mitä sävellajeja tunnistat laulusta? Tarkista ensimmäisten kahden säkeen kaava: miksi tahtilaji on 2+3/4 eikä 5/4?

Kalevalamittaisten runojen tavumäärä on pääasiallisesti 8 (4+4). Niissä on **alkusointu** (**riimi** on kalevalamittaista runoutta uudempi ilmiö).

Tehtävä: Etsi Kalevalan XVII. runosta alkusointuja!

13. Miepä se laulal lapsellańi

Palaka Ahtonen, Akonlahti 1973

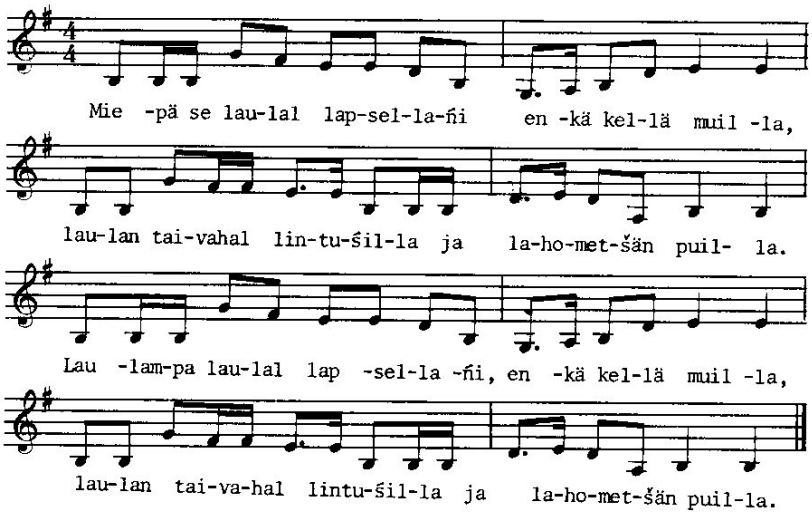

Tehtävä: laula prima vistana sanoilla! Mikä on tuutulaulun tahtilaji? Entä säkeiden rakenne? Toisten säepuoliskojen sävellaji?

14. Issäin antoi harmaan konkarin

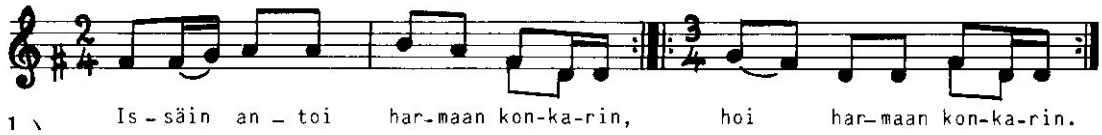

Issäin antoi harmaan konkarin :,:
hoi harmaan konkarin :,:
käski mennä muille maille :,:
hoi muille maille :,:
Äitini antoi harmaan lampaan,
käski mun istua keritsemään.
Siskoni antoi silkin ja neulan,
käski mun istua ompelemaan.
Veikkoni antoi paperin ja pännän,
käski mun istua kirjoittamaan.
Sulhoni antoi sorvatun sängyn,
sorvatun sängyn ja kirjavan tyynyn,
käski minua makailemaan,
mutta en malttanut naurultani.

Vuorolaulussa ***päämies*** (= esilaulaja) laulaa tavallisimmin säeparin ensimmäisen puoliskon, ja ***puoltajat*** (= kuoro) toisen. Puoltajat laulavat kuitenkin usein omia, toisesta säepuoliskosta enemmän tai vähemmän poikkeavia sanoja (*hoi-hoi*; *ai-luuli-i*, *pai-luuli-i*; *no-no*, *ni-no-ni* jne.)
Tehtävä: Etsi laulun sävellaji takakannen taulukosta!

15. Annikka Turuisen tyttö (balladi) Inkeri

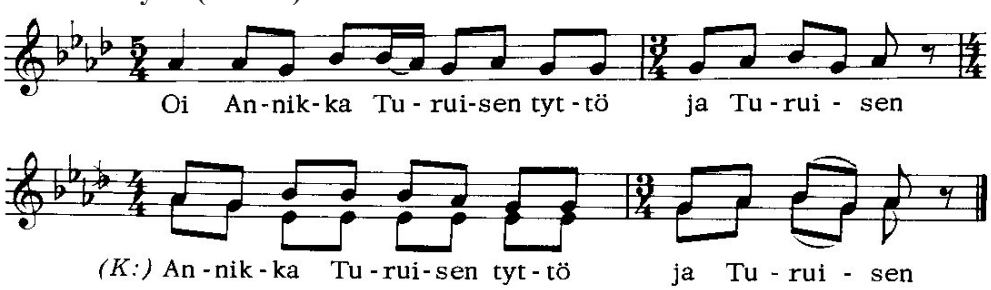

Annikke Turuisen tyttöi
Turun tyttöi, saaren neitoi,
poltteli turulla tulta
alla vuoren valkeutta
Turun uuessa tuvassa.
Kesät kestiä pitteeli
talvet juotti miestä jouten.
Kesät syötti kelleriin
talvet tammikammariin
kuukavvet kivoikottiin.
Lihat otti, leivät otti
voit otti, oluet otti
kaloit otti kaikenlaist
kalaitsuit kaheksanlaist
viienlaist viinoit otti
Kestin syöä, kestin juoa
kestin kestiä pittää.

Kestitteli kestiään,
eipä tuo kesti kestäkkään,
kesti toivoi kessojjaa:
»Kiesus kesoin tekkiis
Maariain lumen sullais,
saisin paatissa paeta
venoissa vieretellä
laivoissa lihutta syöä
lyöä luita lainehen!»

Tuopa Luoja kuulovain
Maaria älyäväin,
niin Kiesus kesoin tekevi
Maaria lumen sulasi,
Kesti paatissa pakkeeni
venoisessa vieretteli.

Annikke Turuisen tyttöi
Turun tyttöi, saaren neitoi
rannoilla rukoelloo:
»Tuo Jummaala pohjoistuulta
anna vastais-saetta!
Käännä laivoi kallalleen
sysäele syrjälleen,
aja ankkurit kivviin
massit maille lykkäele!
Saisiit rannikot rahutta
kivet pienet penninkiä.»

Tuopa Luojoi kuulovain
Maaria älyäväin
toi Jummala pohjoistuulen
antoi vastais-saetta,
käänsi laivoin kallalleen,
sysäeli syrjälleen,
ajoi ankkurit kivviin
massit maille lykkäeli.

Annikke Turuisen tyttöi
Turun tyttöi, saaren neitoi
Annikke kutittelloo:
»Kuti, kuti, kietoi kesti
kietoi kesti, lietoi leski,
et oo Annin syömillä
etkä Annin juomilla
etkä Annin voipaloilla
Annin et käärykakkaroilla,
ei oo Annin villavaippoi
eikä Annin höyhenpatjoi,
meroin vaahi on vaippanaas
meroin tuuloi turkkinaas
meroin aaltoi on pääsi alla.

Olgoi Tönttölästä
Kaprio, Hevaa, Vepsä
V. Porkka, 1883
SKVR IV:2084

Katso laulun sanojen alla olevaa mainintaa esittäjästä! Kansantieteen kannalta on erittäin tärkeää, että kansanlaulujen ja -runojen keräilijät kirjoittavat muistiin myös **laulajan** tiedot sekä **keräyksen paikan** ja **ajan**. SKVR on valtavan iso kirjasarja Suomen Kansan Vanhat Runot, jonne on koottu kansan muistissa olleita runoja. Sävelmistä on tehty toinen, erillinen kirja: SKSÄV eli Suomen kansan sävelmät, jossa on vain melodiat ja viiteteksti, kuten Veljo Tormiksen esimerkissä. *Annikke* –laulun alla oleva selitys kertoo, että kyseessä on SVKR:n neljännen niteen runo numero 2084.
Tehtävä: Tutki sävelmän sävellaji! Käytä apuna sävellajitaulukkoa.

16. Minjan saunan lämmitti Inkeri

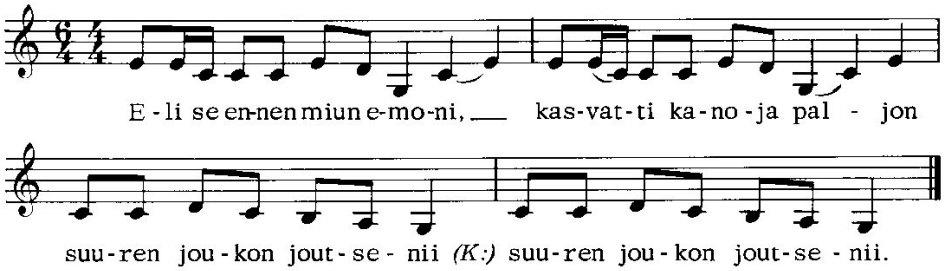

Eli se ennen miun emoni,
kasvatti kanoja paljon
suuren joukon joutsenii
(K:) suuren joukon joutsenii.

Kaik hää syötti, kaik hää juotti
tielle oikeal lasetti
kaikil viitat ompeli
(K:)kaikil viitat ompeli.

Kuin tuli korppi, niin kohotti
kuin tuli haukka, niin hajotti
tytöt männiit miehelää
(K:) tytöt männiit miehelää.

Poika miul sen minjan tuopi
minja saunan lämmittääpi:
»Mie, anoppi, kylpemää!»
(K:)Mie, anoppi, kylpemää!»

Putos saunan porstuassa
vesonen kaivossa syvässä
savu on saunan penkin all
(K:) savu on saunan penkin all.

Saippuva on Pietarissa
vasta koivussa kovassa
koivu on pellon pientarel
(K:) koivu on pellon pientarel.

»Kylve sitte kyllikseisi
vala vettä viljakseisi!»
Näin se minja saunan lämmitti.
(K:)Näin se minja saunan lämmitti.

Röntyskä-ryhmä
Toksova, Rappula
Pertti Virtaranta, 1986
SKNA 14684

Tehtävä: Tarkista tahtilaji (huom. sanat!).

17. Läksin suolle sotkemahan Inkeri

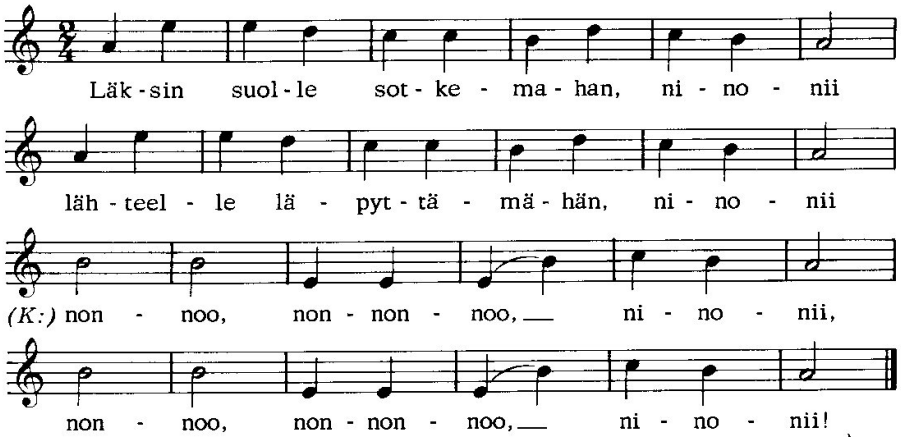

Mänin suolle sotkemaa
pellolle puristammaa,
mänin paitani pajulle
hameheni hoavan oksall,
helmen hiekkarantuelle.
Sit varas vahti varvikosta
mies vihaine vitsikosta
vei tuo miun paitani pajulta
hameheni hoavan oksalt,
sukkani sulalta moalta,
kenkäni kesäkiveltä,
helmet hiekkarantuelta.
Mänin itkien kottiihe.

Emo kysy kotonta:
»Mitä itket, nuorueni?»
»Mänin paitani pajulle
hameheni hoavan oksall
helmen hiekkarantuelle.
Sit varas vahti varvikosta
mies vihaine vitsikosta,
vei miun paitani pajulta
hameheni hoavan oksalt,
sukkani sulalta moalta,
kenkäni kesäkiveltä,
helmet hiekkarantuelta.»

»Elä itke, nuorueni,
kyll on kirstu kirjavia,
toinen kirstu kiiltäviä
Pane päällesi parasta
hipjällesi hienokkaista!»

Helena
Kupanitsa, Suuri-Kikkeri
J. Fr. Ruotsalainen, 1901
SKVR IV:2931

Tehtävä: Vihkoon kaksi kertaa pienemmin rytmiarvoin!
Yhteenveto: kuuntelu- ja laulutehtävä: Pekka Kostiainen: Pakkasen luku (osia) Ennen kuuntelua etsi tietoja loitsuista.

2.1.2 Reki- tai riimilliset kansanlaulut

Riimilliset laulut (? saks. Regenlied) koostuvat tavallisesti kahdesta musiikillisesta ja neljästä runollisesta tekstisäkeestä. Säkeiden pituus on tavallisesti 9-15 tavua. Säkeiden lopussa on riimi. Alkusointuja ei ole. Allaolevan laulun ensimmäisessä rivissä yhtä musiikillista säettä vastaa kaksi runollista säettä, kun toisessa rivissä yhtä yksi.

18. Kiikkulaulu Iitti, 1957

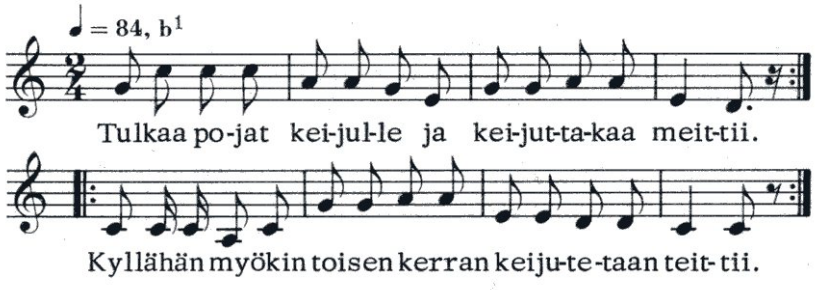

Tehtävä: Mikä on tekstisäkeiden määrä?
Entä musiikillisten säkeiden määrä?
Mikä on laulun sävellaji?

19. Hyvä iltaa kultaseni Koivisto, 1934

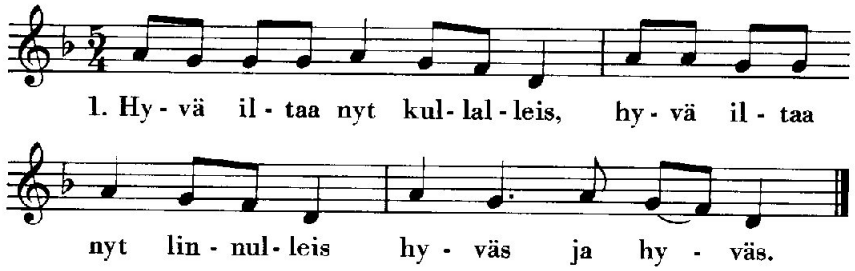

Tantsi tantsi nyt kullalleis
tantsi tantsi nyt linnuilleis
hyväs ja hyväs.

Anna kättä nyt kullalleis
anna kättä nyt linnulleis
hyväs....

Tantsi tantsi nyt kultais kans
tantsi tantsi nyt lintuis kans
hyväs....

Käy maaha polvilleis kultais kans
käy maaha polvilleis lintuis kans
hyväs....

Kaulaa kaulaa nyt kultais kans
kaulaa kaulaa nyt lintuis kans
hyväs ja hyväs.

Anna suuta nyt kullalleis
anna suuta nyt linnuilleis
hyväs....

Nouse ylös nyt kultais kans
nouse ylös nyt lintuis kans
hyväs....

Tantsi tantsi nyt kultais kans
tantsi tantsi nyt lintuis kans
hyväs....

Eron otan nyt kullastain
eron otan nyt linnustain
hyväs....

Laulaja nimeämätön.
Tallensi Pentti Summa 1934.

Tehtävä: Laula suoraan nuotista sanoilla!
Tutki laulun sävellaji!

20. Polskalaulu Alavus

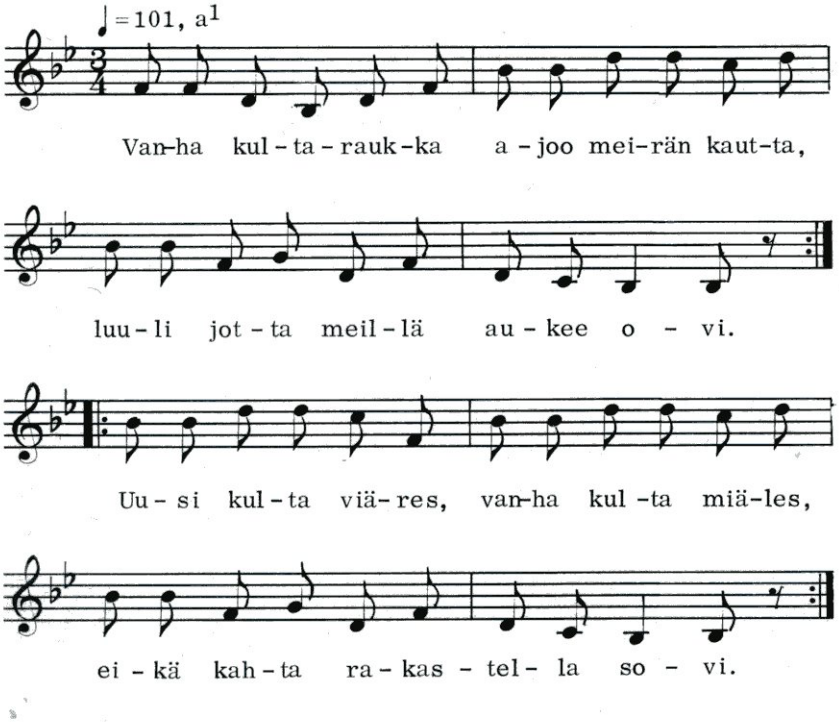

Menny viikko oli sullen iloosta
ja mullen taisi olla surullista.
Vanhan kullan jätin niin kun pienen linnun,
eikä siinä ollu katumista.

Kun minä uuren kullan suuret harmaat silimät
vielä yhyren kerran nähärä saisin,
niin minä annan suuta eikä mulla ole muuta,
silläkin minä sen vielä lohoruttaisin.

Laulun sävellaji näyttää pentatoniselta. Sitä kyseenalaistaa kuitenkin se seikka, että *„polskalaulu”* kuuluu pelimannimusiikkiperinteeseen, joka on diatonista (duuri-molli), saksalais-ruotsalaista perää.

21. Piirileikkilaulu Kivennavalta

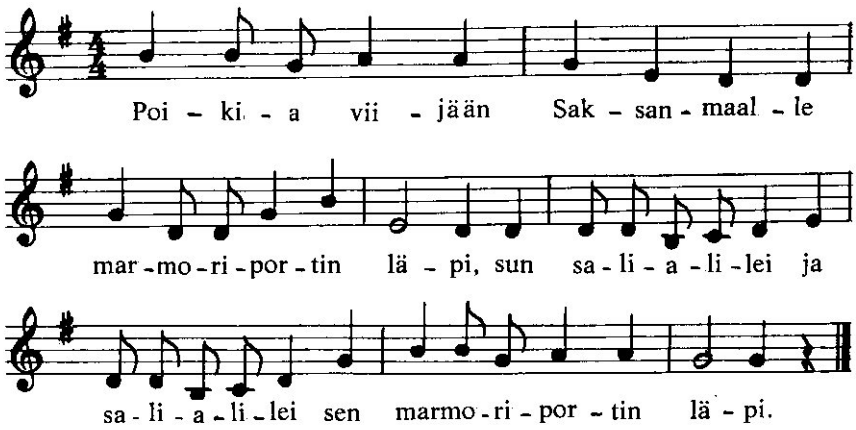

Sinne ei kuulu kullan ääni
eikä kuku käki,
sun salialilei, sun salialilei
eikä kuku käki.

Poikia viijään Saksanmaalle
monta junallista,
sun salialilei, sun salialilei
ja monta junallista.

Ämmät itkööt, tytöt surroot,
laulaat jumalista,
sun salialilei, sun salialilei
ja laulaat jumalista.

Miun ja heilan välillä
on kukkula ja koski,
sun salialilei, sun salialilei
ja kukkula ja koski.

Kovin tyttöjä miellytti
tuo poika punaposki,
sun salialilei, sun salialilei
ja poika punaposki.

Miun ja heilan välillä
on kukkula ja vuori,
sun salialilei, sun salialilei
ja kukkula ja vuori.

Kovin tyttöjä miellytti
se talon poika nuori,
sun salialilei, sun salialilei
nyt talon poika nuori.

Miun ja heilan välillä
on vitsikko ja viita,
sun salialilei, sun salialilei
vitsikko ja viita.

Pittäähä miun heilastani
kylän tytöt riitaa,
sun salialilei, sun salialilei
ne kylän tytöt riitaa.

Eikä se tiijä se Saksan keisari
tyttöjen ikävästä,
sun salialilei, sun salialilei
tyttöjen ikävästä.

Kun arvalla otti ne parraat pojat
joka pitäjästä,
sun salialilei, sun salialilei
joka pitäjästä.

Heilallani on lasitupa
lasitupa uusi
sun salialilei, sun salialilei
ja lasitupa uusi.

Lasituvan ikkunast
se heilani miulle huusi
sun salialilei, sun salialilei
se heilani miulle huusi.

Silhä mie näin pieneks jäin
ko miun pit nuoren raataa,
sun salialilei, sun salialilei
ko miun pit nuoren raataa.

Heilastain tul suur ja sorja
ko hää sai kauan maata,
sun salialilei, sun salialilei
ko hää sai kauan maata.

22. Kukapa se Inkerissä Inkeri

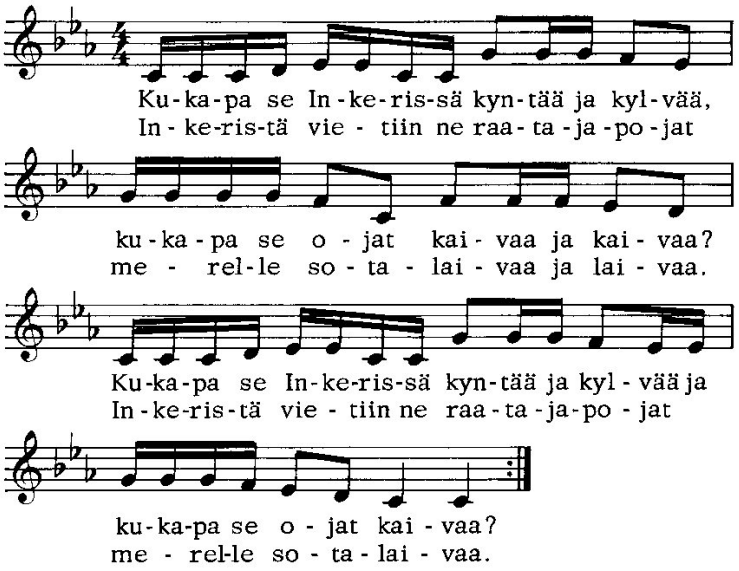

Kukapa se Inkerissä kyntää ja kylvää,
kukapas se ojat kaivaa ja kaivaa?
Kukapa se Inkerissä kyntää ja kylvää
ja kukapa se ojat kaivaa?

Inkeristä vietiin ne raatajapojat
merelle sotalaivaa ja laivaa.
Inkeristä vietii ne raatajapojat
merelle sotalaivaa.

Pojat kun rannalla laulelivat
niin ranta se vastaan raikuu.
Tytöt jotka rannalla kuuntelivat,
niin itkemään he vaipuu.

Tytöt jotka rannalla laulelivat,
niin pojat luuli urkujen soivan.
Eivät he luulleet, et Inkerin tytöt
niin soreasti laulaa voivat.

Voi miten ankara nuorille pojille
oli tuo sotaherra,
kun ei antanut arpaa nostaa
muuta kun yhden kerran.

Nadja Zamjatkina (lut.), s. 1910
Toksova, Haapakangas, Jukki
Anneli Asplund, SKSÄ 165. 1990

Laulun sävellaji on luonnollinen molli (huolimatta siitä, että siitä ei tällä kerralla löydy 6. ja 7. astetta).

Tehtävät:
Mikä on säkeiden rakenne?
Entä säkeiden tavumäärä?
Etsi säkeiden riimit.

23. Kullallensa se sammakon poikakin Alavus, 1950

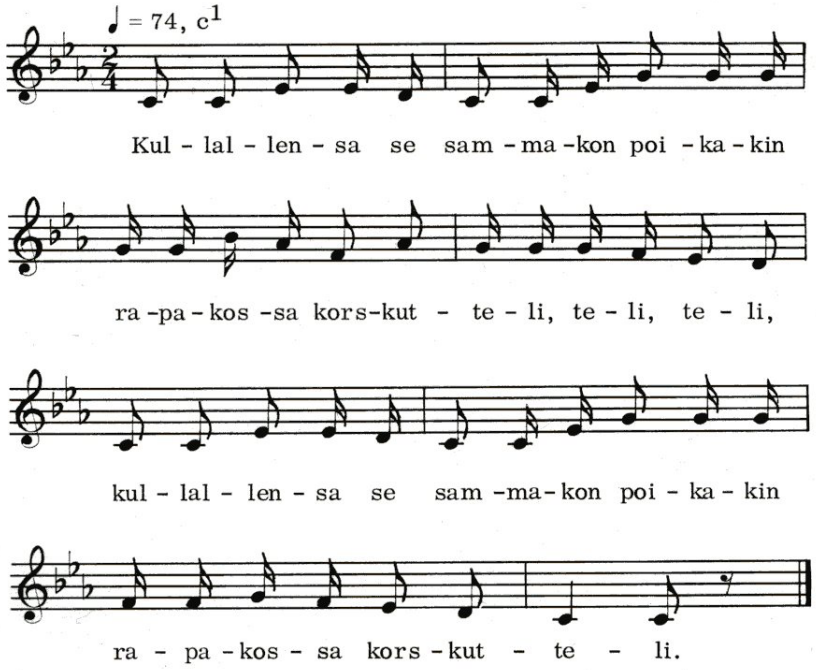

Kullallensa se tämäkin poika
lauluja lauleskeli, keli keli.
Kullallensa se tämäkin poika
lauluja lauleskeli.

24. Kukkuu, kukkuu, kaukana kukkuu Vehkalahti, 1960

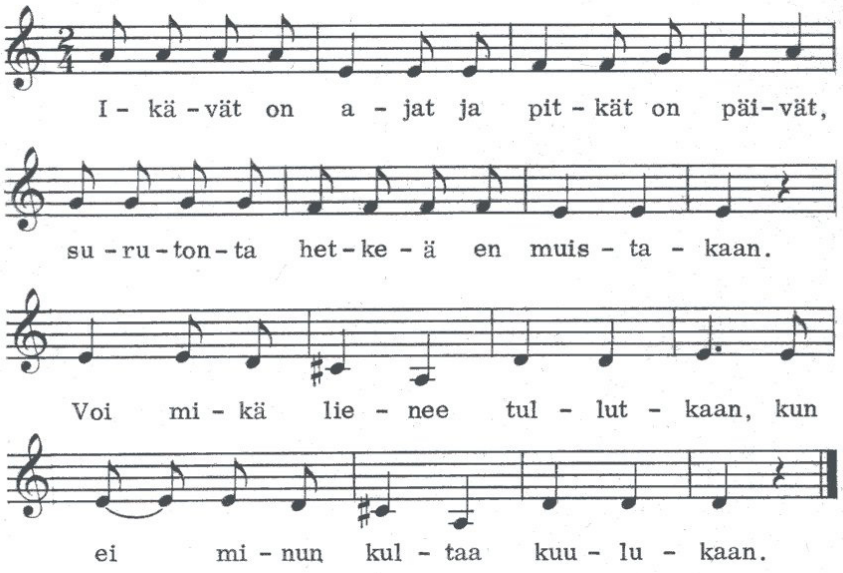

Kukkuu kukkuu, kaukana kukkuu
aina Saimaan rannalla.
Ei ole ruuhta rannalla,
joka minun kultani kannattaa.

Taivaan riemu ja autuuden aika
suruani harvoin lievittää.
Kun rintani on kuin järven jää,
voi, kukapa toin viimeinkin lämmittää.

Tuuli on tuima ja ankarat on aallot,
ruuhet on rannalla pienoiset.
Ruuhet on rannalla pienoiset,
kultani sormet on hienoiset.

Kotka se lenteli taivaan alla,
sorsa se souteli aalloilla.
Kulta on Saimaan rannalla,
lähteä ei voi tuulella.

Älä lähde kultani aaltojen valtaan,
aallot ne pian sinut peittelevi.
Ennen kun suru minun heittelevi,
ennen sinun myrskyt peittelevi.

Tässä ensimmäisen puoliskon perusteella laulun sävellajia voisi ajatella la-pentakordiksi, mutta toisen puoliskon mollijohtosävel viittaa molliin, huolimatta siitä, että laulussa ei ole seitsemää eri säveltä.

25. Kanteletta soittava tyttö

Anjala, 1955

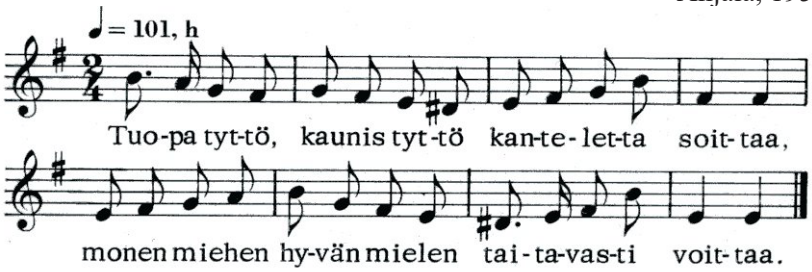

Tuonpa kädet sekä sormet
nopeasti napsaa.
Tuon käsissä, tuon näpissä
kielet kauniist kapsaa.

Äl oo arka piika parka,
epäillä ei sovi.
Kun näät miehen kelvollisen,
pyri pian pariin.

Juomariin ja tuhlariin
ei tule sinun luottaa.
Laiska, köyhä, kehno vielä
surun sulle tuottaa.

Viettеliän vietoksia
vakavasti vältä,
muuten sulle murhepäivät
valmistetaan hältä.

Ole nuorna iloinen,
tee leikki kunnialla.
Kunniaton tyttö on,
kun halmehessa halla.

Nuorten ilot, naisten naurut
pian sulta puuttuu.
Siinä leikin loppu on,
kun piika vaimoks muuttuu.

Soita sitten kaunis vaimo
vielä kanteletta
huvittaissas lapsias
ja ilahuta miestäs.

Soita sorsan kanteletta
vesillä kuin kuljet.
Niin sä monen mielipahat
hältä ulos suljet.

Tehtävä: Laula suoraan nuotista sanoilla!

Laulu on riimillinen, mutta siinä on kalevalamittaisten laulujen ominaisuuksia. ***Tutki sanat ja sävel!***

26. Minun kultain kaunis on

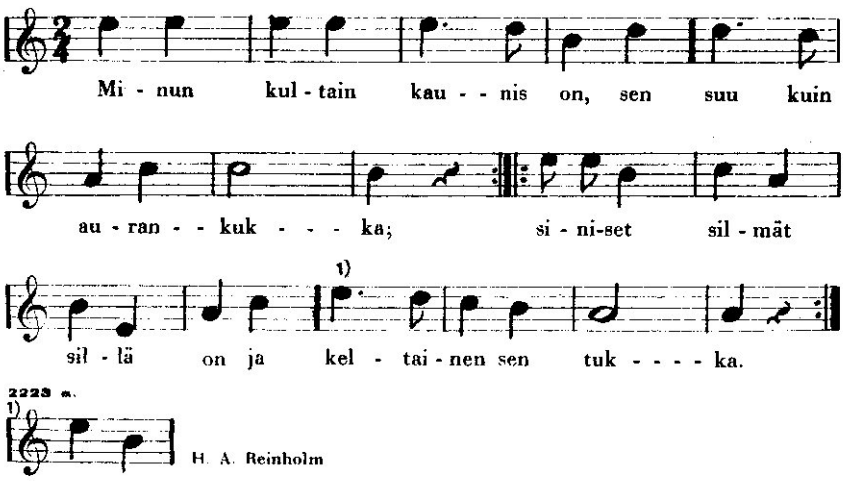

Laulu on kopioitu suoraan SKSÄV III:sta Ilmari Krohnin (1867-1960) toimittamasta jaksosta. Ilmari Krohn oli Armas Launiksen (1884-1959), Armas Otto Väisäsen (1890-1969), Aksel August Borenius-Lähteenkorvan (1846-1931) ja muiden ohella Suomen kansanmusiikin tärkeimpiä tallentajia ja tutkijoita. Ilmari Krohn järjesteli toimittamissaan kokoelmissa Suomen kansanlauluja niiden viimeisten sävelten eli lopukkeiden perusteella. Näin hän loi pohjan vertailevalle kansanmusiikkitieteelle ja sille, että kansanlauluja saattoi järjestellä sanakirjan tapaan. Hänen menetelmänsä levisi ympäri maailmaa. Mm. unkarilaiset Béla Bartók (1881-1945) ja Zoltán Kodály (1882-1967) käyttivät lähtökohtanaan Krohin menetelmää järjestäessään unkarilaisia kansanlauluja omiin kokoelmiinsa.

27. Niputin ja naputin Johanneksen seudulta

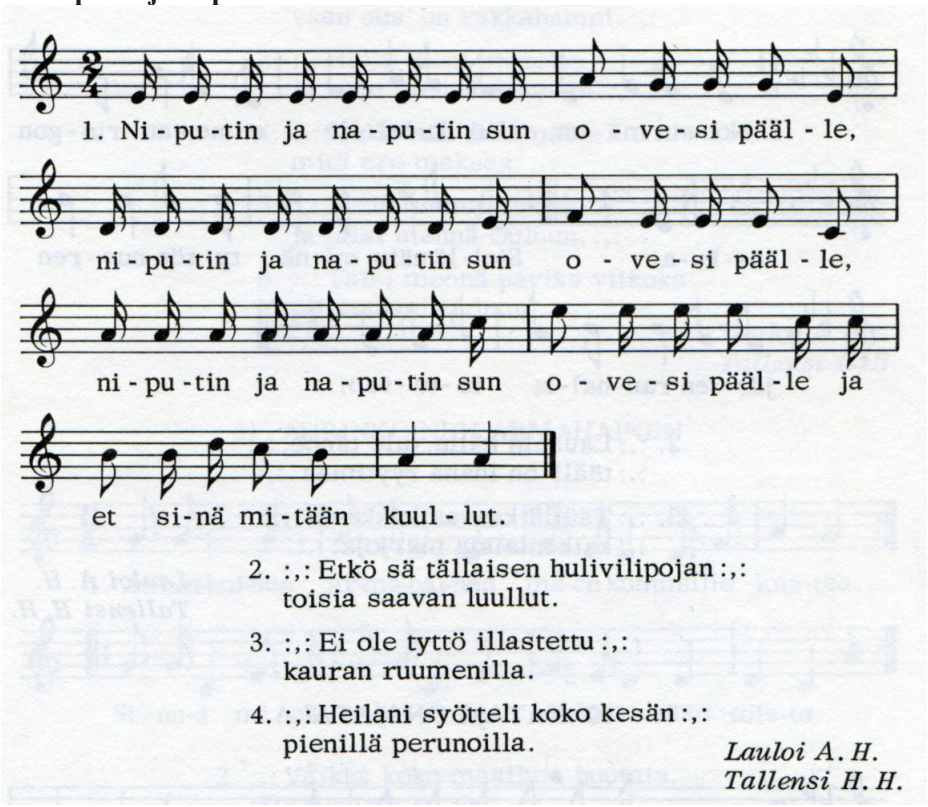

Vuosisadan alussa rytmin avulla merkattiin tavumäärä: sidotut kahdeksasosanuotit merkitsisivät sidottuja säveliä. Kaarituksia ei käytetty.

Tehtävä: Mikä on laulun sävellaji?

28. Pankaa rahti liikkeelle (röntyskä) Inkeri

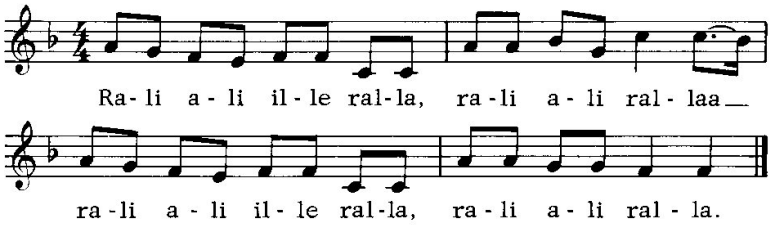

Rali ali ille ralla,
rali ali rallaa
rali ali ille ralla,
rali ali ralla.

Pankaa rahti liikkeelle
ja käyvään käyttelemmää
(K:) Pankaa rahti liikkeelle
ja käyvään käyttelemmää.

Rali ali jne joka säkeistön jälkeen

Nyt myö käymme tänne asti
itsii näyttelemmää,
(K:) ja nyt myö käymme tänne asti
itsii näyttelemmää.

Tulkaa pojat meijän kyllää,
meil on mäki myötä.
Jos et jaksa kottiin mennä,
myö pietää yötä.

Tämä kylä hyvä kylä,
tätä mie en moiti.
Ei se muuten hyvä ois,
mut tääl on louhkii poikii.

Tällaisia tyttölöitä
äit ei tehnt ko kaksi.
Yhen virren tekijäksi
ja toisen laulajaksi.

Tantsitaa ja lauletaa
ja koputelkaa kovvaa.
Eikös nämä nuoret tytöt
tantsimaa siis jouva?

Hilma Biss ja Röntyskä-ryhmä (lut.),
Toksova, Rappula
Anneli Asplund, Ingrid Rüütel, Einar Sinijärv, 1990
SKSÄ 157; SKSÄ-K 5

Röntyskäksi kutsutaan inkeriläistä piiritanssia, jota on tanssittu Pohjois-Inkerissä eli Toksovassa, Parkalasa, Lempaalasa, Vuoleella ja Miikkulaisissa. Röntyskätansseille on ominaista päristely eli jalkojen nopea polkeminen lattiaan. Laulujen sanat liittyvät nuorten elämään: kiusoittelua ja napakkaa huumoria rakkauteen liittyvien teemojen ympärillä.

Kuuntelutehtävä: Veljo Tormis: Inkerin illat (osia: Röntyskä 1-2)
Kuuntelutehtävä: Pekka Kostiainen: Mull' on heila ihana
Etsi tietoja muista suomalaisista kansantansseista ja niiden alkuperästä!

29. Ei tämä tyttö

Viipurin seutu

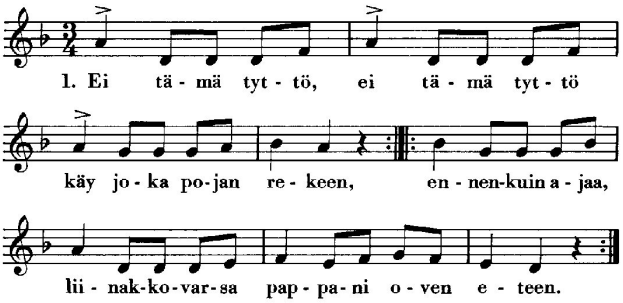

Pappani talo kivinen talo heilani talo puinen,
:,: en ole tyttö poikain tyttö vaikk' olen naurusuinen :,:

Istutin oksan vaahteran oksan, taisikin olla tammi.
:,: harvoin sua nähdä saan, muistella useammin :,:

Heilani jätti hyvästi jätti, kielsi hän suremasta,
:,: kielsi hän toisten poikain kanssa seurustelemasta :,:

Tuolta se näkyy punanen talo valkean talon takaa,
:,: valkean talon vieterisohvas tään tytön heili makaa :,:

Pelimanni se peräpenkillä soitteli haitarilla,
:,: Sotkamon Jussi hilsunsa kanssa näytti niin mukavalta :,:

Lauloi A. V. Turku.
Tallensi S. H. 1963.

Kuuntelu- ja laulutehtävä: Pekka Kostiainen: Mull' on heila ihana (sarja)

30. Tän kylän ämmät

Valkeala, 1959

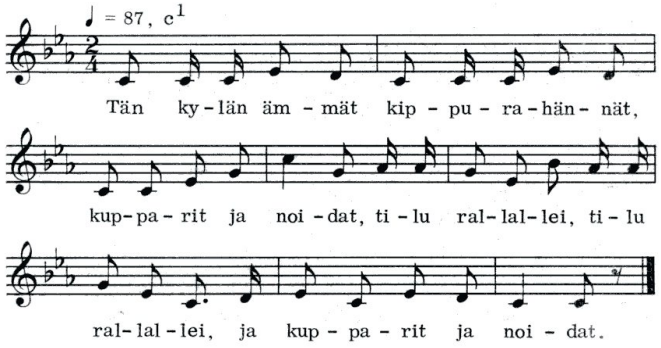

Vielä ne kerran kunniankellot
pappilan välillä soivat,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja pappilan välillä soivat.

Tän kylän ämmät ne portilla vahtii
tuohituppi vyöllä,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja tuohituppi vyöllä.

Eikä ne anna poikien kulkea
päivällä eikä yöllä,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja päivällä eikä yöllä.

Syksyllä synkällä, pimeällä illalla
tytöt ovat vahdin alla,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja tytöt ovat vahdin alla.

Ämmät ne penkillä kontallansa
ja leuvat on akkunalla,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja leuat on akkunalla.

Tän kylän ämmien kieli pitää panna
puukolla palaisiksi,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja puukolla palaisiksi.

Kun ne on saattanut nuoren tytön
sanan alaiseksi,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja sanan alaiseksi.

Tän kylän ämmät pitää panna
vanhaan reslarekeen,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja vanhaan reslarekeen.

Hovin sonni kuskiksi
ja kolme koiraa eteen,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja kolme koiraa eteen.

Tän kylän ämmät ne pitää panna
vanhaan savutupaan,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja vanhaan savutupaan,

Tervaksilla korventaa
ja savulla tukehuttaa,
tilu rallallei, tilu rallallei,
ja savulla tukehuttaa.

31. Likka istui kivellä

Alavus, 1950

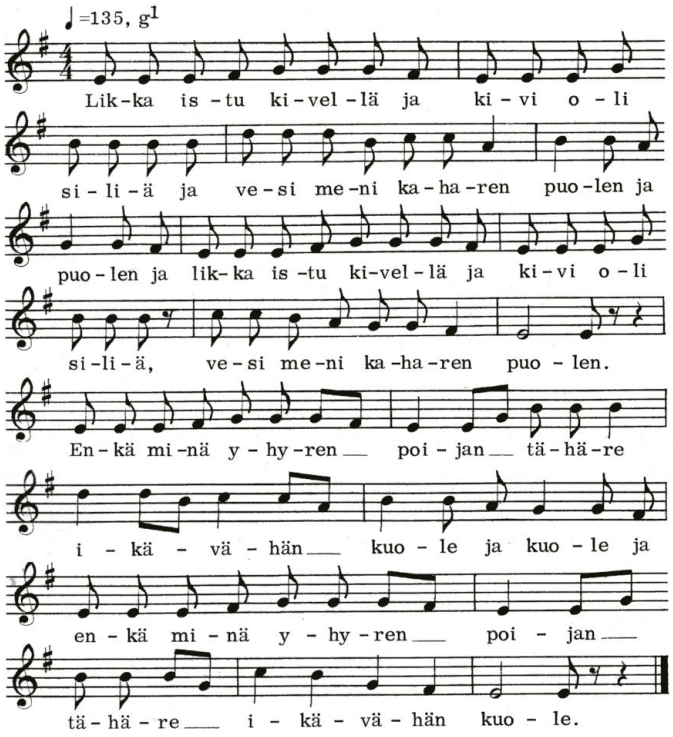

Kaksipa tähtiä taivahalla
on kuin pariskunta ja kunta.
Ja mitähä vaste hulivilipoijan
vieres ei tuu unta.

32. Tukkipoika

Kymenlaakso

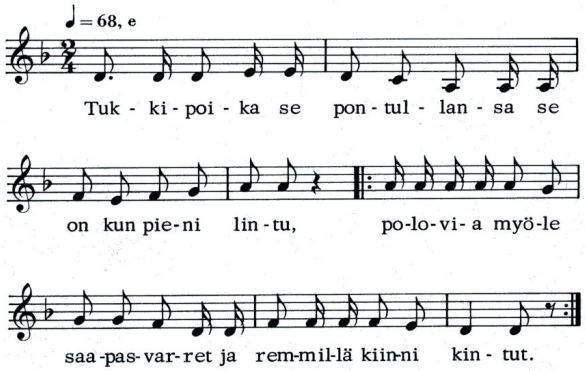

Tukkipoika se lautallansa
on kuin iso herra,
kultakello taskussa
ja vitjat viisin kerran.

Tukkipoika se pontullansa
se on hyvin sorja,
kun ei hänen tarvitse olla
talon pojan orja.

Tukkiponttua heiluttaa
tuo ankara pohjatuuli.
Pojat ne varppia kelaavat,
ja aalto se käy kuin muuri.

Tukit ne uivat Kymessä
aina Kotkan rantaan.
Korkeakoskella nättiä likkoja,
niitäpä mennään naimaan.

33. Poijat kun raitilla ajeloo Härmä, 1960

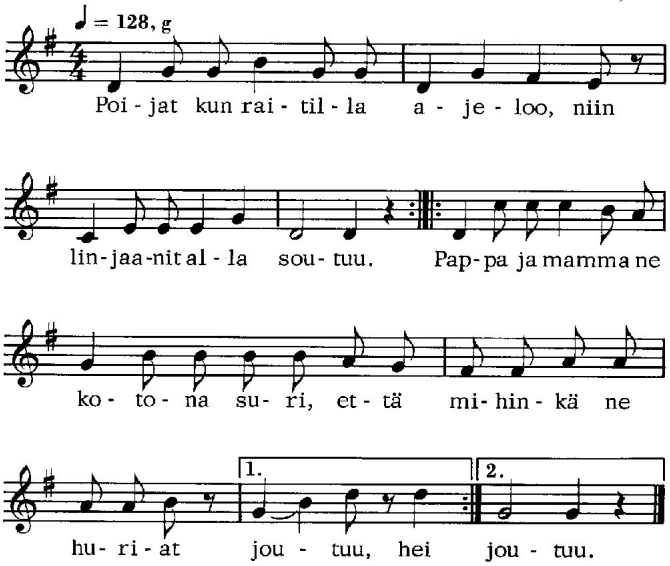

Ensin porthat säriethin
ja sitten kaatuu muuri.
Erellä kuluki se Isoo-Antti,
joka joukosta oli suurin (hei).

Siitä aina yli miss on
matalinta aita.
Ja kuinkahan lienee tälläkin haavaa
rakkauren laita (hei).

Aina mä muistan, saankin muistaa
sen lauantaki-illan,
kun toinen on koriasti kopistellu
mun heilani portahilla (hei).

34. Sinisiä punasia Iitti, 1957

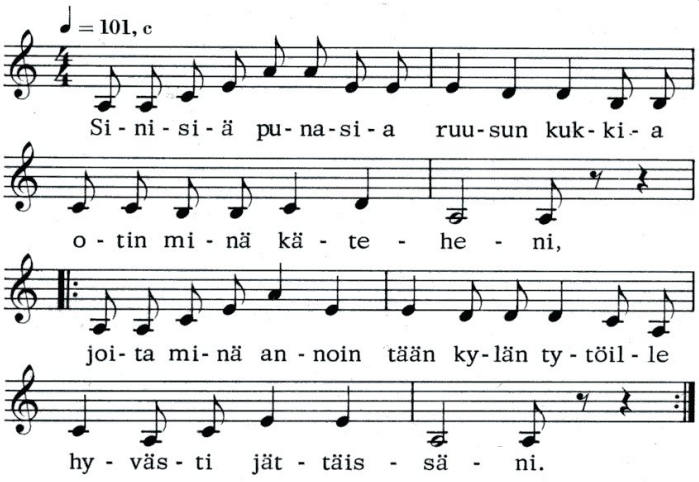

Mitä sinä tyttö mutkit ja matkit
ja olet niin monella päällä.
Olet niin rakas kun oletkin,
vaan nyt sinun täytyy jäälä.

Kuinka minun kehtaa ja kannattaa ottaa
niin hienosta kätestä kiinne,
kun äiteni on komia, lintumiäs,
se on herral liia viini.

Kalevalamittaiset laulut ovat sekä sanoiltaan että säveleltään vanhahtavampia kuin riimilliset laulut (ks. taulukko). Silti osa riimillisistäkin kansanlauluista on hyvin selkeästi pentatonisia tai siihen viittaavia (ks. ylempänä). Lähikansoilta löytyy yllättävän vähän samankaltaisia melodioita: itämeren indoeurooppalaisille pentatoniikka on vierasta eikä virolaisista riimillisistä kansanlauluista tai saamelaisten joiuistakaan löydy sukulaisia suomalaisille lauluille. Eteläpohjalaisista kansanlauluista löytyy varsin paljon nimenomaan pentatoniikkaa huolimatta siitä, että niiden luulisi olevan pitkälle ruotsalaistuneita.

35. Kun joki on syvä Etelä-Pohjanmaa

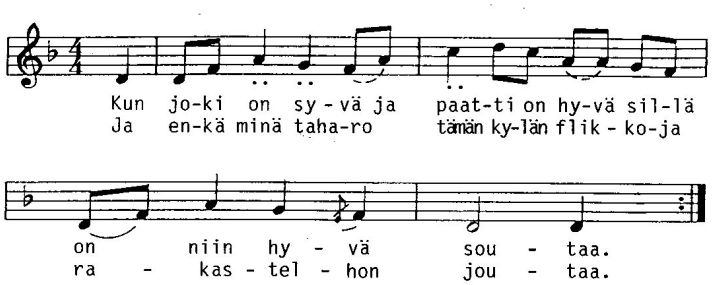

1. *Kun joki on syvä ja paatti on hyvä*
sillä on niin hyvä soutaa.
Ja enkä minä taharo tämän kylän flikkoja
rakastelhon joutaa.

2. *Tämän kylän flikkaan hamhen helamas*
on vaaliansininen raita.
Niillä sitä menhän kattelemahan
niitä Ameriikan maita.

3. *Tämän kylän flikkaan hamhen helamas*
on punaasta ja mustaa.
Kun tämän kylän flikat lapsia saavat,
ne teköö Kalle-Kustaa.

4. *Jakkuni oon minä ryypänny*
ja kuppini kallistanu,
vaan en oo hetkehen tämän kylän
flikkojen
aakkunahan kopistanu.

Kansantieteellisesti on erikoista sekin seikka, että sävelmät voivat olla hyvin vanhahtavia, mutta sanat puolestaan aivan uudehkoja.

Tehtävä: Opettele ulkoa ainakin yksi säkeistö!

36. Marjalunnin Jukka (vankilaulu, balladi)

Etelä-Pohjanmaa

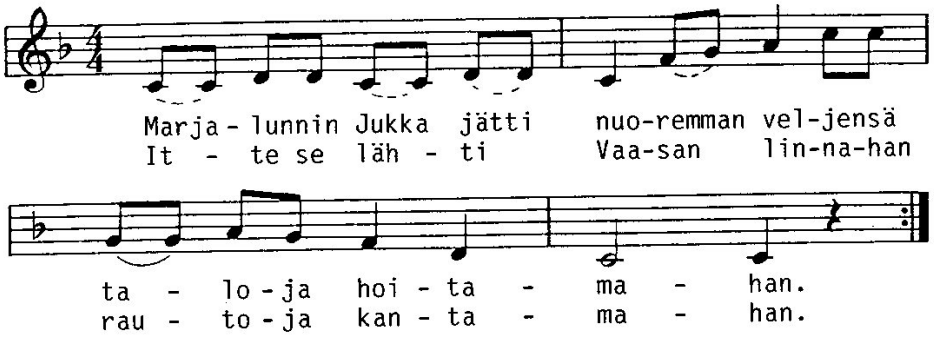

1. Marjalunnin Jukka jätti nuoremman
veljensä
taloja hoitamahan.
Itte se lähti Vaasan linnahan
rautoja kantamahan.

2. Marjalunnin Jukan nuoruuren aika
se loppui aivan kaikki,
kun oikia käsi ja hurja luonto
sen linnan tielle laitti.

3. Mitähän varte se Marjalunnin Jukka
hyppypaikkahan lähti,
kun pitkän puukoon ja pistoolipyssyn
se povehensa kätki.

4. Marjalunnin Jukka se maantiellä huuti
jotta peljätä ei trenkää,
vaikka mun paikalla lyätääsihin
kruunun helukenkään.

5. Komiasti se Marjalunnin Jukka
joen yli uiskenteli,
komiemmasti se Antilan raitilla
rautojansa helisteli.

6. Isännältä se Marjalunnin Jukka
poikajoukos näytti,
kun se jo viirentoista vanhana
nuo liiviraurat täytti.

7. Kolomella harmaalla Marjalunnin Jussi
linnan pihalle ajoo.
Marjalunnin Jussilta kotia jäi
se asuttava taloo.

8. Kun Marjalunnin Jukka se rautoohin
pantiin
ja oven päälle kanki,
niin herraankin täytyy tunnustaa
jotta Jukk' oli komia fanki.

9. Marjalunnis on kolome poikaa
ja Jukka on rautafanki.
Ja kuuresta rikosasiasta
se Jukka jo kiinni panthin.

10. Marjalunnin emäntä se herroolle tarjos
hopiaa kun jäätä,
jottei Jukka poijalta vietääsi
oikiaa kättä ja päätä.

37. Mammani mielen pahootin

Härmä 1945

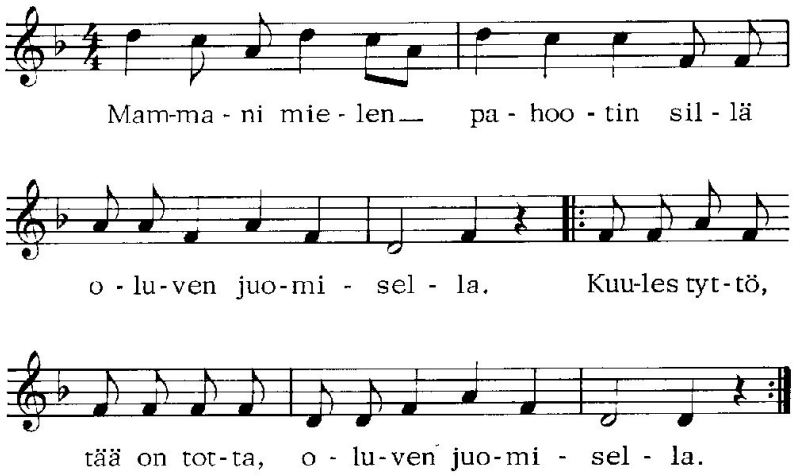

38. Näinpä se lauleli iltaasella Etelä-Pohjanmaa

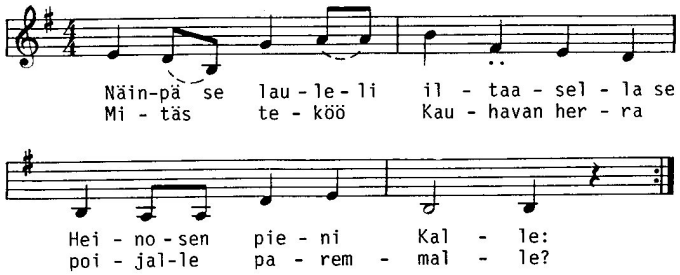

1. Näinpä se lauleli iltaasella
se Heinosen pieni Kalle:
Mitäs tekköö Kauhavan herra
poijalle paremmalle?

2. Helapääpuukkoo ja rivallipyssy
ja palakilla tuumaan pysyä.
Onko teis poijat miähen vastus
helaposti julukeen kysyä!

3. Enkä minä ryyppää sitä paloviina resua
se kurkkua niin karvasteloo.
Sellaasista flikoosta minä vaan tykkään
jokka tanssiskin varvasteloo.

4. Olut on kalian kaltaasta
mutta viina se menöö päähän.
Ja eikä sitä muuhun ryypätä
kun suruhun ja ikävähän.

5. Vaikka ei käy niin nuatin jäläkihin
täs mun yskähnäni,
niin laulattamahan mua kumminkin
pakkaa
kun hilisut on miälehnäni.

Jos katsoo tarkemmin, laulussa on kaksi eri pentatonista sävellajia. Niistä kerrotaan lisää myöhemmin.

39. Niin kauan minä tramppaan Etelä-Pohjanmaa

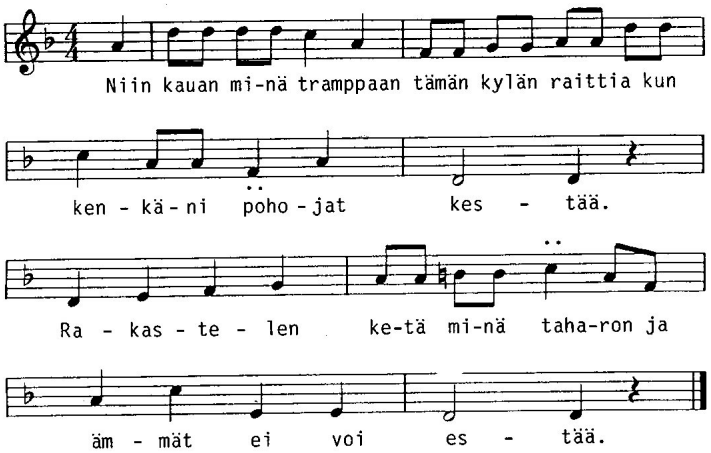

1. Niin kauan minä tramppaan tämän kylän
raittia
kun kenkäni pohojat kestää.
Rakastelen ketä minä taharon
ja ämmät ei voi estää.

2. Kun on liinukkavarsa ja nappulirattahat
ja itte pirän suittista kiinni.
Vertaastansa kun rakastaa
ei trenkää olla fiini.

3. Heilalleni minä kaffin keitän
kynttilävalakialla.
Rommilla sen sekootan
enkä mairon maittilalla.

4. Heilalleni on mua kontittu
niin kolomellatoista lailla,
kun rikasta ja komiata
sille oltaas vailla.

5. Maantien vieres hilapieles
akat niitä juttuja jakaa.
Kyselöövät toisiltansa:
Kuka tuota haljua makaa?

6. Kymmenellä pennillä
minä ostan paperia.
Siihen sitten kirjoottelen
niitä akkaan valehia.

7. Kymmenellä pennillä
minä ostan sokuria,
jotta minä saan nua tämän kylän ämmät
puhumhan sopivia.

Tässä laulussa alkupuolisko on pentatoninen, jälkipuolisko on hiukan kaavamainen (siinä miehekkyyttä kuvastava *fi*).

Vaasalaissyntyinen Toivo Kuula (1883-1918) oli ensimmäinen, joka lähti tutkimaan mitä lauletaan Etelä-Pohjanmaalla. Keruutyönsä tuloksista päätellen Toivo Kuula oli A.A. Borenius-Lähteenkorvan jälkeen ensimmäisiä tutkijoita, jotka keräsivät kansanmusiikkia tietoisesti – siis ei ilman kritiikkiä keneltä vaan ja mitä vaan. Ehkä tästä johtuu se, että hänen kokoelmissaan on paljon tietynlaisia (mm. nimenomaan pentatonisia) kansanlauluja, kun taas pelimannimusiikki jää vähälle huomiolle.

Kuuntelutehtävä: Toivo Kuula: Etelä-Pohjalaisia kansanlauluja (Tuuli se taivutti, Pappani maja on, Niin kauan minä) ja Häämarssi.

Hiukan vaikeampi on löytää pentatoniikkaa seuraavasta laulusta (sävel on Ilmari Krohin toimittamasta SKSÄV III kokoelmasta):

40. Pappa tahtoo rikasta Laihia

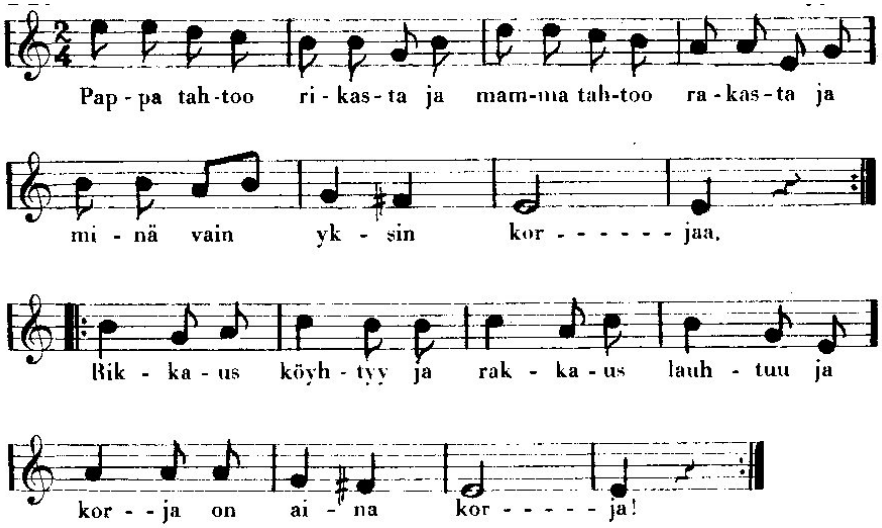

41. Syrämmestäni rakastan sua Alavus, 1950

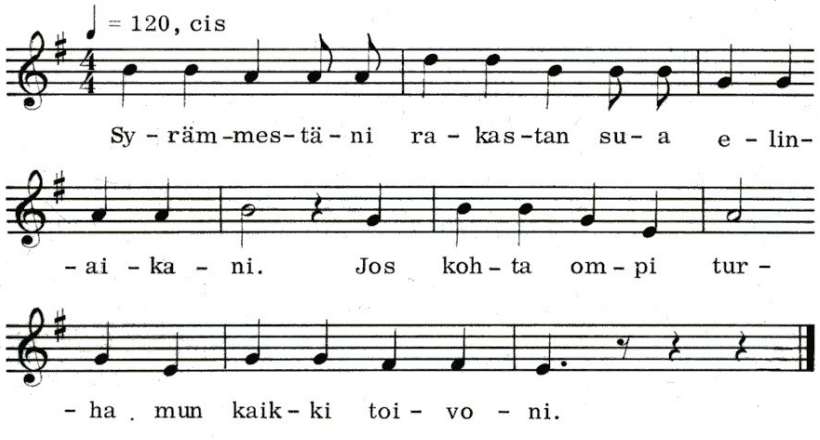

Et koskaan ennen luvannut
mua koskaan heittää näin.
Vaan köyhyyteni tähren
minä hyljätyksi jäin.

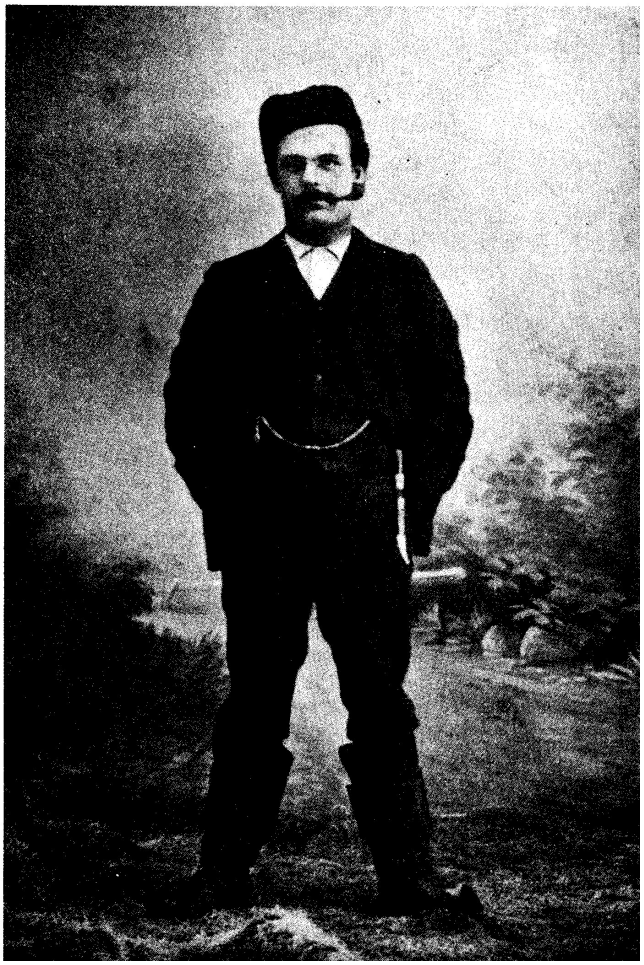

Valokuva Toivo Kuulasta.
Tehtävä: Kirjoita lyhyt elämänkerta. Kysy opettajalta luotettavia lähteitä!

42. Ylisaaren Mimmin Härmä 1975

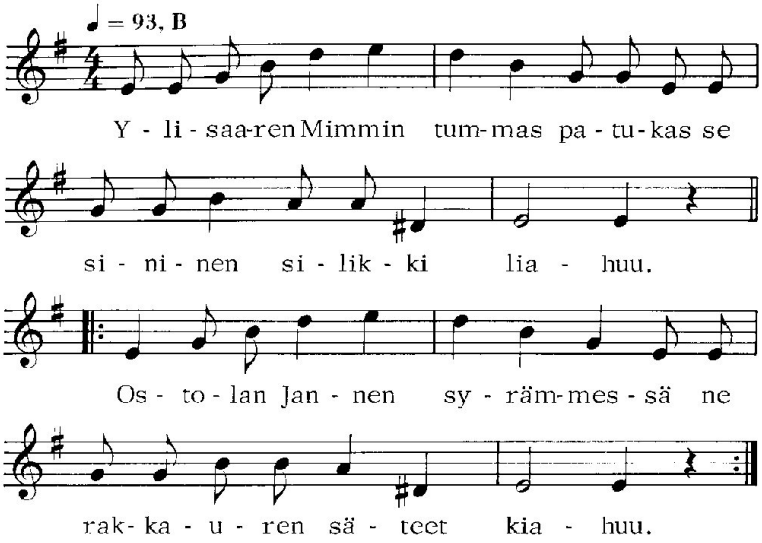

Ylisaaren emäntä se puoskariämmille
juustoja lahajootti kaksi,
että se olis saanu sen Ostolan Jannen
Mimmihin suastuvaksi.

Ylisaaren emännän paha tuli olla,
kun Mimmistä lauletahan.
Isäntä se sanoo, että se on vaan komiaa,
kun mailmalla mainitahan.

Ylisaaren emäntä se sanoo,
että joko nyt on kirkas piru.
Komiasti ajaa ne Ostolan poijat
sen meirän Mimmin sivuu.

Ylisaaren Mimmin liinukkavarsa
ja Ostolan Jannen suoti,
korvan ne seisoo silloonkin
kun erojaisia juotiin.

Yhteenveto: riimilliset kansanlaulut ovat sävellajiltaan useimmiten luonnollisia

1) molleja tai
2) duureja
3) osassa molleista esiintyy usein *si* sekä
4) *la* tai *do*-pentatonisia. Eteläpohjalaisia kansanlauluja voidaan usein erottaa niissä usein esiintyvien *fi*-sävelten perusteella (ks. myös ylempänä).

43. Vuorenmaan Ville

Alavus

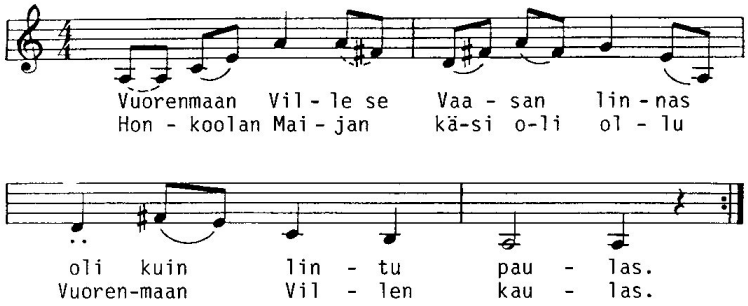

1. *Vuorenmaan Ville se Vaasan linnas*
oli kuin lintu paulas.
Honkoolan Maijan käsi oli ollu
Vuorenmaan Villen kaulas.

2. *Vuorenmaan Villellä kintahat oli*
sormikasten päällä.
Karrin Jaska oli köykäänen
kun haavan lastu jäällä.

3. *Vuorenmaan Ville se Honkoolan Maijalle*
ei jounnu kättä antaa,
kun sen piti niitä kruunun punttia
jaloohnansa kantaa.

4. *Kaakkurin poijalla puukkoo oli*
korttelin ja puali.
Maantiän viärehen katajapuskahan
se Karrin Jaska kuali.

5. *Kahresta rikosasiasta*
se Ville kiinni panthin.
Herraankin täytyy sanua,
että Ville oli komia fanki.

44.

Etelä-Pohjanmaa

PILVET ON TAIVAHALLA

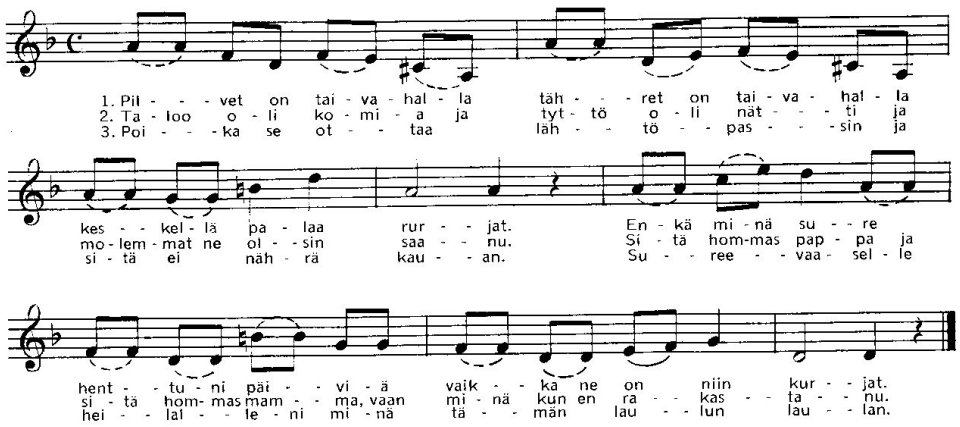

Alla sivu Toivo Kuulan keruuvihkosta. ***Tehtävä: Etsi siitä pentatoniikkaa ja „eteläpohjalaista fi ":tä.***

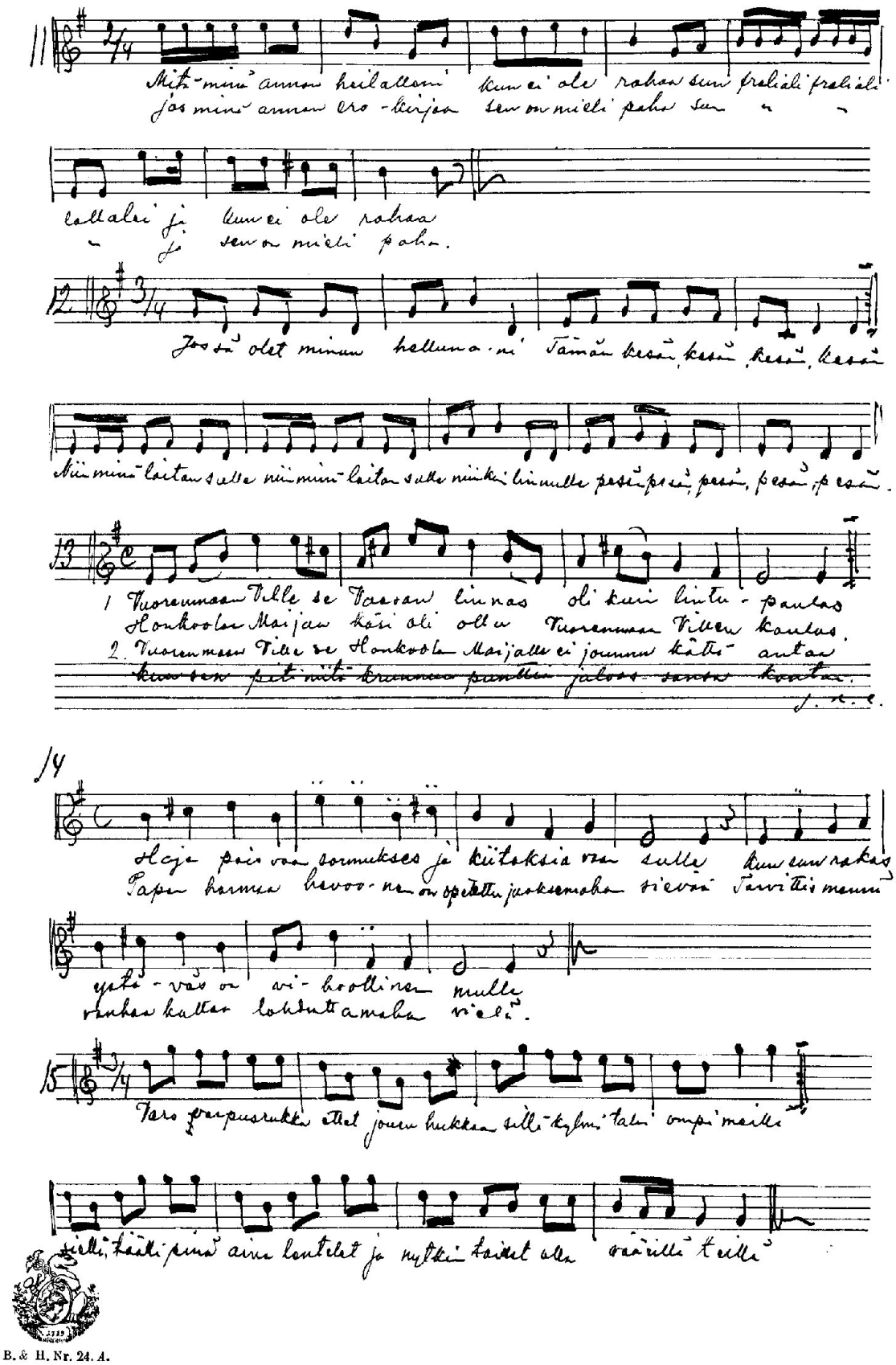

B. & H. Nr. 24. A.

2.1.3 Pelimannimusiikki ja sen soittimet

Pelimannimusiikki tuli Suomeen Gabriel Porthanin aikana (Porthan 1766-1778 s. 69) 1700-luvun toisella puoliskolla, jolloin Suomen itäosissa se oli vielä tuntematonta. Sen tieltä saivat väistyä kalevalamattaiset kansanlaulut. Musiikin laji sai nimensa sitä soittaneista kulkurimuusikoista (*spielman*). Pelimannimusiikki on peräisin Saksasta ja Ruotsista, josta se on tullut Suomeen. (Ruotsin suurin kansanmusiikkikokoelma *Svenska låtar* sisältää suurilta osin vain pelimannimusiikkia.) Sekä tästä syystä että pelimannimusiikin luonteesta johtuen se koettiin ainakin sen alkuaikoina luultavasti vieraaksi ja herrasväen musiikiksi. Monet Suomen pelimannimusiikin kappaleet toistavat melko yksinkertaisia saksalais-ruotsalaistyylisiä duuri-molli kaavoja (I, V /VII/, IV, V, I aste), sillä lajina sillä ei ollut vielä tarpeeksi pitkä aikaa siihen, että se olisi ehtinyt kehittyä kovin pitkälle (Heikki Laitinen 1988). Silti joukosta löytyy hauskoja ja mielenkiintoisiakin kappaleita.

Pelimannimusiikki on pitkälti nimenomaan instrumentaalimusiikkia. Tavallisimmat pelimannimusiikin soittimet Suomessa ovat **viulu, haitari, karinetti** (ja sen kansanomaiset muunnokset) ja **harmooni**. Ennen viulun ja haitarin valtaantuloa Karjalassa ja Savossa myös **jouhikolla** on ollut tanssin säestyksessä keskeinen asema. Jouhikko on polvien välissä pidettävä, jousella soitettava lyyra, jossa on alun alkaen ollut hevosen häntäjouhista punotut kielet. Myös isommilla (15 kieltä ja enemmän) **kanteleilla** on jonkun verran säestetty tanssia.

45. Älä aja enää Härmä 1946

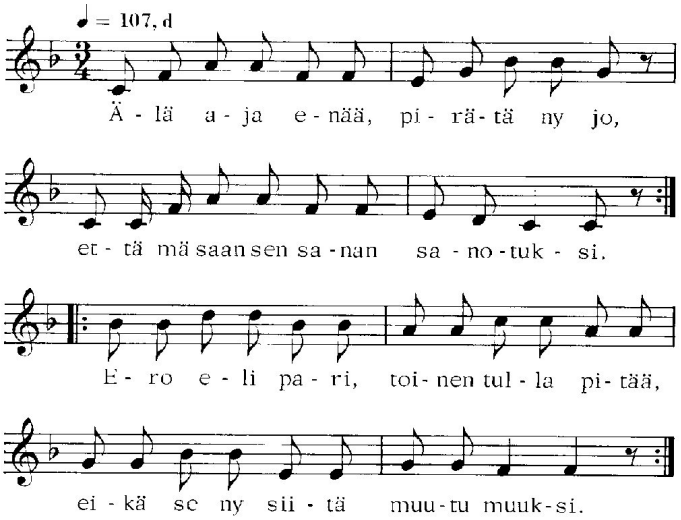

Sinoot tullu muhun, ja minoon tullu suhun,
ja äiteeni pani mun sua meinaamahan.
Jonsen mä sua saa, niin voi voi herrantähäre,
kyllä se olis äireellenkin paha.

Näin meirän passaa, kuinkas teirän passaa,
passako teirän palion paremmasti.
Minä isännäksi, sinä emännäksi,
otetahan piika passariksi.

LISÄSANAT KALLE RINTANEN

En oo rikkahan rikas, en oo rakkahan rakas,
korian muoron enkä varren sievän.
Äiteenikin sanoo, ittekin sen tierän,
ylisängys saisin maata vielä.

Tehtävä: Tutki sävellaji ja melodiassa piileviä sointuja!

46. Färikaran Jaska Härmä 1944

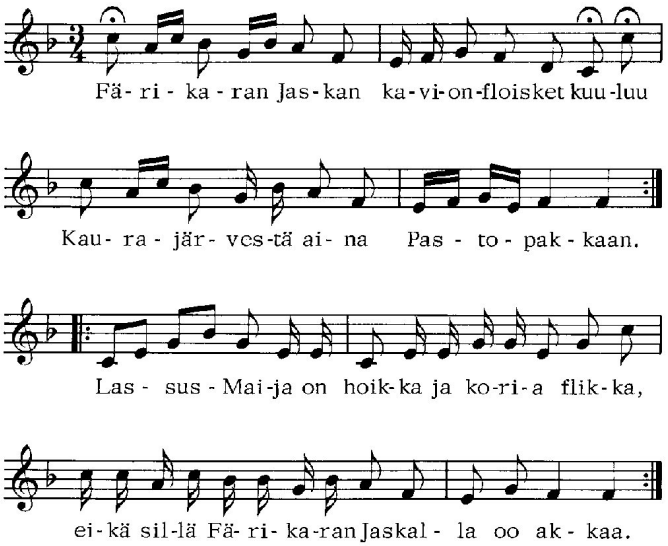

Minä, minä menen ylisänkyyn maata,
ettei sinne kaikki konnat pääse.
Ei kenenkään ihimisen oo niin lusti olla
kun vanahanpiian ja -poijan yksinääsen.

Heilani mun heitti, erokirian teetti,
se oli mulle äikkis piruvie justhin.
Minä hankin uuren vaikka helevetistä,
jonka vierellä on olla lusti.

Hulivilipoijasta hentun, mailman koijarirentun
hankin mä ittelleni ikuiseksi,
kun kaikki ne mulle tukkii, jokk ei mualle pääse,
kaikki paimenpoijan pituusekkin.

Tehtävä: Laula suoraan nuotista! Tutki laulun sävellaji ja siinä piilevät soinnut!

47. Hanhilammin saksanpolkka Alavus 1956

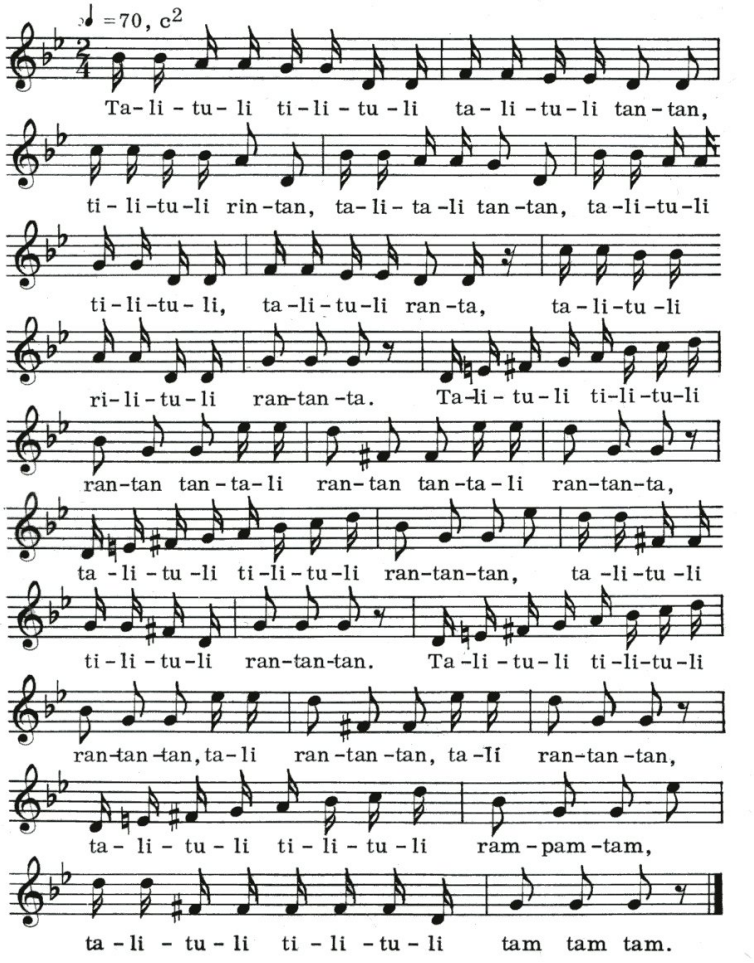

Tehtävä: Soita kappale suoraan nuotista alttohuilulla!
Tutki sen sävellaji!

48. Hellalla, hellalla Johanneksen seudulta

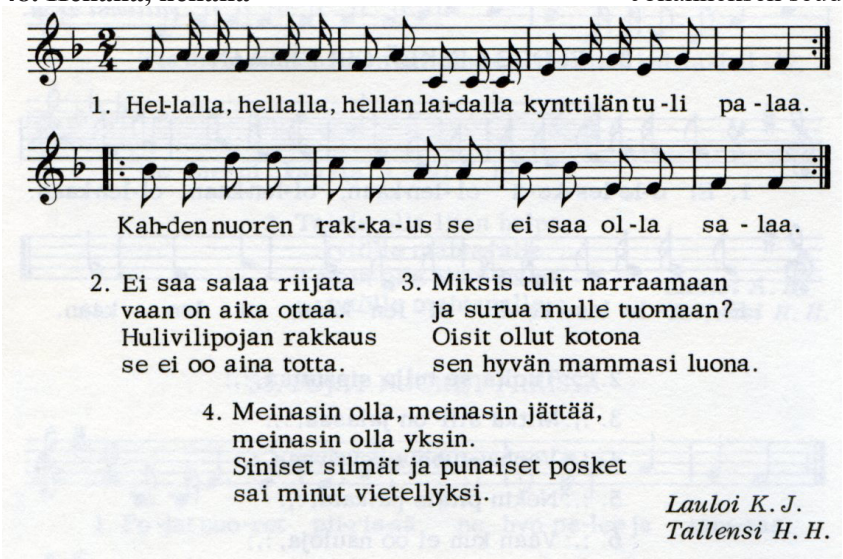

2. Ei saa salaa riijata
vaan on aika ottaa.
Hulivilipojan rakkaus
se ei oo aina totta.

3. Miksis tulit narraamaan
ja surua mulle tuomaan?
Oisit ollut kotona
sen hyvän mammasi luona.

4. Meinasin olla, meinasin jättää,
meinasin olla yksin.
Siniset silmät ja punaiset posket
sai minut vietellyksi.

Lauloi K. J.
Tallensi H. H.

Tehtävä: Laula suoraan nuotista!

49. Paimenet kaitseva lampaitansa

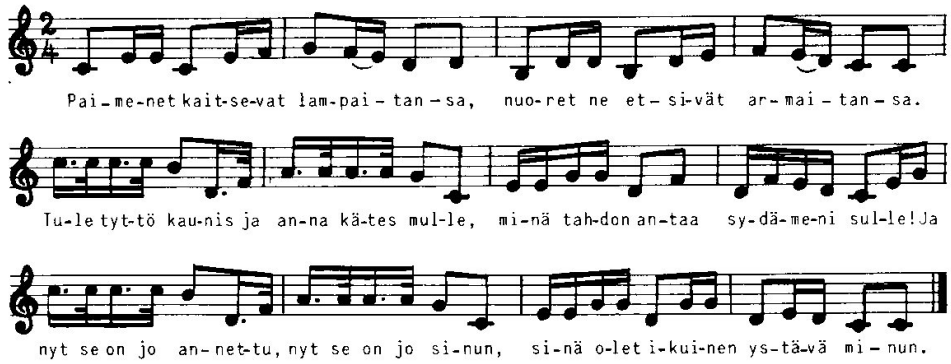

50. Tie meni sinne, tie meni tänne Johanneksen seudulta

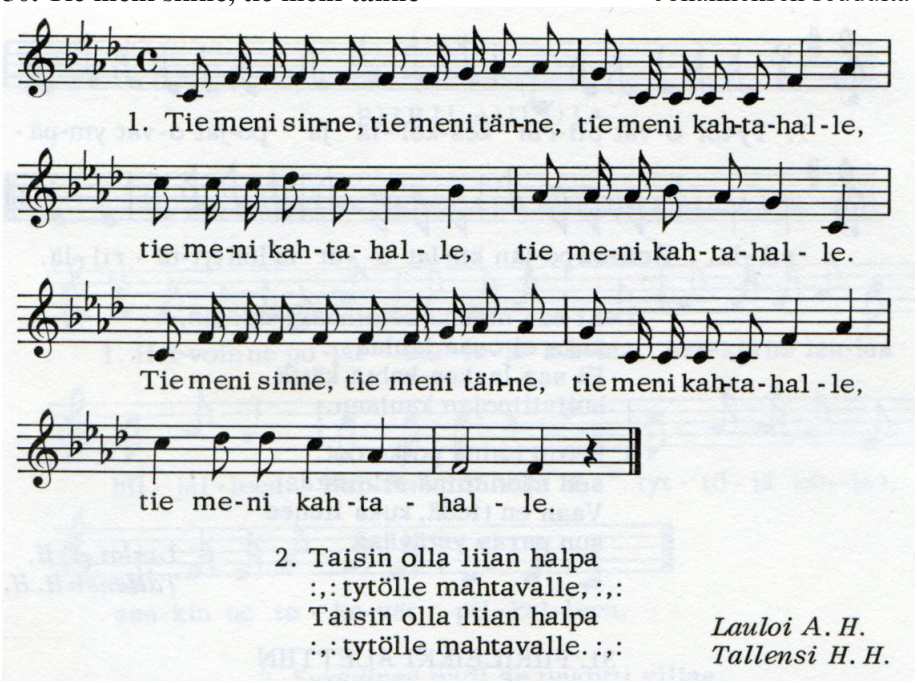

2.2 Aihepiiriltään

2.2.1 Myyttiset runot ja Kalevala

Suomen kansa säilytti muistissaan myytillisiä runoja yllättävän pitkään. 1800-luvulla, kun taiteilijoiden ja tieteilijöiden huomio kääntyi rahvaan perinteeseen, Suomen kansanperinteen kerääjät lyösivät erittäin runsasta ja arvokasta perinnettä. Tunnetuin kansanrunojen tallentaja oli lääkäri Elias Lönnrot (1802-1884). Hän on koonnut siihen asti kerättyjen, pääasiassa myyttisten kansanrunojen pohjalta Kalevalan. Siinä olevissa kertomuksissa seikkailevat myyttiset sankarihahmot: Väinämöinen, Antero Vipunen, Ilmarinen, Aino, Lemminkäinen, Pohjan akka, Kullervo, Joukahainen jne. Tarinat kertovat mm. maailman luomisesta, kuun ja päivän ryöstöstä, ihmekone Sammon taonnasta ja ryöstöstä, ensimmäisen kanteleen synnystä. Kalevala on eniten käännetty suomalainen kirja. Pelkästaan unkariksi se on käännetty viisi kertaa. On tärkeää tietää, että Kalevalan runoja ei ole lausuttu vaan sen tarinoita, pienempiä tai isompia, osia on aina laulettu. (Ks. neljännen luokan kirja SS 22, 23, 43, 96 ja kuudennen luokan kirja CVYÄ 28, 38)

Erään Kalevalan tarinan mukaan Samppa Pellervoinen kylvää puita. Yksi kasvaa niin isoksi, että peittää auringon ja kuun näkyvistä. Merestä nousee pieni mies ja kaataa tammen. Aurinko ja kuu voivat taas paistaa.

51. Iso tammi

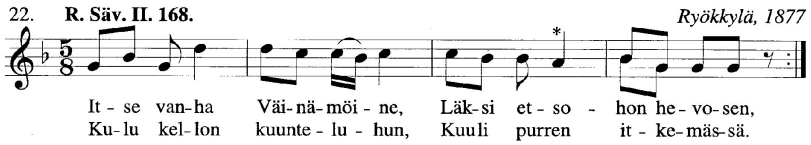

Sanoi pikku mies merestä, uros aallon vastaeli:
„Olen mie mokoma miesi, uros pieni, veen väkeä.
Tulin tammen taittamahan, puun murskan murentamahan.”

Vaka vanha Väinämöinen itse tuon sanoiksi virkki:
„Ei liene sinua luotu, eipä luotu eikä suotu
ison tammen taittajaksi, puun kamalan kaatajaksi.”

Sai toki sanoneheksi; katsahtavi vielä kerran:
näki miehen muuttunehen, uuistunehen urohon!
Jalka maassa teutaroivi, päähyt pilviä pitävi;
parta on eessä polven päällä, hivus kannoilla takana;
syltä oli silmien välitse, syltä housut lahkehesta,
puoltatoista polven päästä, kahta kaation rajasta. (...)

Iski puuta kirvehellä, tarpaisi tasaterällä.
Iski kerran, iski toisen, kohta kolmannen yritti;
tuli tuiski kirvehestä, panu tammesta pakeni:
tahtoi tammi kallistua, lysmyä rutimoraita.

Niin kerralla kolmannella jopa taisi tammen kaata,
ruhtoa rutimoraian, satalatvan lasketella.
Tyven työnnytti itähän, latvan laski luotehesen,
lehvät suurehen suvehen, oksat puolin pohjosehen.

Kenpä siitä oksan otti, se otti ikuisen onnen;
kenpä siitä latvan taittoi, se taittoi ikuisen taian;
kenpä lehvän leikkaeli, se leikkoi ikuisen lemmen.
Mi oli lastuja pirannut, pälähellyt pälkäreitä
selvälle meren selälle, lake’ille lainehille,
noita tuuli tuuitteli, meren läikkä läikytteli
venosina veen selällä, laivasina lainehilla.
sanat: Kalevala Toinen runo

Tehtävä: Tutki runosävelmän sävellaji ja lopuke! Etsi muita sävelmiä, joka päätyy säveltoistoon. (CVYÄ 187) Tämä ja seuraavat esimerkkimme olemme ottaneet suoraan Gábor Lükön tutkimuksesta Kalevalan musiikillinen maailma. (Hänellä SKSÄV = R. Säv.)

Melodiakokoelman Suomen Kansan Sävelmät (SKSÄV) viitetekstin mukaan voimme laulaa runon myös alla olevalla sävelmällä (Korpiselkä):

52. Hoi ukko vanha Väinämöinen

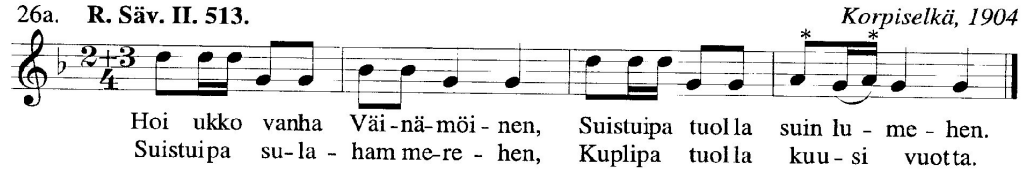

Tehtävä: Tutki runosävelmän sävellaji! (Ks. kirjan taulukko!) ***(CVYÄ 188)***
Kuuntelutehtävä: Veljo Tormis: Raudan synty, Suomalais-ugrilaisia maisemia/Eepoksen alku

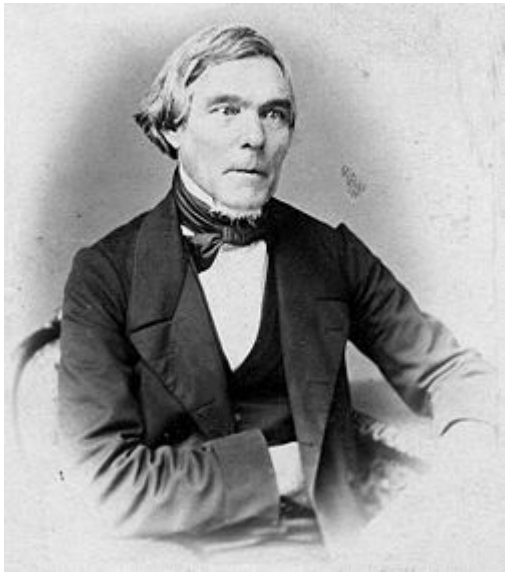

Kuvassa Elias Lönnrot

53. Lemminkäisen kosintaretki

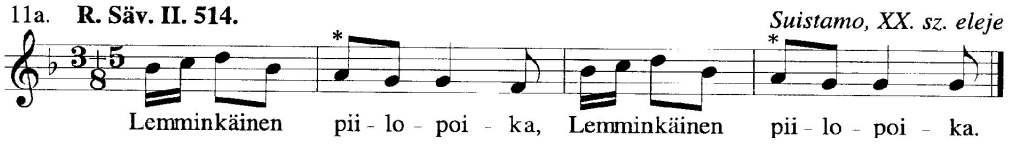

Siitä lieto Lemminkäinen sanoi Pohjolan akalle:
„Anna nyt, akka, piikojasi, tuopa tänne tyttöjäsi,
paras parvesta minulle, pisin piikajoukostasi!”

Tuop’ on Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
„Anna en sulle piikojani enkä työnnä tyttöjäni,
en parasta, en pahinta, en pisintä, en lyhintä:
sull’ on ennen naitu nainen, ennen juohettu emäntä.”

Sanoi lieto Lemminkäinen: „Kytken Kyllikin kylähän,
kylän kynnysportahille, veräjille vierahille;

täältä saan paremman naisen.
Tuo nyt tänne tyttäresi, impiparvesta ihanin,
kassapäistä kaunokaisin!”

Sanoi Pohjolan emäntä: „Enpä anna tyttööäni
miehille mitättömille, urohille joutaville.
Äsken tyttöjä anele, kuulustele kukkapäitä,
kun sa hiihät Hiien hirven Hiien peltojen periltä!”

sanat: osia Kalevalan kolmannestatoista runosta

2.2.2 Paimenlaulut ja -soittimet

Paimenlaulut ovat poikkeuksetta kalevalamittaisia. Niitä löytyy SKVR:n (Suomen Kansan Vanhat Runot) niteiden lisäksi Kantelettaresta. Lönnrot on koonnut myös Kantelettaren. Siinä on eri aiheisia runoja „siistittynä” eli yhtenäistetyllä kieliasulla ilman säveltä. Kalevalan traagisin hahmo Kullervo oli tarinan mukaan myös paimen (LPP /Laula päivät pääksytysten/ 25). Paimenlauluja löytyy musiikkiluokkien kirjasta: mm. SS 54, 88. LPP 32).

54. Paista päivä paimenelle

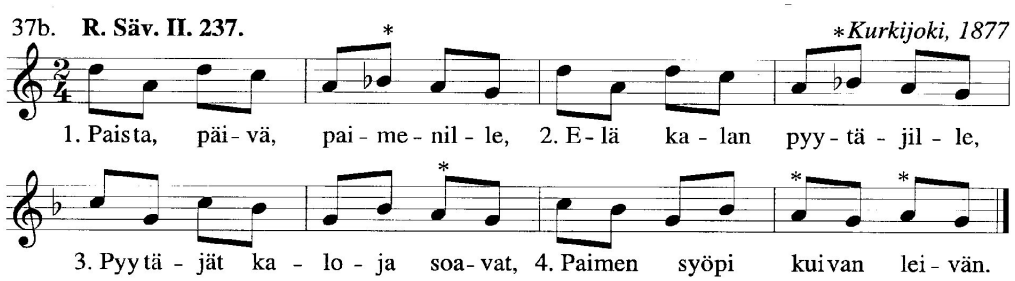

Näytä päivä silmiäsi, Lonkottele luomiasi,
Sinisetkö, vai punaiset, Vaiko kellankarvalliset,
Vaiko viertehen näköiset, Tahi vaahtivalkeuiset.
Paista päivä paimenelle, Elä kalanpyytäjälle;
Kalamies kaloja syöpi, Paimen parka kuivan leivän,
Kuivan leivän kurskehtivi, Otraisen oeltelevi,
Kauraisen kavertelevi, Tattarisen taittelevi,
Rukehisen ruinoavi, Lemettisen leikkoavi,
Vielä parkkisen panevi, Petäjäisen peiputtavi,
Kuoren kuivan kurskuttavi, Veen lipillä luikkoavi,
Märän mättähän nenässä.

sanat: Kanteletar I 179

Paimen on suomalaisen instrumentaalimusiikin näkökulmasta katsottuna hyvin tärkeä henkilö sekä soitinten kehittäjänä, rakentajana että myös soittajana. Paimenen lähtiessä metsään lammas- tai lehmälaumojen kanssa hänellä oli mukanaan soittimia muun muassa petojen pelottelemista varten. Koivun kaarnasta kierretyt **tuohitorvet** sekä paimenen kaulaan ripustettavat, palikoilla lyötävät **lepenälaudat** tuottivat rumaa, kovaa ääntä jota sudet ja karhut pakenivat. Lisäksi paimenet osasivat usein soittaa ikiaikaisia kännyköitä, eli eri **pukin ja lehmän sarvista tehtyjä torvia**. Sarvitorvilla lähetettiin merkkiääniä sekä ihmisille että myös joskus eläimille. Vaikkapa varoitus susihavainnosta on voitu soittaa äänimerkkinä sarvitorvella paimenelta toiselle, ja lehmälauma on voitu opettaa tulemaan paimenen luo aina kuullessaan sarvitorvella soitetun tietyn merkkiäänen. Lehmille niin paimenet kuin emännätkin lauloivat myös **karjankutsuja,** eli korkealta ja kovalla äänellä laulettuja melodioita joilla kutsuttiin lehmät kotiin lypsyä varten.

Paimen siis tarvitsi soittimia työhönsä, mutta ne olivat myös oiva viihdytyskeino. Metsässä karjan turvana istutuva paimen sai soittimia rakentamalla ajan kulumaan nopeammin, ja valmiilla soittimella sai sitten viihdyttää itseään soittelemalla. Paimenien kätten työnä Suomeen on syntynyt valtava määrä erilaisia huiluja ja pillejä. Niitä rakennettiin monilla eri tekniikoilla **puusta, tuohesta, koiranputkesta, oljesta tai kaislasta**. Suurin osa paimensoittimista oli siis nimenomaan puhaltimia, mutta saattoi paimen metsässä ollessaan rakentaa myös vaikka tuohisen helistimen eli **rapapallin.** Suomessa on soitettu sekä poikkuiluja (kuten jo pronssikaudella kehiteltyä **pitkähuilua**) että päästä puhallettavia huiluja (kuten nokkahuilua muistuttavaa **paimensoittua**), ja lisäksi on tehty paljon kansanomaisia versioita esimerkiksi klarinetista (kuten länsisuomalainen **mänkeri**). Paimenen työpäivän päätyttyä hänet saatettiin myös kutsua kylän omiin juhliin soittamaan, hänellä kun oli soittimia omasta takaa ja hän myös hallitsi niiden soiton.

Kansanomaiset puhaltimet olivat toimivia aikansa instumentteja. Tämän päivän soittopeleihin verrattuna soittimien asteikot olivat kuitenkin hyvin erilaisia: harvassa samankaan rakentajan tekemässä huilussa oli keskenään yhdenmukainen asteikko, koska sormireijät tuikattiin usein vähän sinne päin, siihen kohtaan mihin ne sattui helpoimmin saamaan. Soittimet olivat myös usein kertakäyttötavaraa koska ne rakennettiin oikukkaista luonnonmateriaaleista. Muun muassa oljesta tehty soropilli halkeaa hyvin helposti, tuohikieliset soittimet eivät soi enää lainkaan jos kuivuvat liikaa ja puiset soittimet taas pilaa pakkanen ja kosteus. Periaate siis lienee ollut se, että soitinta käytettiin rakentamisen jälkeen sen aikaa kun se soi, sitten se heitettiin pois ja tilalle tehtiin uusi.

2.2.3 Lasten leikkilaulut

Suomen kansanperinteen keräilijät olivat maailmanlaajuisesti katsottunakin erittäin ahkeria ja taitavia, mutta kuitenkin lasten laulut jäivät systemaattisen keruutyön ulkopuolelle. Se vähäinen materiaali joka on säilynyt viittaa siihen, että lasten perinnemusiikki (tuutulauluista ja körötyksistä varsinaisiin perinneleikkeihin) oli musiikillisesti monipuolinen. Osa on pentatonista alkuperää, osa viittaa muinaisindoeurooppalaiseen perimään ja osa on uudempaa duuri-molli kerrostumaa. Runousopillisesti osa on kalevalamittaisia, osa 6- tai 7- tavuista riimillistä runoutta.

55. Tuuti lasta tuonelahan

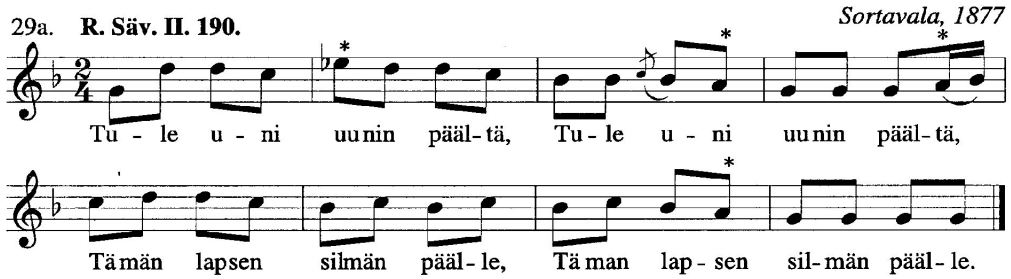

Tuuti, tuuti tummaistani, Tummaisessa tuutusessa,
Tummaisella tuutijalla, Tummaisen tuvan sisässä!
Tuuti lasta tuonelahan, Lasta lautojen sylihin,
Alla nurmen nukkumahan, Maan alla makoamahan;
Tuonen lasten laulatella, Manan neitojen piellä!
Tuonen tuutunen parempi, Manan kätkyt kaunosampi,
Etevämmät Tuonen eukot, Paremmat Manan miniät,
Tupa suuri Tuonelassa, Manalla majat avarat.

sanat: Kanteletar II 178

56. Hirvisillä

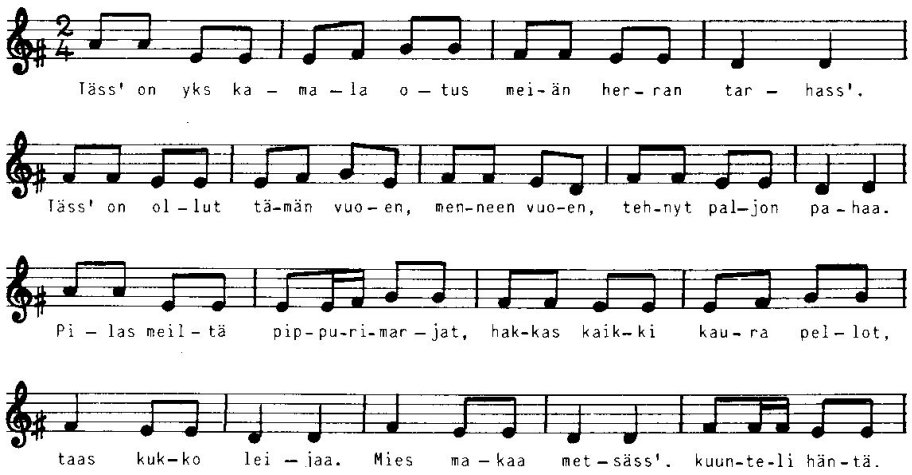

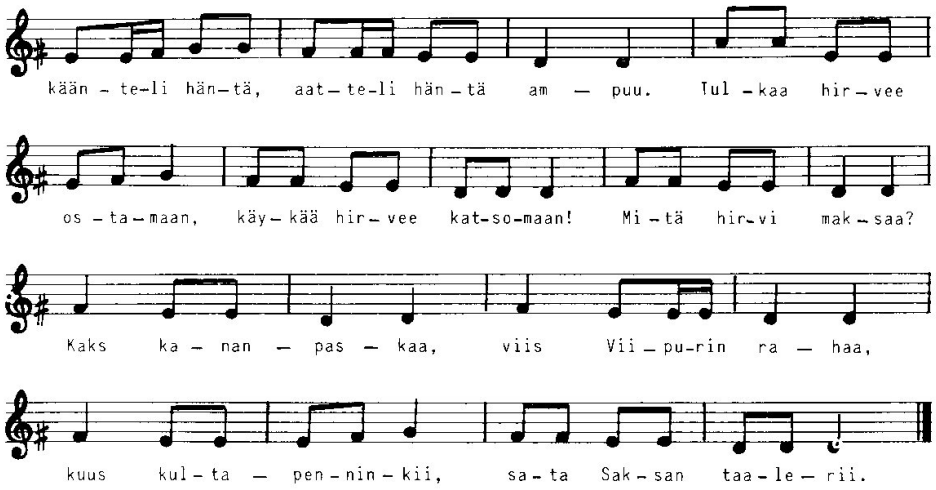

Leikkijät piirissä kädet käsissä. Yksi on hirvenä piirin keskellä, toinen on metsästäjä piirin ulkopuolella. Laulun aikana piiri liikkuu eteenpäin. Viimeinen säe "Ulos hirvi salosta!" huudetaan kovaa ja piiri pysähtyy. Nyt metsästäjä yrittää ottaa kiinni hirven, joka juoksee ulos piiristä ja jälleen sisään. Piiri auttaa hirveä laskemalla hänet helposti lävitseen, mutta metsästäjää se yrittää estää (tai päinvastoin).

Sävelmä on erinomainen esimerkki siitä, miten kansanlaulujen säkeitä voi muunnella.
Tehtävä: Yritä saada selvää säkeiden rakenteesta ja sävellajista!

57. Vuotisilla

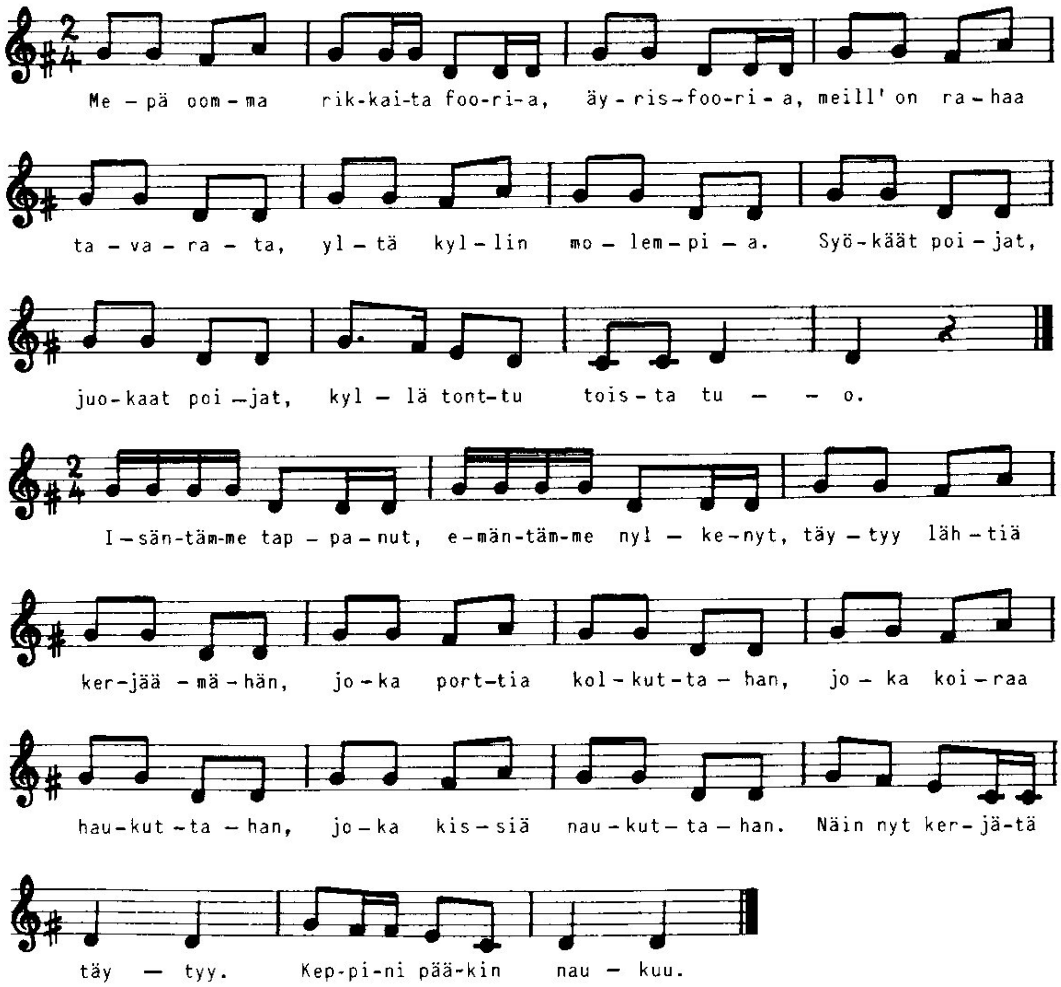

Leikkijät piirissä, yksi on rikas vouti, joko mukana piirissä tai piirin keskellä, laulavat ja tanssivat. Rikkaalla voudilla on hattu päässä arvonsa merkkinä. Köyhä vouti tulee ontuen ja keppiin nojaten piirin ulkopuolelle ja pyytää laulaen apua. Hän saa mukaansa yhden leikkijän rikkaan voudin piiristä ja he menevät pois. Leikki alkaa alusta ja jatkuu niin kauan, että kaikki leikkijät ovat siirtyneet köyhän voudin puolelle ja rikas vouti jää yksin, jolloin hänestä tulee köyhä vouti.

Tässä on siis kaksi erilaista laulua samalle leikille. Sävelmät ovat toistensa toisintoja. Toisessa leikkilaulussa on kaksi erilaista sävellajia. ***Tehtävä: Yritä saada niistä selvää kirjan taulukon avulla***! Lisää lastenlauluja (orosilla, hanhisilla, körötyksiä jne.) lyötyy runsaasti musiikkiluokkien kirjoista PP, SS, LPP sekä CVYÄ.

2.2.4 Nuorison leikki- ja rakkauslaulut

Lasten lisäksi myös aikuisella nuorisolla oli leikkilauluja. Osa niitä oli kalevalamittaisia, osa riimillisiä ja osa pelimannimusiikkia.

58. Lintunen lenti vieraille maille

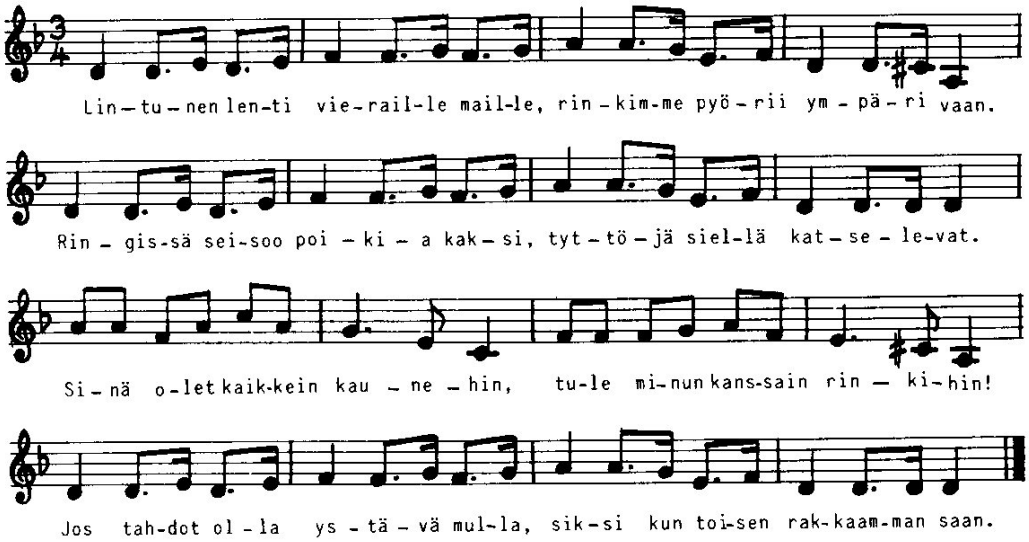

Säkeiden rakenteessa B-osa sävellajimuutoksineen viittaa hyvin selkeästi Länsi-Euroopan musiikkiperinteeseen.

59. Sulle annan kukkaset

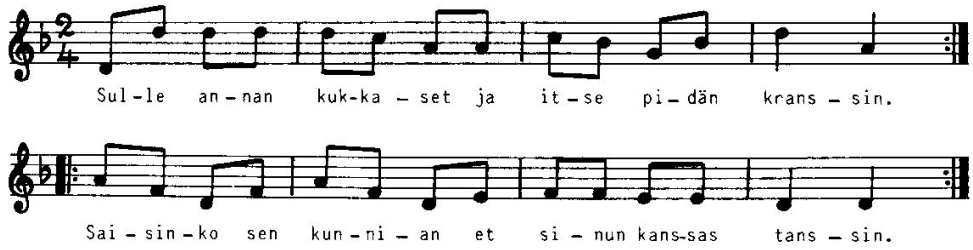

Sulle annan kukkaset
ja itse pidän kranssin. :,:
Saisinko sen kunnian
et sinun kanssas tanssin. :,:

Käänny ympäri anna kätes,
tanssi vielä vähän. :,:
Kerran pari pyörähdän (pyörähytän)
(ja) sitten jätän tähän. :,:

Pariton ison piirin keskellä hakee parin ("Saisinko sen kunnian"). Kun lauletaan "Käänny ympäri" kumpikin käsiotteen irrottaen pyörähtää itsensä ympäri ja jatkaa sitten pyörimistä kädet käsissä.

Kalevalamittaiset rakkauslaulut liikkuvat sanoissaan riimillisiä kansanlauluja paljon yleisemmällä tasolla. Se käy ilmi mm. siitä että kalevalamittaiset laulut puhuvat yleensä tytösta ja pojasta, kun taas riimilliset usein tietynnimisestä tytöstä tai pojasta.

60. Onpa tietty tietyssäni

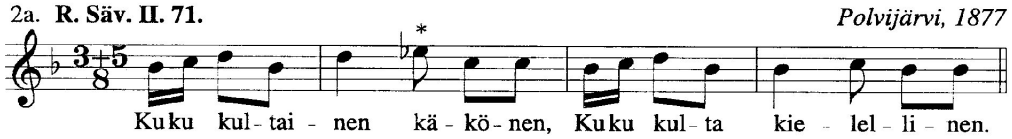

Onpa tietty tietyssäni, Mesimarja mielessäni,
Lempilintu liitossani, Sinisorsa suojassani,
Jok' on mieltynyt minuhun, Minä mieltynyt hänehen;
Hänell' on ihanat silmät, Minulla syän suloinen.
Ei hän heittänyt minua, Eikä yksin jättänynnä;
Omaksens' on ottanunna, Kullaksensa kutsununna,
Kaunoksensa katsonunna, Valkiaksensa valinnut.
Niin minä hänessä riipun, Sekä riipun, jotta kiikun,
Niinkun lintu lehtipuussa, Kuusen oksalla orava.

SKSÄV:n viitetekstin mukaan sävelmällä voimme laulaa Kantelettaren seuraavan runon myös:

61. Käynkö viikon villapäänä

Kuku kultainen käkönen, Hopiainen hoilattele,
Rinta hieta helkyttele, Papurinta paukuttele,
Saksan mansikka sanele, Viron puola poimettele:
Käynkö viikon villapäänä, Kauan tukka tuurukkana,
Hivuskassan kantajana, Liemingän levittäjänä,
Sitojana silkkinauhan, Päärihman ripustajana
Käynkö vuoen; käynkö kaksi, Käynkö vuotta viisi, kuusi,
Vai kaiken kaheksan vuotta, Ympäri yheksän vuotta,
Vai käyn kaikenki ikäni, Tahi ei täyttä tätä vuotta.

Kuku, kuku kultarinta, Helskäse hopiarinta,
Kuku kullat kulmilleni, Hopiaiset helmoilleni,
Kuku kuusin kultavöitä, Seitsemin sinihamoja,
Tälle tyynelle tytölle, Tälle kainulle kanalle--
Neittä nuorra naitavaksi, Vihantana vietäväksi,
Punaposkelle pojalle, Sorialle sulhaselle.

sanat: Kanteletar II 78

Kuuntelutehtävä: Pekka Kostiainen: Onpa tietty tietyssäni (Sarjasta Moni kakku päältä kaunis)

62. Ääni ei kuulu kullalleni

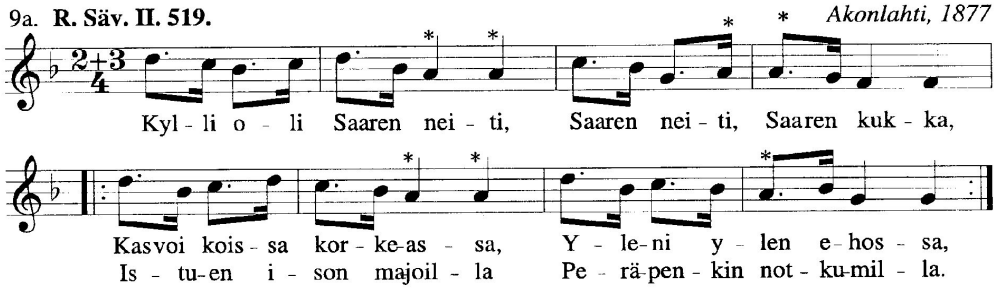

Enpä laula laitoissani, Enkä soita surkeissani,
Kieroissani en kisoa, En ilotse inhuissani.

Mitä(pä) tuosta, jos ma laulan, Tahi tuosta, jos ma soitan,
Jos laulan jokahi lakson, Joka kummun kukkuelen,
Soitan soien rannikoilla, Kujertelen kuusikoissa;
Suotta suutani kulutan, Suotta säätelen sanoja--
ääni ei kuulu kullalleni, Armahalleni kujerrus.
On mua kuuset kuulemassa, Oppimassa hongan oksat;
Kuuset kutsui kullaksensa, Lepät lemmeksi saneli,
Suopetäjät sorsaksensa, Ahokoivut armahaksi.
Enmä kuuselle kumarra, Petäjälle päätä käännä,
En anna lepälle suuta, Kättä en koivulle kokota;
Vaan kun kultani tulisi, Armahani asteleisi,
Sille suun-anto sopisi, Päätä käänteä päteisi,
Kättä lyöä kelpoaisi. Sill' on suu sulasta voista,
Hunajasta huulta kaksi, Parta sulkusta suettu,
Leuan-alus liessingistä; Sill' on päivä silmissänsä,
Sillä kuuhut kulmaluilla, Tähet taivon hartehilla,
Olkapäillänsä otavat. Se on armas astunnalta,
Ylen jasnoinen jalalta; Maksaisin tuhat tulosta,
Astunnasta aikasumman, Jalansiirroltä sinikön,
Punaisen jalan polulta.

sanat: Kanteletar II 41

63. Iltakaijulta koriasti kuuluu Kauhava

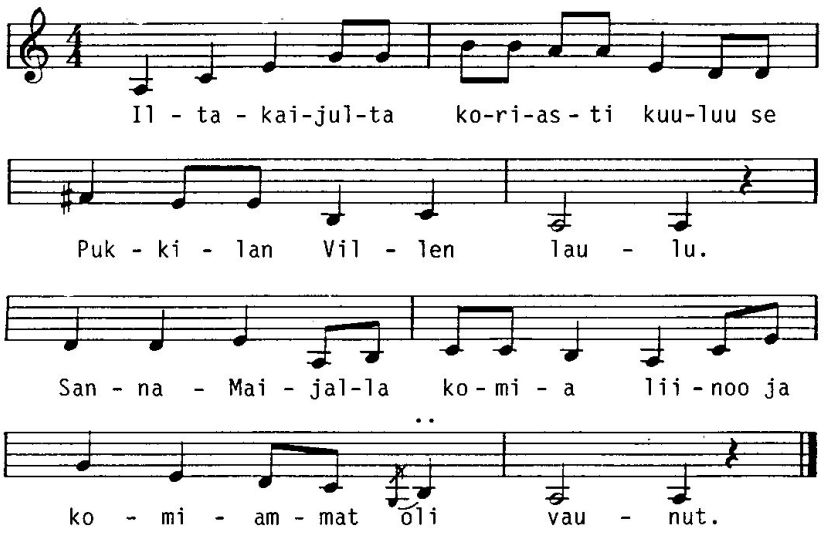

1. Iltakaijulta koriasti kuuluu
se Pukkilan Villen laulu.
Sanna-Maijalla komia liinoo
ja komiammat oli vaunut.

2. Pukkilan Villellä liinukkavarsa
ja Sanna-Maijalla vaunut.
Kolomen virstan päähän kuuluu
Iikan Villen laulu.

3. Sanna-Maija se voivootti
jotta voi voi isä kulta,
kun tua Västin Amalia
vei Iikan Villen multa.

64. Se tie oli pitkä ja leveä

Kauhava

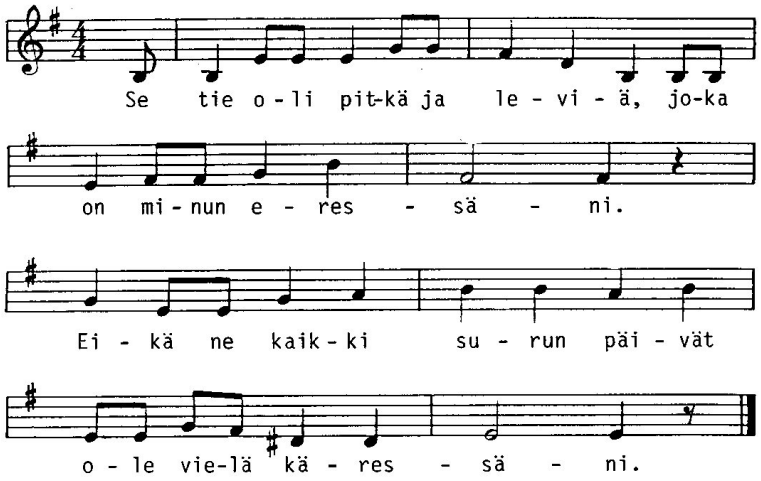

1. *Se tie oli pitkä ja leviä,*
joka on minun eressäni.
Eikä ne kaikki surun päivät
ole vielä käressäni.

2. *Ja Ameriikan rannas valakoosta paattia*
tuuli sitä huiskutteli.
Heilallani on tumma tukka
ja tuuli sitä nostatteli.

3. *Heilaltani on erokirja*
mullen annettuna,
eikä mulla oo mailmalla
uutta kattottuna.

4. *Erokirjan toinen puali*
oli aivan musta,
ja siihen oli kirjootettu:
En minä huali susta.

5. *Voi kuinka hianohon jäähän on menny*
Kauhavan joen pinta.
Surusta ja murheesta sortunu on
näin nuaren flikan rinta.

6. *Maa on musta mun jalakaani alla*
ja maa on musta multa.
Vaikk olis poikia tuhansia
niin pois on oma kulta.

65. Älä sure sinä

Kauhava

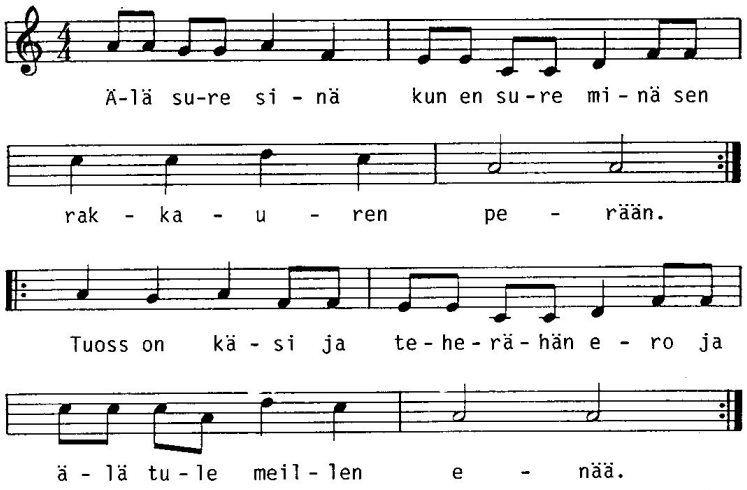

1. *Älä sure sinä kun en sure minä*
sen rakkauren perään.
Tuoss on käsi ja teherähän ero
ja älä tule meillen enää.

2. *Pane sinä markka ja minä panen kaksi*
niin juorahan erojaaset.
Ensi viikolla perjantaina
on uuren tuliaaset.

3. *Äläkää te hyvät flikat ottako*
vasituusta heilaa ikään.
Sen vasituusen heilan kaulasta
on niin vaikia kiinni pitää.

2.2.5 Hääperinne

Ennen vanhaan häät kestivät useamman päivän. Häämenoja ja niihin liittyviä lauluja ohjasivat tarkat säännöt. Siinä oli oma paikkansa muun muuassa morsiamen itkulla, morsiamen ja sulhasen neuvonnalla, kehunnalla, kuokkavieraiden lauluilla, jopa kokille lauletulla kiitoslaululla. Häälaulujen joukossa riimilliset laulut ja pelimannimusiikki on suhteellisen uusi asia.

Kuva inkeriläisistä häistä.

66. Oprin laulu (Morsiamen itku) Sortavalan seutu

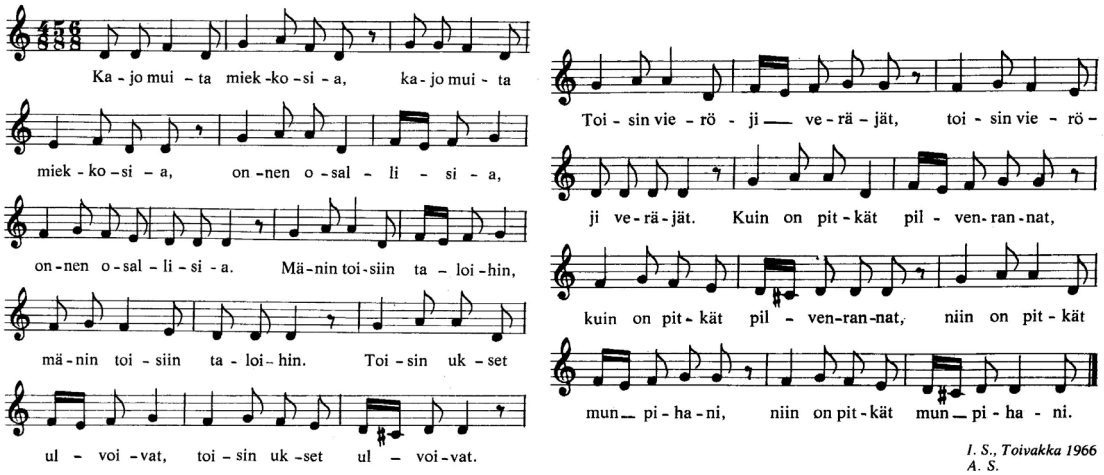

I. S., Toivakka 1966
A. S.

Itkuvirttä Struuppovan praasnikan aikana. Valok. Vihtori Alava 1892, Museovirasto.

(Kun morsian saapuu sulhasen taloon, hänet aluksi viedään pois muiden näkyvistä. Häätalossa ruokapöytää katettaessa morsiamen sukulaiset tiedustelevat häntä laululla ja pilkkaavat samalla sulhasen sukulaisia.)

Nähtii teit kymmenes kyläs
kun tulitte, kun kulitte.
Ruskie ol rupine ruuna valjais,
polvin menevät poikin tietä
sivuin menevät Eestin tietä
rattahat rajoina perässä
varkaana vain oli rattahilla.
Meiän siso varkaan rinnalla.
Tunsim sison silkkirätit
tunsim varkaan vemmelestä.
Tuokaa siso sillan päälle
emon lapsi lauan päälle.

(Morsian tuodaan näkyviin)
Lankoiseni, lintuiseni

Kuuntelutehtävä: Pekka Kostiainen: Lankoiseni, luntuiseni

[illegible] siunauksen vanhemmilta polvistuneina portaille levitetyn turkin päälle. Valok. [illegible] Hämäläinen 1943, SKS.

Kuva inkeriläisistä häistä.

67. Kuokkamiesten laulu Inkeri

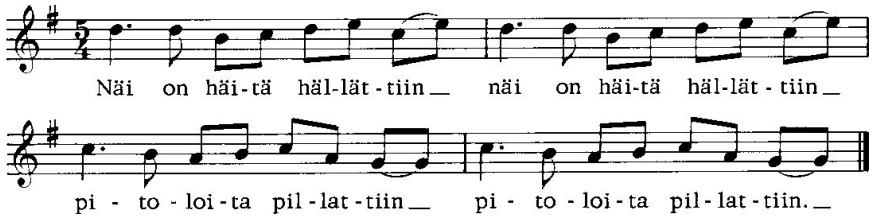

Näi on häitä hällättiin
pitoloita pillattiin.
Ei niin pienii pittoj
kuss ei kuutta kuokkamiestä.
Nälkäpä miun on näissä häissä
pitoloissa pienissäkin.
Nälkäpä näillä nuoteheill
vilu on muilla vierahailla.
Ei oo kaasen kattilassa
ei o nuoren uuen miehen
lepikolle lehmät lypsi
kannolle kanat munniit.
Vast on kerran keitettynä,
ei sekkää meitä vasten.
Vasten muita vierahia.

Tuotako vaivanen varajat
tynnyriss tyhjenevä
puolikkois puoleneva?
Vast on syöpä, vast on saapa
Vast on ulkuu tuleva.
Kuin lienet kotone koira
mäne ulos uksen kautta
ja kautta kahen saranan,
pure luita penkin alta.
Mene mäelle haukkumahan.

Tuntematon
Toksova
H. A. Reinholm, 1847
SKVR V 2:1654; SKSÄV IV 2:738

2.2.5 Balladit

Balladit ovat kertomarunoutta, jossa tavallisesti kerrotaan traagisesta tapahtumasta (useimmiten rakkaustarinasta) tiivistetyssä muodossa. Suomalaiset balladit jakaantuvat vanhempiin kalevalamittaisiin ja uudempiin riimillisiin balladeihin.

68. Marketta, Materon neiti

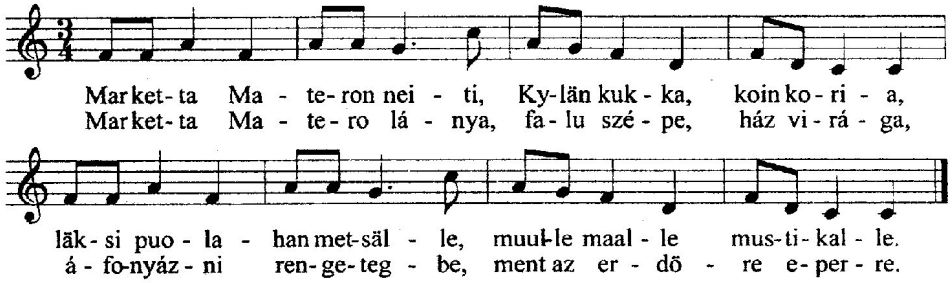

Marketta Materon neiti,
Kylän kukka, koin koria,
Läksi puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle.
Päivän poimi puolukoita,
Toisen muita mustikoita;
Jo päivällä kolmannella,
Ei tiennyt kotihin tietä.
Tiehyt metsähän vetääpi,
Ura saattavi salohon.

Marketta Materon neiti,
Sekä istu, jotta itki,
Itki päivän, itki toisen,
Itki kohta kolmannenki,
Metsän synkässä salossa,
Alla vaaran varvikossa.
Päivän kolmannen perästä,
Viikon päästä viimeistäki,
Kohentihe kuolemahan,
Heittihen katoamahan,
Sano kerran kuollessansa
Sekä virkki viertessänsä:

"Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mä kana katosin,
Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun isoni,
Elköhön iso kuuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Kirvesvartta kirjotelko,
Kaskimetsiä katselko,
Minun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!"

"Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mie kana katosin,
Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun veljeni,
Elköhön veli kuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Verkaviittoa vetäkö,
Kussakkoihin kuuteleiko,
Miun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!"

"Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mie kana katosin,
Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun emoni,
Elköhön emo kuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Silkkihuivia sitoko,
Kaksin kerroin kaulahansa,
Miun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!"
"Läksin puolahan metsälle,
Muulle maalle mustikalle;
Sinne mie kana katosin,
Sinne kuolin kurja lintu;
Elköhön minun siskoni,
Elköhön sisar kuluni,
Sinä ilmoissa ikänä,
Kuuna kullan valkiana,
Sukkulaista suikutelko,
Sinikangasta kutoko,
Miun kanan kaottuani,
Linnun kurjan kuoltuani!"

„Balladi Marketta, Materon neiti edustaa balladeja, joissa lapsi katoaa. Muissa toisinnoissa lapsen ryöstävät taivaaseen pilven hattarat. Joidenkin tutkijoiden mielestä se on shamanistista perua. Tämä balladikin on luotu "pilven viemä neito"-aihelman pohjalta, mutta se on selkeästi inkeriläis-karjalainen. Sanat edustavat tiukasti itämerensuomalaista traditiota myös siinä, että ihmiset olivat henkilöineet metsän ja ajatelleet sen kykenevän piilottamaan eli peittämään näkymättömiin ihmisten ohessa myös karjaa ja esineitä. Balladin sävelmä on anhemitoninen pentatoniikka." (Kansanmusiikintutkija Timo Leisiön kommentti. Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000. s. 188)

69. Annukka, Turusen tyttö

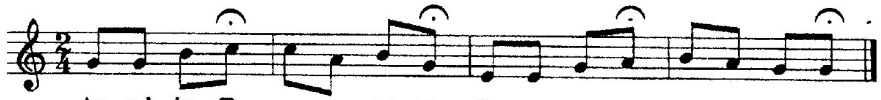

Annukka Turusen tyttö,
Turun tyttö, saaren neito,
Saaren morsian mokoma
Istui saaren sillan päässä,
Vuoroin itki, vuoroin nakroi
Vuoroin pani paulojansa,
Kiinnitteli kenkiänsä,
Uotti miestä miellellistä,
Sulhoa sima-suloista.
Mies merestä näyttelihe:
Kulta-suinen, kulta päinen,
Kulta pyöninki käessä:
"Lähet sie, neito, minulle?"
"Mitäs sie minulle annat?"
"Ilo-viikon ensimäisen,
Itkun kaikeksi ijäksi."
"Ei oo suotu eikä luotu,
Ei oo eukko toivottanut
Saunamaassa maatessansa,
Lehillä levätessänsä,
Ollessansa olkiloilla."

Annukka Turusen tyttö
Istui saaren sillan päässä,
Vuoroin itki, vuoroin nauroi,
Vuoroin pani paulojansa,
Kiinnitteli kenkiänsä,
Ootti miestä mielellistä,
Sulhaista sima-suloista.
Mies merestä näyttelihe:
Kulta-suinen, kulta päinen,
Kulta pyöninki käessä,
Kulta hattu hartioilla.
"Lähet sie, neito, miulle?"
"Mitäs sie miulle annat?"
"Itkuviikon ensimäisen,
Ilon kaikeksi iäksi."
"Nyt on suotu, nyt on luotu,
Nyt on eukko toivottanut
Saunamaassa maatessansa,
Lehillä levätessänsä,
Ollessansa olkiloilla."

„Annukka, Turusen tyttö, edustaa keskiaikaista balladia, jolla on keskieurooppalaiset juuret, ja joka oli ensi alkuun ollut lounaissuomalaisten nuorten eroottissävyinen piirileikkilaulu. Sen juoni näyttää kiinnostaneen nuoria vuosisadasta toiseen, sillä sitä on laulettu Suomen lisäksi aina Aunusta, Inkeriä ja Viroa myöten. Perusjuonena on, että nuori neito istuu rannalla, ja merestä nousee joukko kosijoita kuten kultamies, hopeamies ja pronssimies. Tyttö antaa näille vauraille muukalaisille rukkaset, mutta kun merestä nousee leipämies (maanviljelijä), hän suostuu avioliittoon. Tässä Kannaksen karjalaisessa muunnoksessa alkuperäinen vertailu oli aikaa myöten hämärtynyt, ja siihen oli lisäksi tarttunut aihelmia toisesta balladista, jossa saksalainen kauppiaan pettämä neitokainen istuu meren rannalla ja itkee Turun kaupungin satamassa.

Nuotinnoksen fermaatti on mitä todennäköisemmin muutettavissa neljäsosanuotiksi, jolloin tulee esiin suomalaisilla (ja suomensukuisilla kansoilla) yleinen 5/8 tahtilaji. Laulajan musiikkitajunnassa elää yhtä aikaa useita eri sävelkieliä (esim. muinaisindoeurooppalainen ja anhemitoninen pentatoniikka; fa saattaa olla kotoisin venäläisistä melodioista).” (Kansanmusiikintutkija Timo Leisiön kommentti. Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000. s. 191)

70. Oli eräs talo Viipurin seudulta

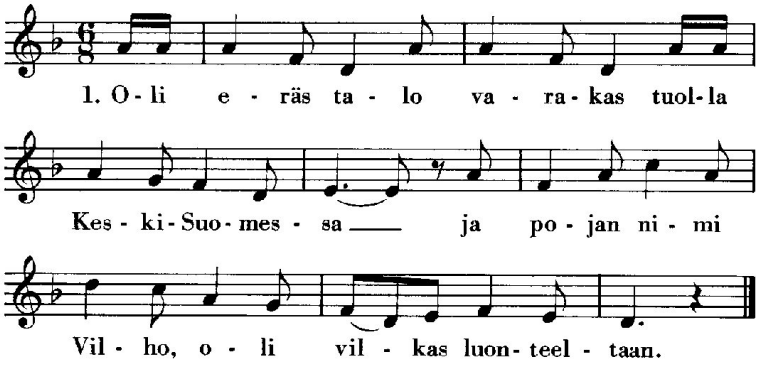

Ja Vilho se kävi opetusta
kansakoulussa
ja siellä hän tuli tuntemaan
tuon Bertan ihanan.

Ja yhdessä he kulkivat
ain' koulusta kotia
ja tietämättä sydämmensä
yhteen sulivat.

Ja koulutietä kulkiessaan
he aholla istuivat
ja siinä ikuista rakkautta
toisilleen vannoivat.

Mutt Vilho se jatkoi opetusta
yliopistoon.
Mutt' Bertta sitävastoin kävi
työssä tehtaassa.

Kun Vilho se palasi reissulta
suurena herrana,
niin ei hän enää muistanut
tuota armasta Berttaansa.

Niin halpa se oli tehtaan tyttö
hänen rinnallaan,
kun arvonimi: lääkäri
oli Vilholla itsellään.

Mutt' seuraavana aamuna
kuului huuto kauhea,
ett' erään nuoren neidon ruumis
oli löydetty koskesta.

Ja Vilho se kutsuttiin avaamaan
tuon neidon ruumista,
niin että itsemurhan syyt voisi
tarkemmin havaita.

Kun Vilho se näki Bertan kasvot,
niin hän vaaleni
ja tunnotonna vaipui hän
ja siihen kuoliki.

Ennenkuin lauluni lopetan,
niin aion varoittaa,
ettei se Suomen nuoriso
näin pettäisi toisiaan.

Lauloi A. V. Turku.
Tallensi L. K. 1967.

Tehtävä: Laula suoraan nuotista! Opettele ulkoa!

2.2.6 Itkuperinne

Suomen kansanmusiikin vanhimpia sävelmiä löytyy nimenomaan itkujen joukosta. Ne ovat pääosin kalevalamittaisia lauluja, vaikkakin niiden tavumäärä ei välttämättä ole aina kahdeksan. Itkuvirret ovat ensisijaisesti kuolleelle tarkoitettuja, mutta suomalaiset itkut ovat siinä erikoisia, että itkeä voi muillekin, kuin kuolleelle ihmiselle: esimerkiksi morsiamelle tarkoitetussa itkussa (ks. Oprin laulu) on tutkijoiden mielestä kyse siitä, että itketään tytön mennyttä elämää joka naimisiin mennessä haudataan. Tyttö aloittaa uuden elämän nyt jo aikuisena naisena. Seuraavassa itkussa itketään sodassa menetettyä Karjalaa:

71. Karjalan menetettyä (itkuvirsi)

Suitamon seudulta

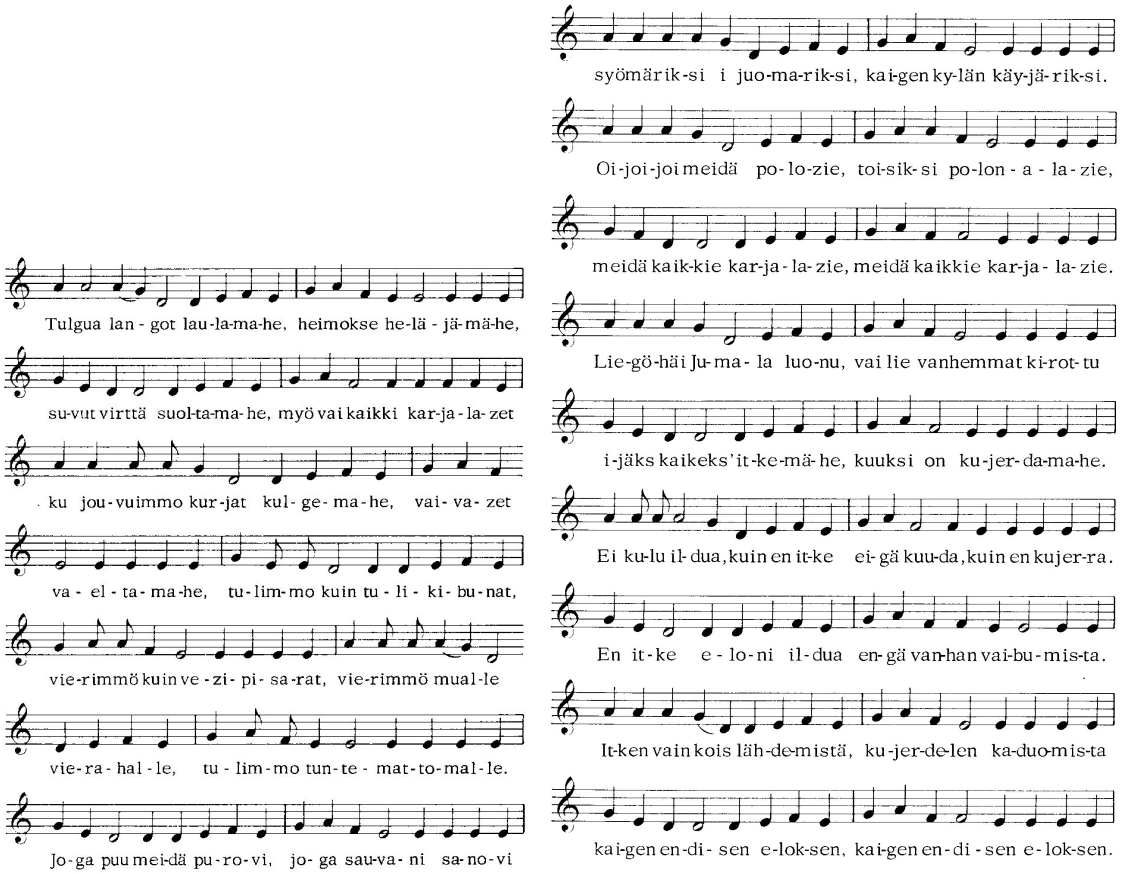

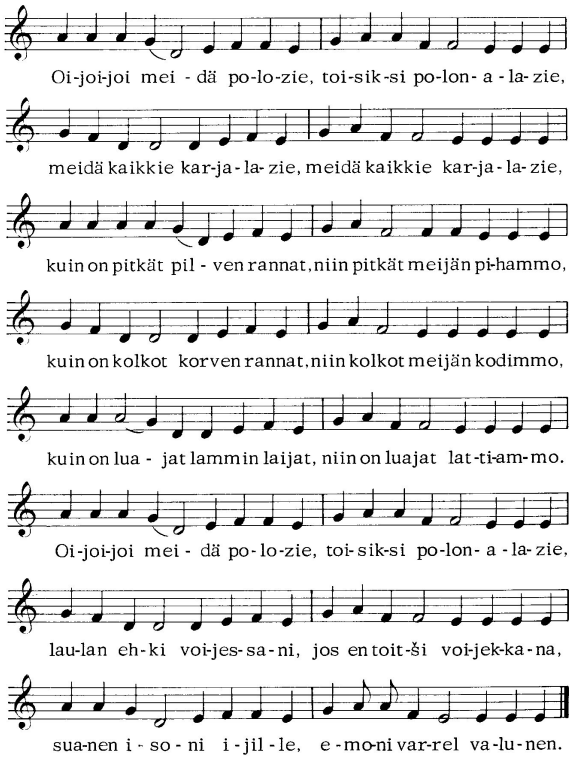

Lauloi Martta Kähmi
Tallensi S. H.

2.2.7 Kristilliset laulut

Suomalaiset - kuten myös saamelaiset ja virolaiset - ovat laulaneet kristillisiä lauluja omalla runomittaisella sävelkielellään, mutta ne ovat valitettavasti unohtuneet ja kirkossa lauletaan lähes ainoastaan kirkonmiesten mukana tulleita sävelmiä. Nämä ovat enemmän tai vähemmän mukautuneet suomalaiseen musiikilliseen makuun. Kalevalamittaisissa hengellisissä kansanlauluissa suomalaistuivat myös raamatulliset nimet: *Juhanus*, *Jumalan pappi*, *risti poian Ristukseks*; *Mataleena neito kaunis kätki kielletyn omenan*; *santta-Pietari sanoopi, santta-Anna arveloopi*; *Tule tänne, Synty Kiesus, tule uutehen tupahan*; jne.

72. Anna maata Maariainen

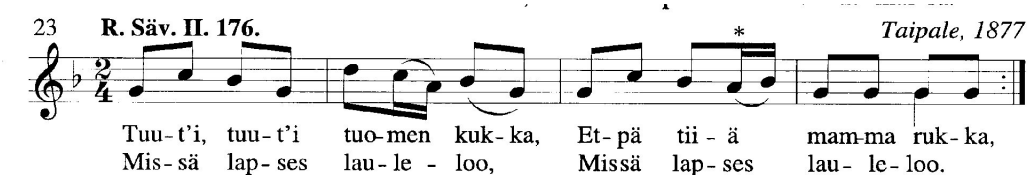

Tuuvitan tuhoista lasta, Tätä lasta liekuttelen,
Suen suuhun syntynyttä, Talvella tapahtunutta.
Anna onni, suo Jumala, Laita lapselle osoa,
Syötelläni nälkähistä, Viluhista lämmitellä;
Anna maata Maariainen, Kiesus leppein levätä,
Niinkuin Maaria makasit, Kiesus leppein lepäsit!

Kiesuski kehossa kiikkui, Kaikkivaltias vaussa,
Kapalohon käärittynä, Seimehen sovitettuna,
Sinne lassa laskettuna, Pienosena pistettynä.

sanat: Kanteletar II 177

2.2.8 Tanssiperinne

Kun muualla Eurooppassa tanssit ovat saaneet säilyä, Suomesta ne ovat lähes täysin hävinneet. Niitä pidettiin oletettavasti pakanallisina tai sivistymättöminä, mikäli eivät olleet ruotsalaisperäisiä. Jäljelle jäivät lähinnä vain pelimannikulttuuriin liittyvät tanssit, koska pelimannimusiikissa tanssi ja tanssisävelmät ovat keskeisessä roolissa.

73. Rimppa Kiihtelysvaara

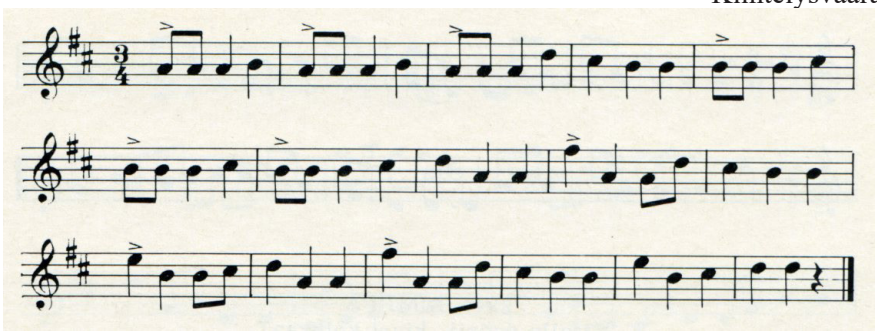

Tehtävä: Soita nokkahuilulla suoraan nuotista!
Jaksottele säerakenne.

74. Eräs lempi (valssi) Suistamo

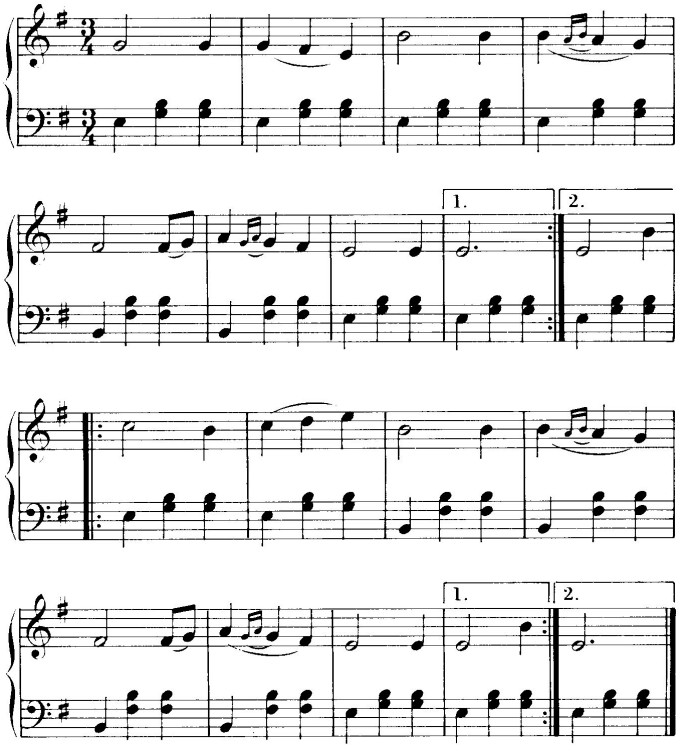

SKS:n arkisto, soittaja Ilja Kotikallio, haitari
Nuotitti S. H.

Tehtävä: Soita nokkahuilulla! Tytöt ylä-ääntä, pojat alaääntä (aina matalinta) alttohuilulla. Tutki kappaleen soinnutus!

75. Polkka Suistamo

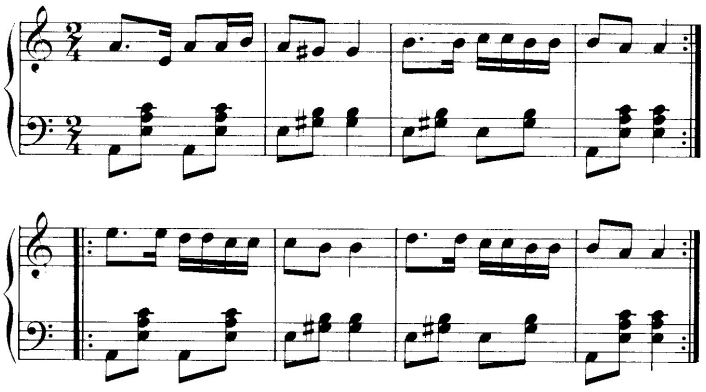

SKS:n arkisto, soittaja Ilja Kotikallio, huuliharppu
Nuotitti S. H.

Tehtävä: Laula ja soita (alttohuilulla) suoraan nuotista (tytöt ylä-ääni – pojat alaääni)! Tutki soinnutukset!

3. Muiden kansojen kansanmusiikki
3.1 Suomensukuisten kansojen musiikkiperinteet – musiikillinen sukulaisuus

Suomensukuisten (suomalaisugrilaisten) kansojen kielisukulaisuus on ollut tiedossa jo 1700-luvulta asti. Kulttuuri- ja musiikillinen sukulaisuus löytyi sen jälkeen, kun ensin huomattiin, että „musiikkia on muuallakin, kuin Länsi-Euroopassa" ja että eri kansojen musiikkikulttuurit ovat monin tavoin erilaisia. Vasta kun tallennettiin ja kartotettiin eri suomensukuisten kansojen musiikkikulttuureja ja ruvettiin niitä vertailemaan keskenänsä, huomattiin myös musiikillinen samankaltaisuus. Tätä vertailua sanotaan fennougristiikan vertailevaksi musiikkitieteeksi. Tämän tieteenalan uusimpien tuloksien mukaan musiikillinen sukulaisuus - osittain samaan tapaan, kuin kielisukulaisuuskin - ilmenee
a) siinä, että eri sävelmille löytyy eri suomensukuisilta kansoilta toisintoja
b) samoihin juuriin johdatettavissa ominaisuuksissa (esimerkiksi samaa säveltä toistavia lopukkeita, samanlaiset tahtilajit, tavumäärä, prosodia, säveliköt jne.)
c) samanlaisessa ajattelutavassa, samanlaisissa (parillisissa, rinnasteisissa) lopuke- ja säerakenteissa.

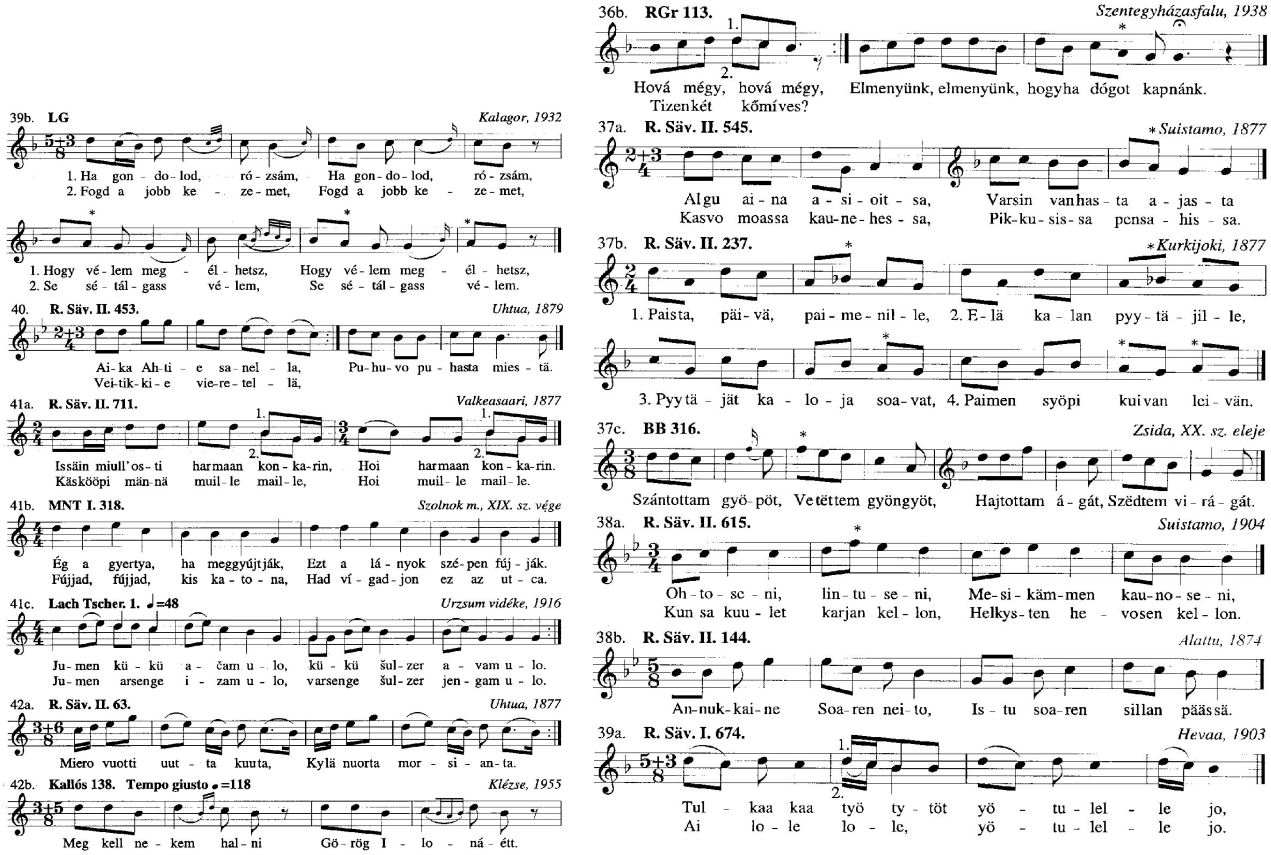

Vertaileva musiikkitieteen melodiavertailu Gábor Lükőn tutkimuksissa

Tässä jaksossa suomensukuisista kansoista käsitellään vain virolaisten, saamelaisten, mordvalaisten, marilaisten ja unkarilaisten musiikkiperinteitä. Muiden kansoejn musiikkia löytyy teoria-jaksossa.

3.1 Virolainen kansanmusiikki

Kuten viron kieli ja runouskin, virolaisten musiikkikulttuuri on samankaltainen kuin Suomessa. Virolaisesta musiikkikulttuurista löytyvät samat kolme kerrostumaa, eli runolaulanta, reki- tai riimilliset kansanlaulut sekä pelimannimusiikki. Virolainen ja suomalainen runolaulanta on ilmiselvästi samaa juurta:

76. Uponneen veneen balladi virolainen runolaulu

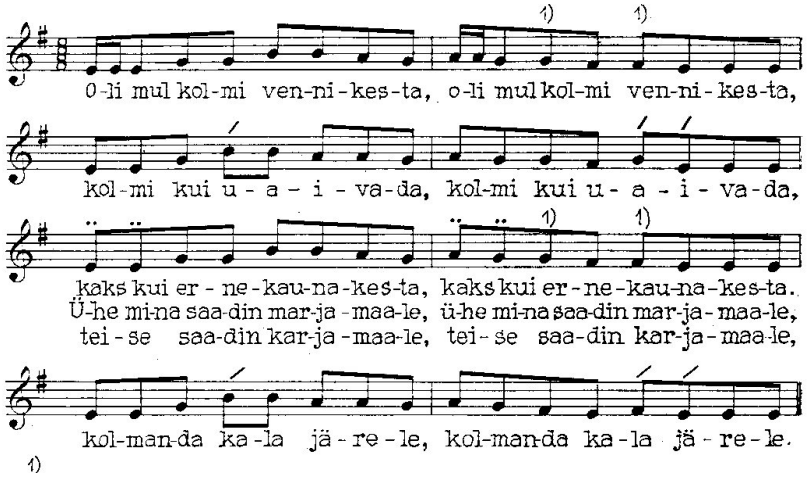

Myös virolaiset runolaulajat lauloivat runojaan vuorolauluna (aloittaja: *päämies* – jatkajat: *puoltajat*).
Tehtävä: Tutki laulun sävellaji, lopuketyyppi ja tavumäärä!

77. Iidud-tiidut virolainen runolaulu

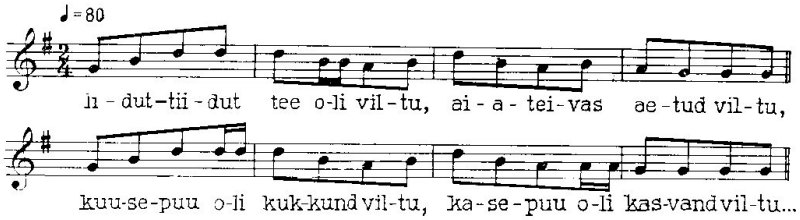

Tehtävä: Tutki laulun sävellaji, lopuketyyppi ja tavumäärä!

3.2 Saamelaisten musiikki

Saamelaisten kansanmusiikki on erittäin arkaaista. Se on sidoksissa suomensukuisten kansojen musiikin lisäksi myös pohjoisten kansojen kulttuureihin. Saamelaisten kansanlaulua - erikoisesta äänenmuodostuksestaan johtuen - sanotaan joiuksi. Tämä äänenmuodostus tekee mahdolliseksi melodiankulussa suuria sävelhyppyjä. Yksi joikujen erityispiirre on myös sanojen vähyys. *Lolloo* ja *nunnuu*-tyyppisiä täytesanoja on paljon, koska melodia itsessään kertoo paljon joi'un kohteesta ja muutama avainsana riittää kertomaan saamelaiselle kuulijalle mistä joiussa on kyse.

78. Joiku (1) Karasjoki

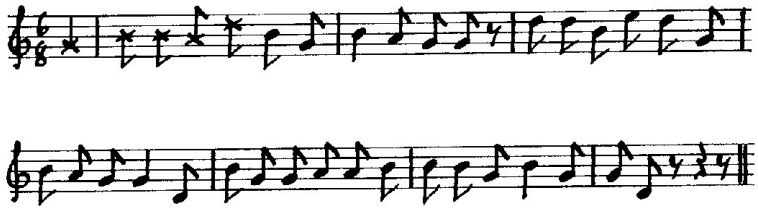

a *nạ || vɯəD′D′ạ̀ GO vɯəD′D′ạ_GO, | vɯəD′D′ạ́, vɯəD′D′ạ́,*
ạ̀ə̀D′D′ạ̀ GO vɯəD′D′ạ̀ GO, | vɯəD′D′ạ_GO vɯəD′D′ạ́,
vɯəD′D′ạ_GO, vɯəD′D′ạ_GO, | vɯəD′D′ạ_GO vɯəD′D′ạ́, | vɯəD′D′ạ́

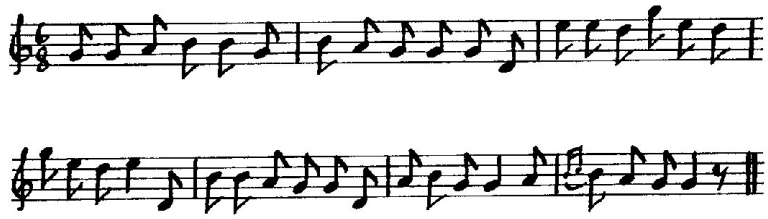

b *ạ̀D̀′D′ạ̀ GO vɯəD′D′ạ̀ GO, | vɯəD′D′ạ̀ GO, vɯəD′D′ạ_GO.*
ạ̀D̀′D′ạ̀ GO vɯəD′D′ạ̀ GO, | ạD′D′ạ̀ GO vɯəD′D′ạ́,
ạ̀D̀′D′ạ̀ GO vɯəD′D′ạ GO | lullaGO lūllu | lulluGO lū'

Tehtävä: Laula ja soita prima vista!
Tutki joiun sävellaji!
Tämä joiku on aluperin kaksisäkeinen, mutta se hämärtyy, sillä laulaja muuntelee joikua mielensä mukaan.

79. Joiku (2)

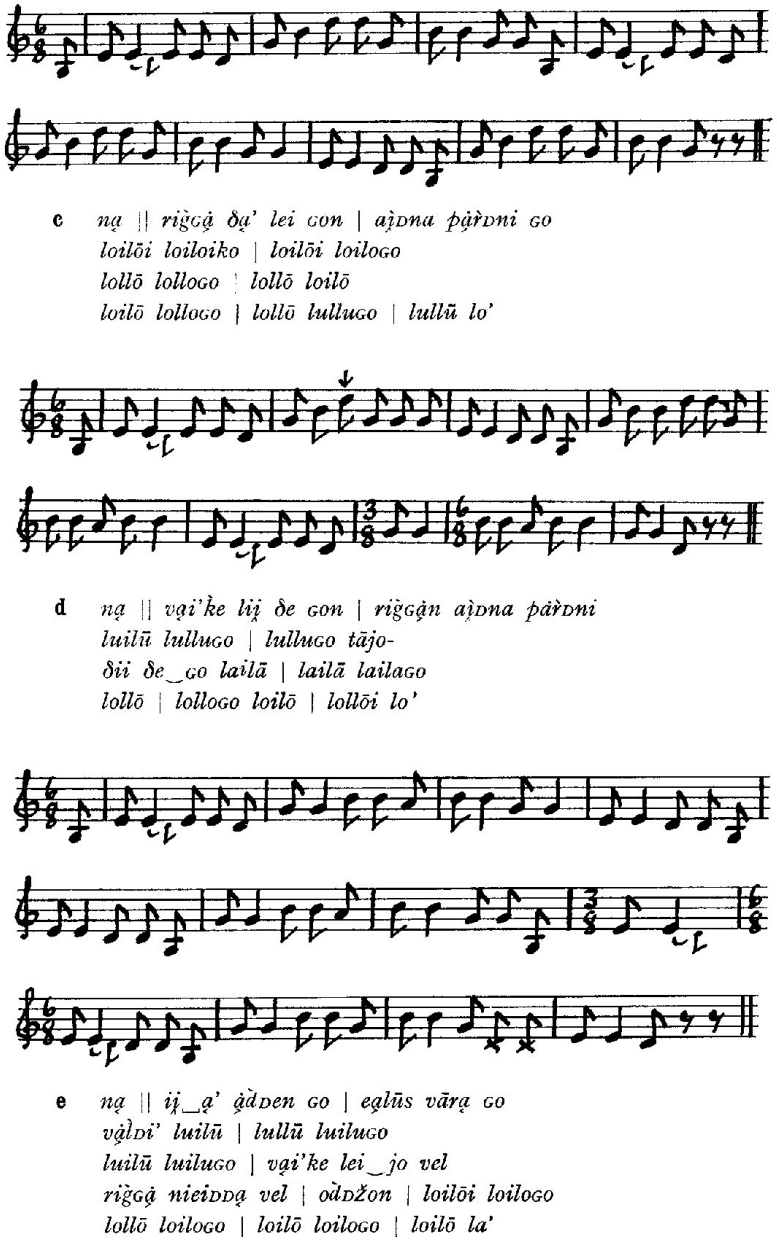

Tehtävä: Soita suoraan nuotista (myös koristekuvioita)!
Tutki sävellaji!

3.3 Mordvalainen kansanmusiikki - venäläinen vaikutus

Suomensukuisten kansojen laulukulttuuri on pääsääntöisesti yksiäänistä. Joillakin kansoilla on kuitenkin kehittynyt - ehkä vierasperäisen (venäläisen) vaikutuksen johdosta - moniäänisyyttäkin. Tämä moniäänisyys saattaa kuulostaa lähinnä siltä että kukin laulaa samaa säveltä omalla tyylillään, mistä tulee tunne moniäänisyydestä. Tarkemmin kuunnellen kuitenkin huomaa, että laulutavalla on omat vankat säännöt:

80. Marjushka mordvalainen kansanlaulu

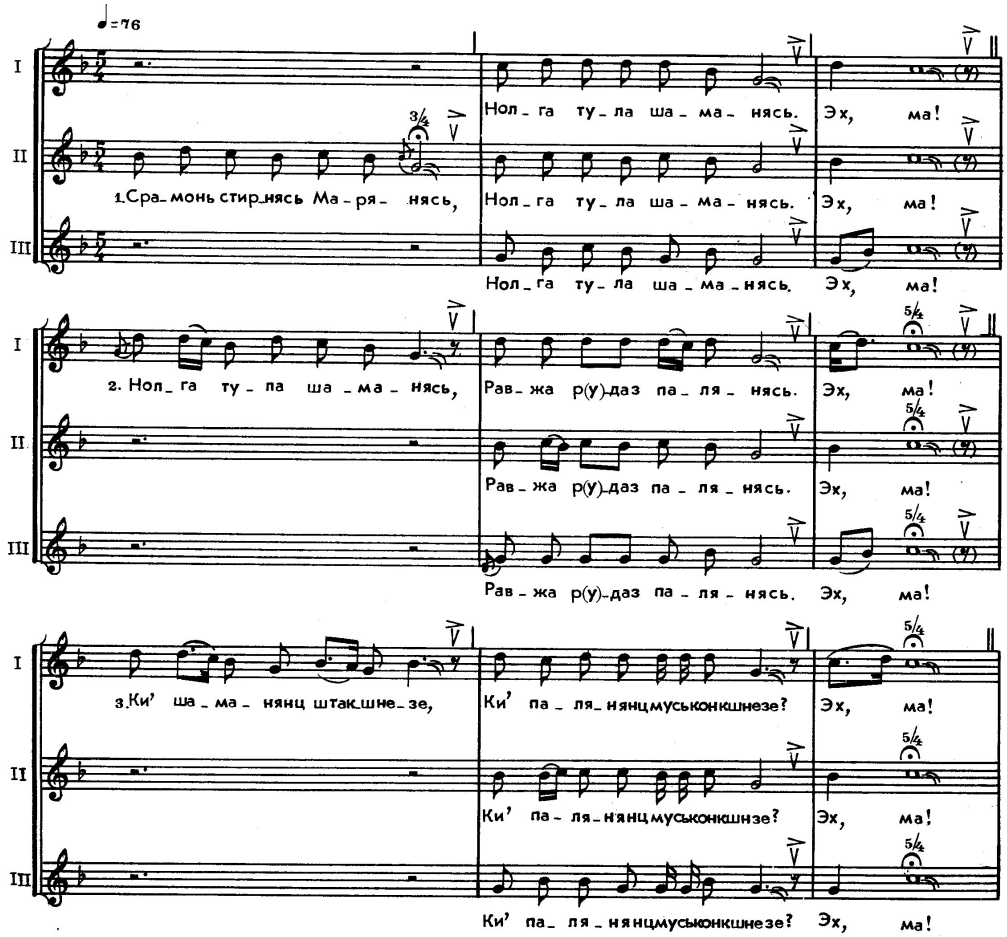

1. Срамонь стирнясь Марянясь,
Нолга тула шаманясь.
Эх, ма!
2. Нолга тула шаманясь,
Равжа, рдаз палянясь.
Эх, ма!
3. Ки[e] шаманянц штакшнезе,
Ки[e] палянянц муськонкшнезе?
Эх, ма!
4. Гришкань Митрей штакшнезе,
Гришкань Митрей муськонкшнезе.
Эх, ма!
5. Ки[e] шаманянц нолсезе,
Ки[e] шаманянц палсезе?
Эх, ма!
6. Гришкань Митрей нолсезе,
Гришкань Митрей палсезе.
Эх, ма!

1. Срамница девушка Марьюшка,
Крючок сопливый — личико.
Эх, ма!
2. Крючок сопливый — личико,
Чёрная, грязная рубашечка.
Эх, ма!
3. Кто личико умывал,
Кто рубашечку стирал?
Эх, ма!
4. Гришкин Митрей умывал,
Гришкин Митрей стирал.
Эх, ма!
5. Кто личико <её> лизал,
Кто личико <её> целовал?
Эх, ма!
6. Гришкин Митрей лизал,
Гришкин Митрей целовал.
Эх, ма!

Laulun viimeisten säkeiden loppusävel on laulettava painottaen sitä alaspäin. Tapa esiintyy monilla Venäjän suomensukuisilla kansoilla.

81. Niityllä mordvalainen kansanlaulu

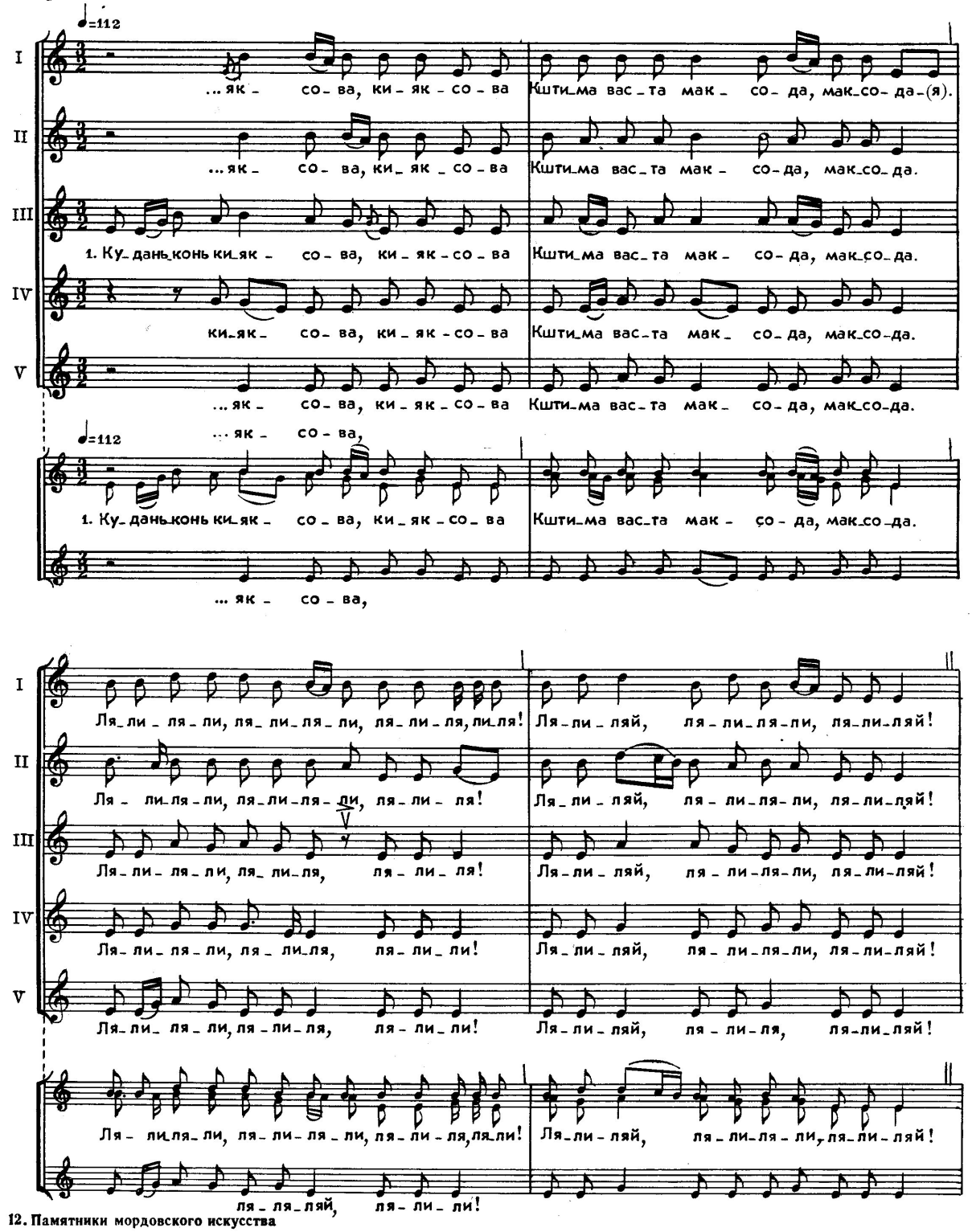

12. Памятники мордовского искусства

Tehtävä: Ensisilmäyksellä laulu näyttää vaikealta, mutta jos katsoo etukäteen, niin se voi onnistua suoraan moniäänisenä prima vista-harjoituksenakin. Kokeilkaa myös nokkahuilulla! Jos halutaan voidaan laulaa tavuilla: „lja-lji, lja-lji" jne.
Tutki laulun sävellaji!

3.4 Marilainen kansanmusiikki

Marilaiset ovat säilyttäneet erittäin puhtaassa muodossa kahta varsin vanhaa sävellajia: **hemitonista pentatoniikkaa ja anhemitonista pentatoniikkaa. „Hemi**" takoittaa „puoli". Hemintoninen tarkoittaa siis sellaista pentatoniikkaa, jossa on (diatonisesta järjestelmässä katsottuna) puolisävelaskel. **„Anhemi"-** tarkoittaa „ilman **hemiä „** eli sellaista pentatoniikkaa, josta ei löydy puolisävelaskelia. (KS. kirjan taulukko!)

82. Laulu kolhoosista marilainen kansanlaulu

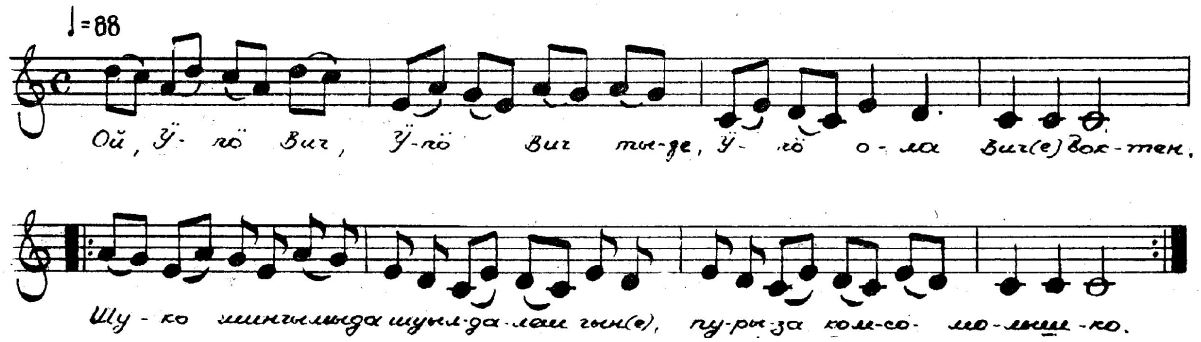

Tehtävä: Laula ja soita suoraan nuotista! Sanat ovat nelisäkeisiä, sävel kaksisäkeinen. Etsi toistoa ensimmäisestä tahdista! (Etsi vastaavia paikkoja!) Kyseinen tyylikeino on melko yleinen muillakin suomensukuisilla kansoilla.
Mikä on säkeiden rakenne tämän nuottikuvan mukaan? Entä nuotinnettuna uudestaan jos jätetään viivastosta ti:n ja fa:n paikka pois? Mikä on laulun sävellaji?

83. Laulu tytöstä marialinen kansanlaulu

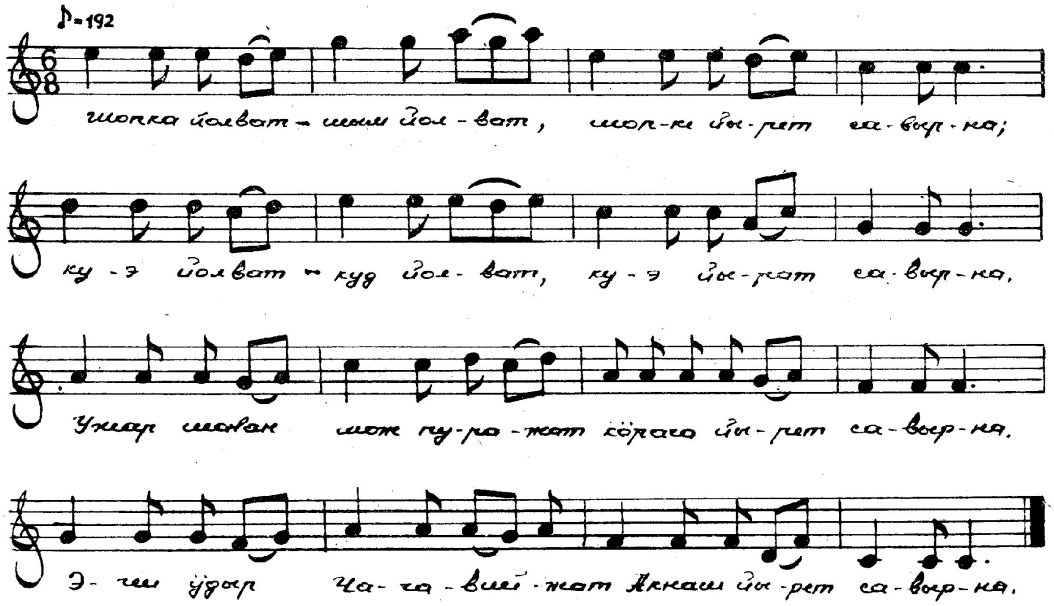

Tehtävä: Soita suoraan nuotista sopraanohuilulla!
Miksi pitää vaihtaa do kolmannella rivillä?
Mikä on säkeiden rakenne?Entä laulun sävellaji?

Laulu on otettu marilaisen kansanmusiikin tutkijan kirjasta Mari muro (= Marilainen laulu). Sen pohjalta lähti käyntiin fennougristiikan vertaileva musiikkitiede.

84. Lähdetäänkö tanssimaan? marilainen kansanlaulu

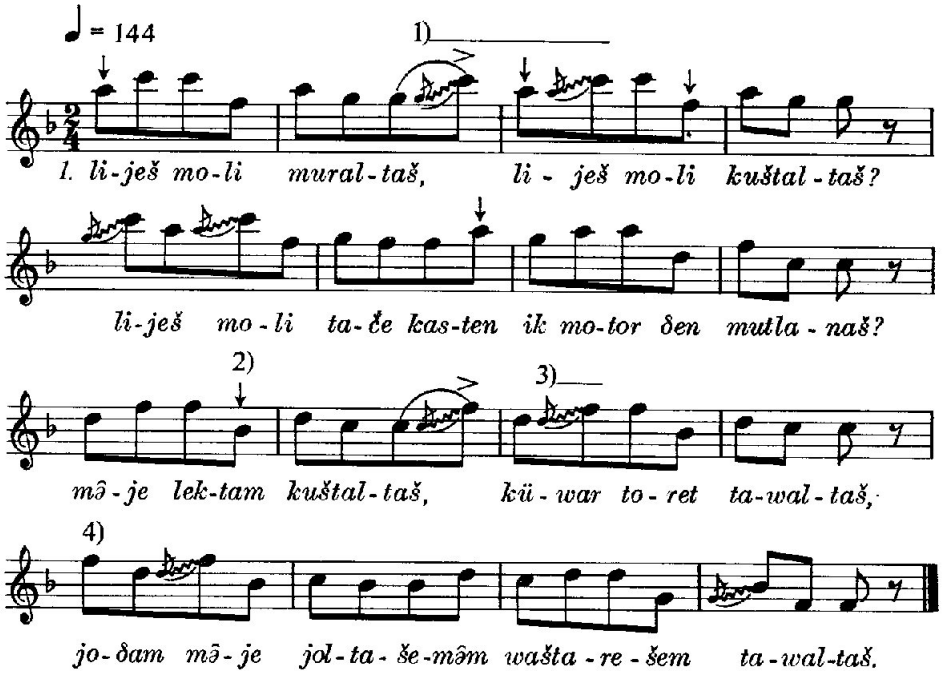

2. *šokto, šokto yarmońetəm, šoktəmetəm jöratem,*
šoktəmetəm wele oyəl, əškendəmat jöratem.
muraltenat koltəššəm, kuštaltenat koltəššəm,
jesli kelšen uləna yən, eše joðən kertəða.

Tehtävä: Soita suoraan nuotista alttohuilulla! Tutki laulun sävellaji! Mikä on säkeiden rakenne?

85. Laulu rakkaudesta marilainen kansanlaulu

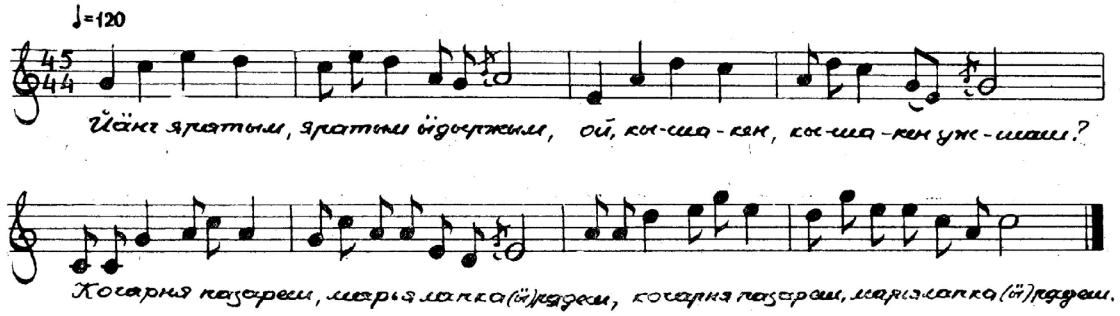

Tehtävä: Etsi pentatoniikan kolmisointuja (pentatoniikan terssit päällekkäin).

86. Kirjava kananen marilainen kansanlaulu

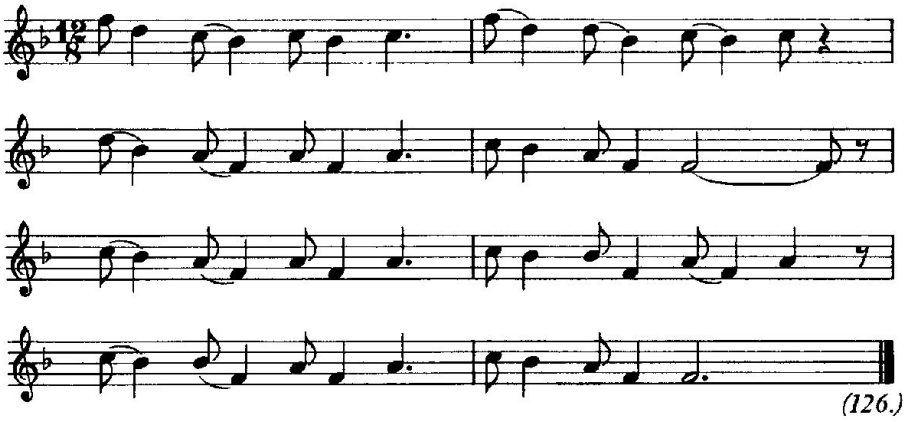

Tehtävä: Soita alttohuilulla!
Kirjoita laulu viivastolle, jossa puuttuvilla sävelillä ei ole paikkaa. Tutki säkeiden rakenne!

87. Tyttö ja poika marilainen kansanlaulu

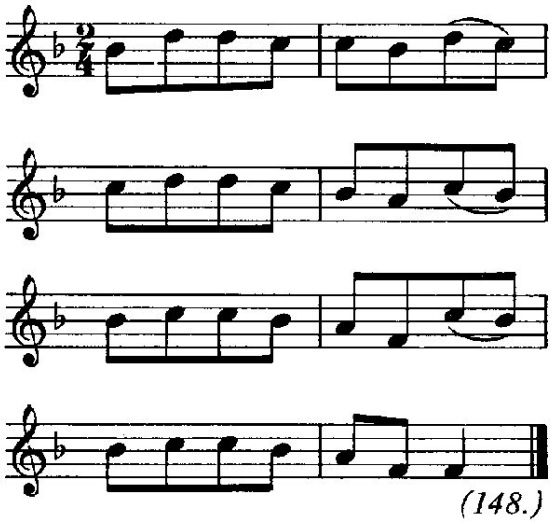

Tehtävä: Laula suoraan nuotista!
Nuotinna omaan säveljärjestelmään ja tutki säkeiden rakenne!

3.5 Unkarilainen kansanmusiikki

Unkarilaisten musiikissa on säilynyt sekä vanhoja melodioita, lopuketyyppejä, että vanhaa ajattelutapaa, joka ohjailee melodioiden sommittelua.

88. Lennä, lintu, lennä unkarilainen kansanlaulu

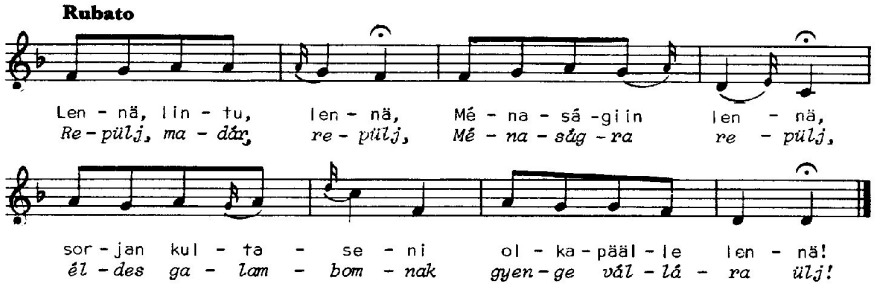

2. Sano terveiseni,
tyrmässä mä olen,
rakkaus kahlitsevi,
raudoissa mä olen.

3. Vanki olet, rakas,
minä sairas aivan,
kun vain tulet tänne,
parannat sä vaivan.

2. *Mondjad, én küldtelek,*
mondjad, hogy rab vagyok,
szerelem-tömlöcben
térdig vasban vagyok.

3. *Rab vagy, rózsám, rab vagy,*
én meg beteg vagyok,
mikor eljössz hozzám,
akkor meggyógyulok.

Tehtävä: Laula laulu suoraan nuotista sanoilla!
Mikä on laulun sävellaji?
Entä säkeiden rakenne?

89. Säkkipillin puhaltaja unkarilainen kansanlaulu

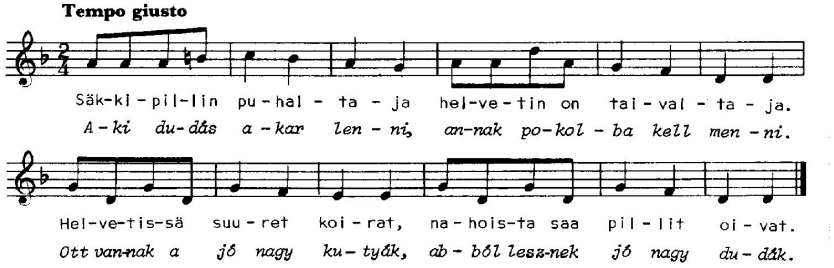

2. Kuolo iski hanhirukkaan,
ukkokin jo meni hukkaan.
Viis mä veisaan ukostani,
surku vain on hanhestani.

2. *Megdöglött a tarka ludam,*
kóbolygó lett az én uram.
De az uramat nem bánom,
csak a ludamat sajnálom.

Tehtävä: Mitä ensimmäinen säkeistö tarkoittaa?Mihin kaikkiin elämäntilanteisiin se sopii? Ketä se koskettaa?

90. Enpä muuta taida

unkarilainen kansanlaulu

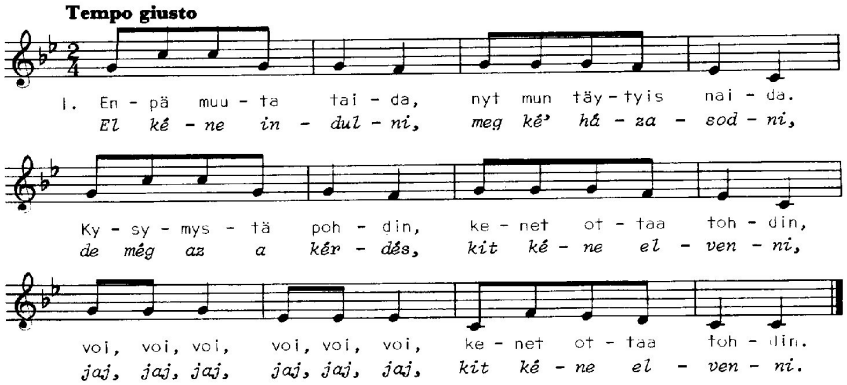

2. Jos mä neidin naisin,
ei se kudo, kehrää,
hävetä mä saisin
housunostoon mennä,
voi, voi, voi . . .
housunostoon mennä.

3. Jos mä kosin vanhaa,
murheitaan se jauhaa,
jokainen sen sana
ukkosena pauhaa,
voi, voi, voi . . .
ukkosena pauhaa.

4. Jos mä otan rikkaan,
se vain suustaan suoltaa:
»Elättää mun täytyy
tuollaista nyt ruojaa!»
Voi, voi, voi . . .
tuollaista nyt ruojaa.

5. Jos mä kosin köyhää,
mitä voin mä tehdä?
Köyhästähän saattaa
köyhää kaksi tehdä,
voi, voi, voi . . .
köyhää kaksi tehdä.

6. Jos mä kosin nuorta,
silloin tanssi alkaa.
Piittaisinko tuosta,
mitä syödä antaa,
voi, voi, voi . . .
mitä syödä antaa.

7. Luoja, hyvä Luoja,
mitä pitäis tehdä,
naimattako olla
vaiko naimaan mennä?
Voi, voi, voi . . .
vaiko naimaan mennä?

8. Uskoni on vakaa
tästä eteenpäinkin:
onneni se takaa,
vaimotta jos jäinkin,
voi, voi, voi . . .
vaimotta jos jäinkin.

2. *Ha kisasszonyt veszek,*
nem tud szőni, fonni,
jaj, de szégyen nekem
pénzen gatyát venni,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
pénzen gatyát venni!

3. *Ha öreget kérek,*
az mindig szomorú,
annak minden szava
egy égi háború,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
egy égi háború!

4. *Ha gazdagot kérek,*
mindig csak azt hányja,
hogy: Az enyimből élsz,
ebadta hitványa,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
ebadta hitványa!

5. *Ha szegényt megkérek,*
avval mit csináljak,
egy koldusból kettőt
ugyan mért csináljak?
Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
ugyan mért csináljak?

6. *Ha fiatalt kérek,*
mindig táncolhatnék,
nem bánja az ura
akármit is egyék,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
akármit is egyék.

7. *Istenem, Istenem,*
ugyan mit csináljak,
legénykedjem-e még,
vagy megházasodjak?
Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
vagy megházasodjak?

8. *Az az egy reménység*
táplál ezután is,
jó lesz a legénység
nékem továbbra is,
jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj,
nékem továbbra is!

Kuuntelutehtävä: Kodályn samanniminen orkesterisovitus

91. Eipä hätää husaarilla unkarilainen kansanlaulu

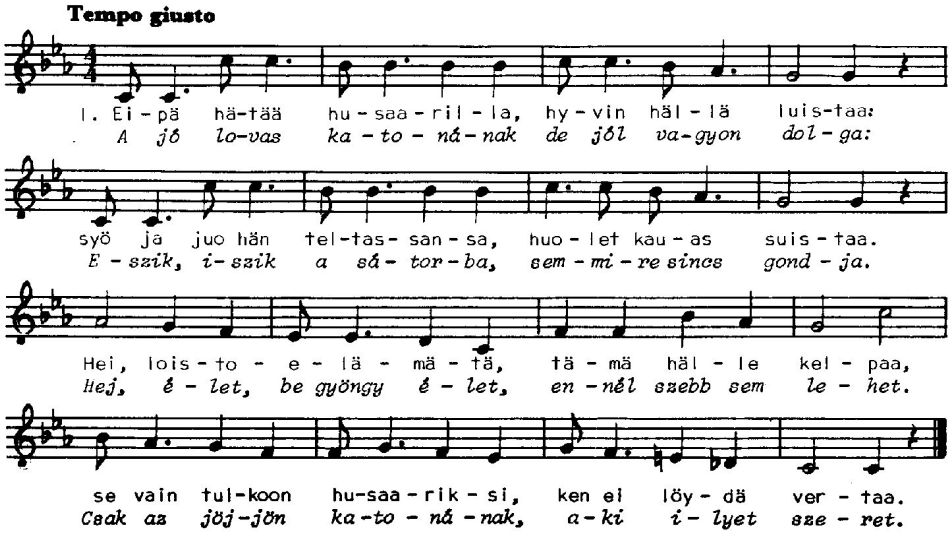

2. Husaari tuo satulaansa hyppää salskeana,
loistaa, paistaa tantereella kukkaa kauniimpana.
Hei, loistoelämätä . . .

3. Roimasti hän vihollisen ajaa taistelusta,
voiton perii, kotiin kantaa saaliin kamppailusta.
Hei, loistoelämätä . . .

4. Tuiman miekan lappeessa on uljaat sanat nämä:
valmis maataan puolustamaan husaari on tämä.
Hei, loistoelämätä . . .

2. Paripáját megforgatja, úgy megyen dolgára,
csillog-villog a mezőben virágszál módjára.
Hej, élet stb.

3. Ellenségre – nyereségre kimégyen próbára,
megülközik – viaskodik, siet a prédára,
Hej, élet stb.

4. Fel van írva és rajzolva haragos kardjára:
Ez az élet a becsület a király számára.
Hej, élet stb.

Kuuntelutehtävä: Kodály: Háry (Huszárnóta)

3.2 Suomalaisen ja suomensukuisten kansanmusiikkien saamia vaikutuksia – musiikilliset lainat

3.2.1 Muinais-indoeurooppalainen hemitoninen pentatoniikka

Vertailevien tutkimuksien mukaan lähes kaikessa suomensukuisessa musiikkikulttuurissa on jälkiä muinaisindoeurooppalaisesta musiikista. Sen tärkein ominaisuus on hemitoninen pentatoniikka eli pentatoniikka, jossa on - diatonismista otetulla termillä ilmaistuna - pieni sekunti (ks. kirjan sävellajitalulukko).

92. Valkoinen kukkanen

mordvalainen kansanlaulu

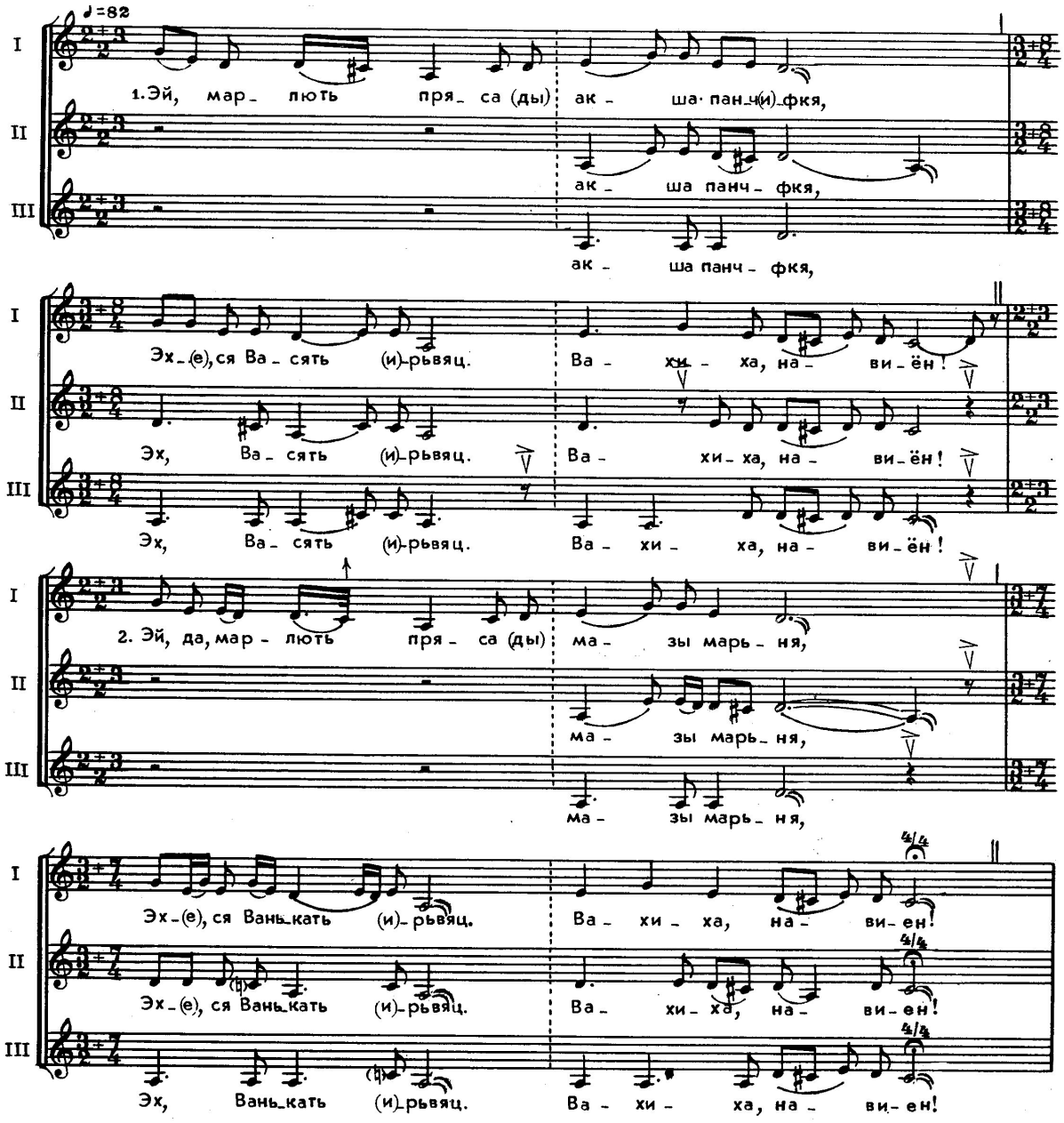

1. Эй, марлють пряса (ды) акша панчфкя —
Эх, ся Васять рьвяц.
Вахиха, навиён!

2. Эй, да, марлють пряса (ды) мазы марьня —
Эх, ся Ванькать рьвяц.
Вахиха, навиён!

3. Кардса дубороды лишмонясь,
Сторублёвай тиинясь —
Эх, ся Митянь рьвяц.
Вахиха, навиён!

1. На яблоне белый цветочек —
То жена Василия.
Вахиха, навиён!

2. На яблоне красное яблочко —
То жена Ванюшки.
Вахиха, навиён!

3. В конюшне шумливая лошадка,
Сто рублей стоющая —
То жена Мити.
Вахиха, навиён!

93. Mehiläiseni, älä pistä marilainen kansanlaulu

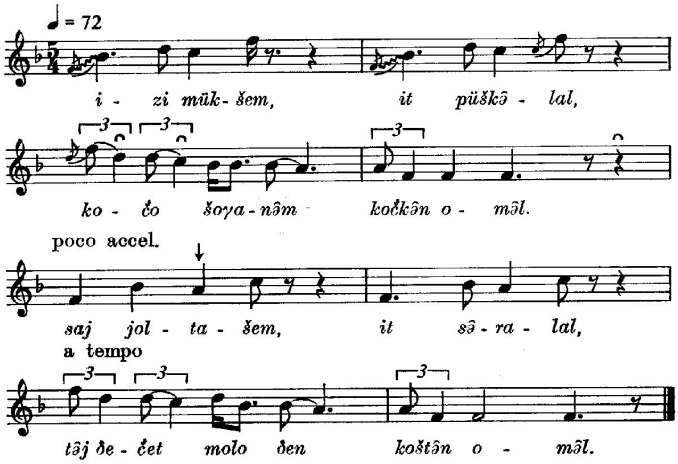

94. Äsken tulin Transilvaniasta unkarilainen kansanlaulu

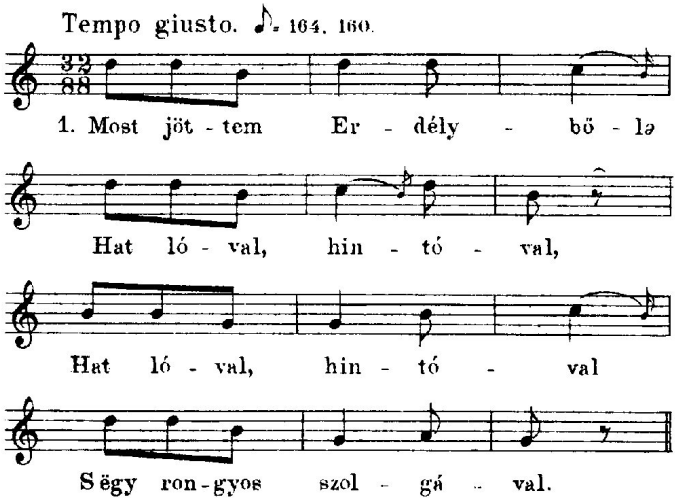

3.2.2 Itämeren kansojen musiikkikulttuurit

Suomalainen musiikkikulttuuri on muodostunut vuosituhansien aikana samankaltaiseksi muiden Itämeren kansojen kanssa. Itämeren kansojen musiikkillisissa äidinkielissä on paljon yhteistä riippumatta siitä, onko kyse alueen suomensukuisesta, germaani- tai balttilaisesta kansasta. Itämeren kansojen vanhaan perintöön kuuluu suppea sävelala, eli enimmäkseen penta- tai tetrakordinen sävellaji. Jos melodioihin ilmestyy johtosävel tai sointu-ajattelun (I tai V asteen) piirteitä, se viittaa germaanikansojen musiikkikulttuuriin.

95. Söö, meie kirju karja virolainen karjankutsulaulu

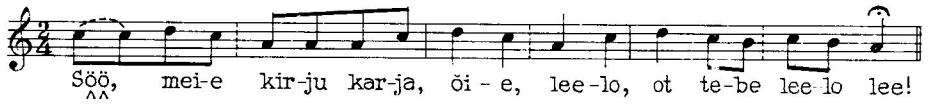

Söö, meie kirju karja,
oie leelo, ot tebe lelo lee!
Söö sedä söödirohto,
laku laia laanerohto,
kuni tõuseb tõista rohtu,
kuni pistab piibelehte,
ajab üles angervaksa.
Pilelile Peebukene,
a'a siia karjakene!
Siin on kallis karjarohto,
valgepää vasika rohto.

Tehtävä: Laula prima vista! Päämies laulaa ensimmäiset kaksi tahtia! Muut laulavat loppuja. Mikä on laulun sävellaji?

96. Jõda, jõda päva liiviläinen runolaulu

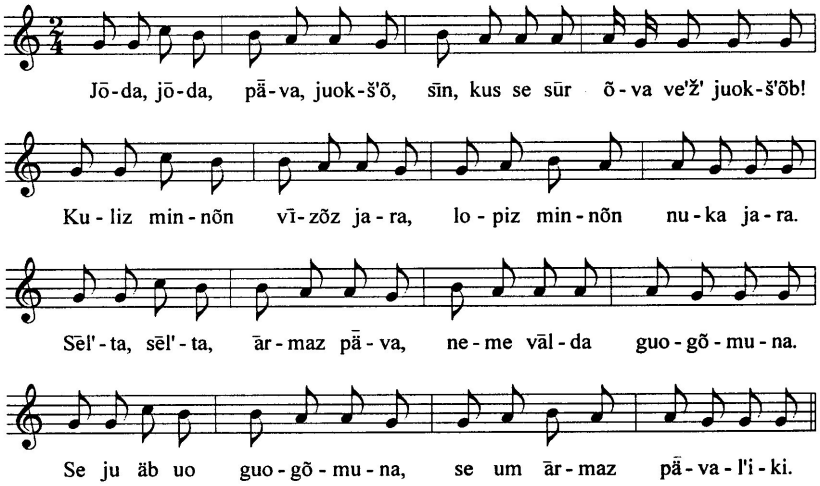

Tehtävä: Mikä on laulun sävellaji?

97. Liilee ja lailee inkeriläinen röntyskälaulu

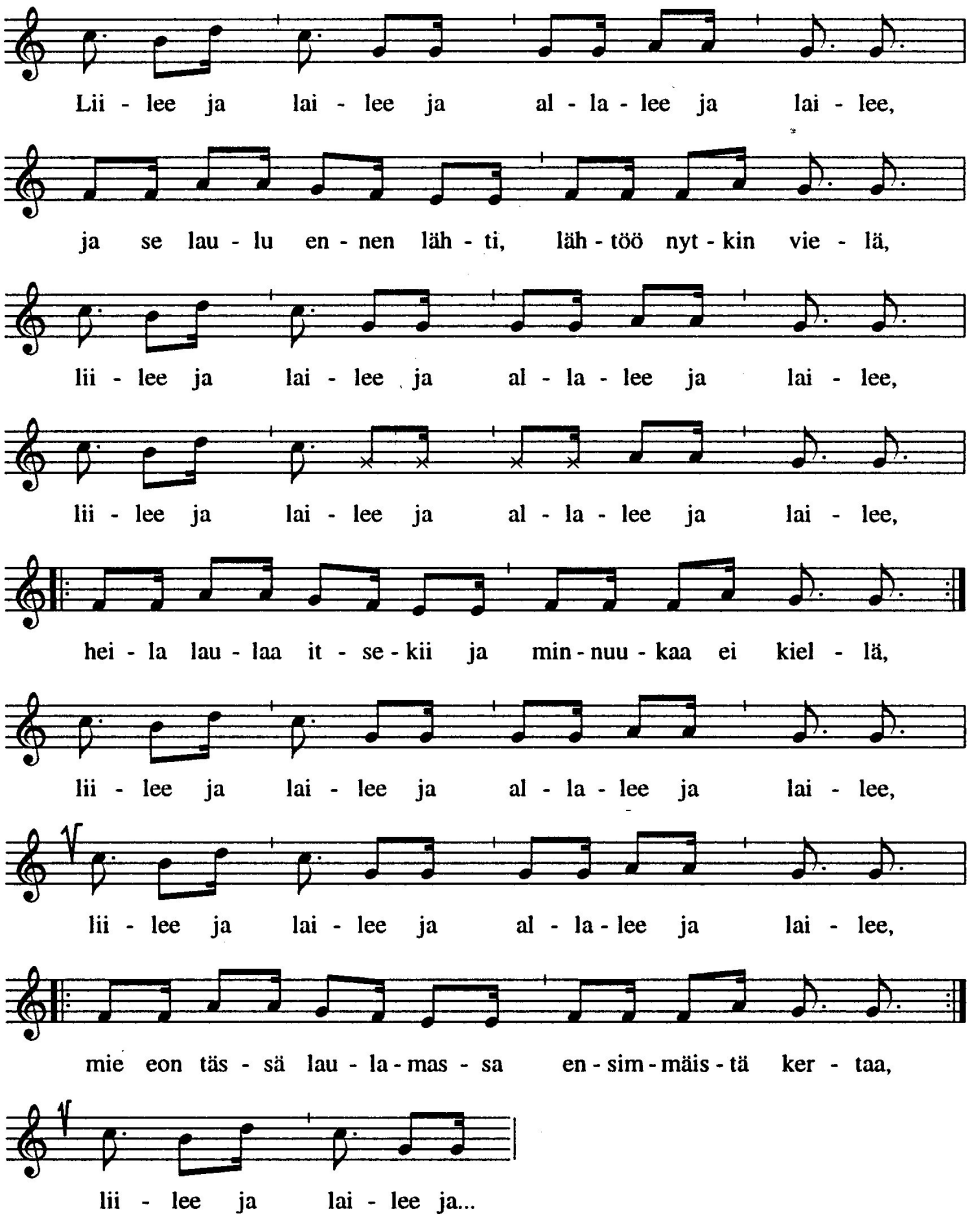

Tehtävä: Melodia koostuu kahdesta osiosta, tarkista niiden sävellajit!

Kansanlaulu on pohjana Veljo Tormiksen kansanlaulusovitukselle, joka löytyy sarjasta *Inkerin illat*. Säveltäjä muutti toisen puoliskon sävellajia. ***Tehtävä: Laulakaa levyn mukana!***

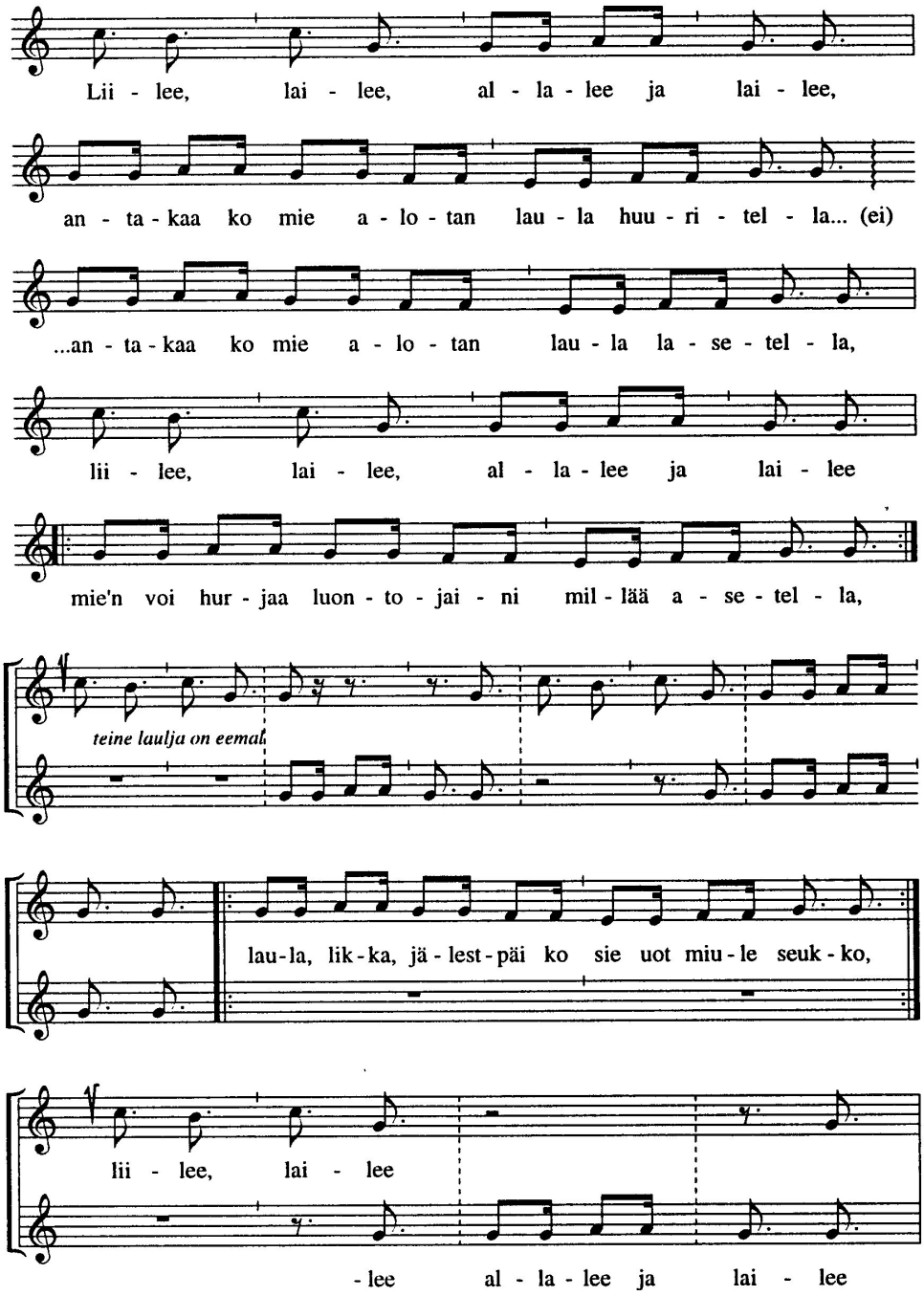
Lii - lee, lai - lee, al - la - lee ja lai - lee,
an - ta - kaa ko mie a - lo - tan lau - la huu - ri - tel - la... (ei)
...an - ta - kaa ko mie a - lo - tan lau - la la - se - tel - la,
lii - lee, lai - lee, al - la - lee ja lai - lee
mie'n voi hur - jaa luon - to - jai - ni mil - lää a - se - tel - la,
teine laulja on eemal
lau-la, lik-ka, jä - lest-päi ko sie uot miu-le seuk-ko,
lii - lee, lai - lee
-lee al - la - lee ja lai - lee

98. Sorja poika inkeriläinen röntyskälaulu

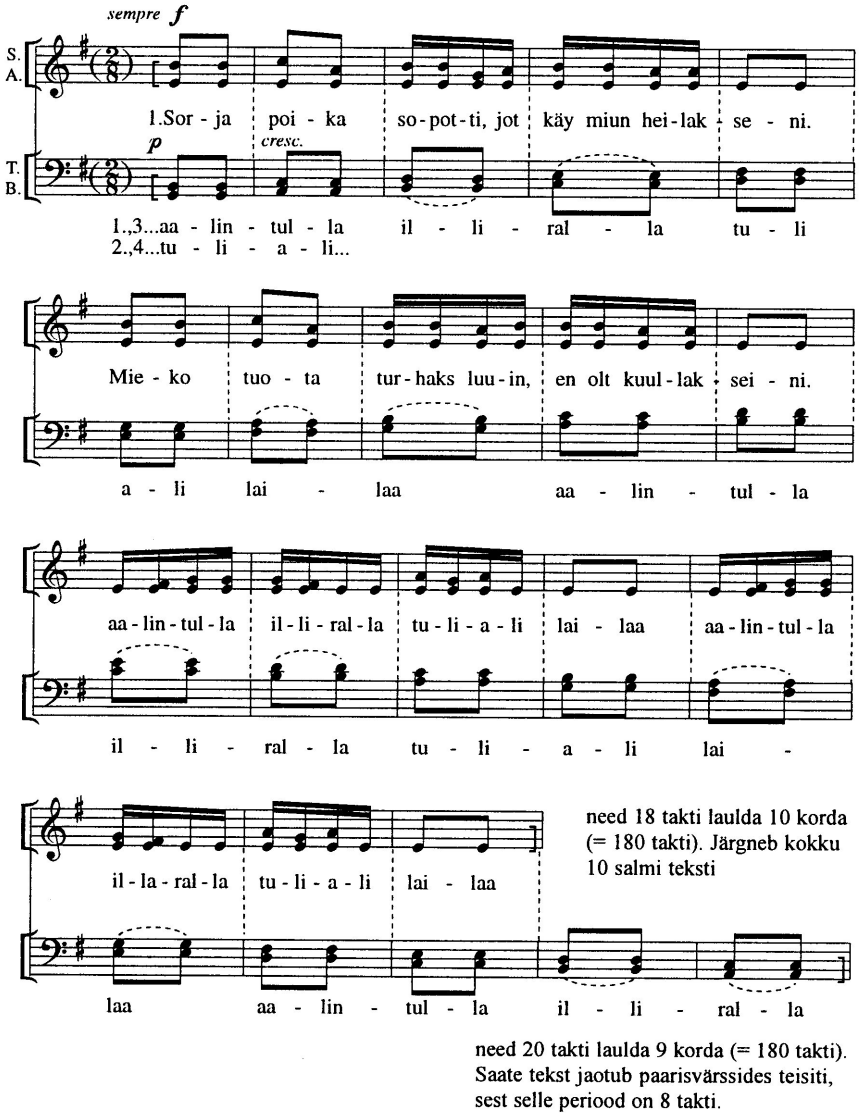

99. Latvialainen kansanlaulu Igor Stravinskyn sarjasta Kevään uhri

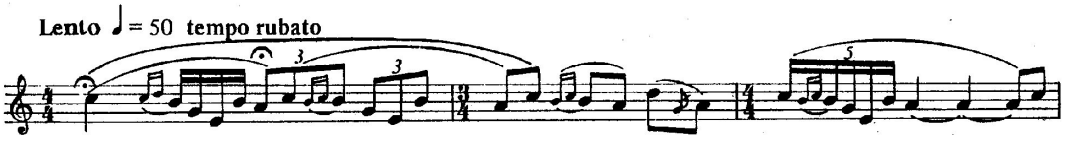

Tehtävä: Vertaa edellisen kansanlaulusovituksen (Sorja poika) melodian (ensimmäiset kaksi riviä) ja Kevään uhrin melodian sävelikköä!
Soita sopraanonokkahuilulla!
Kuuntelutehtävä: Igor Stravinsky: Kevään uhri.

3.2.3 Muinaisslaavilaiset vaikutukset

Suomalainen kansanmusiikki sai myös voimakkaita vaikutteita slaavilaisilta kansoilta. (Ks. muinaisslaavilaisen musiikin taulukko). Slaavilaisvaikutteisten kappaleiden sävelala on enimmäkseen vain tetra-, penta-, (harvemmin) heksakordi ja päätössävelenä on aina toiseksi matalin sävel.

100. Kui me kasvime koduje virolainen runolaulu

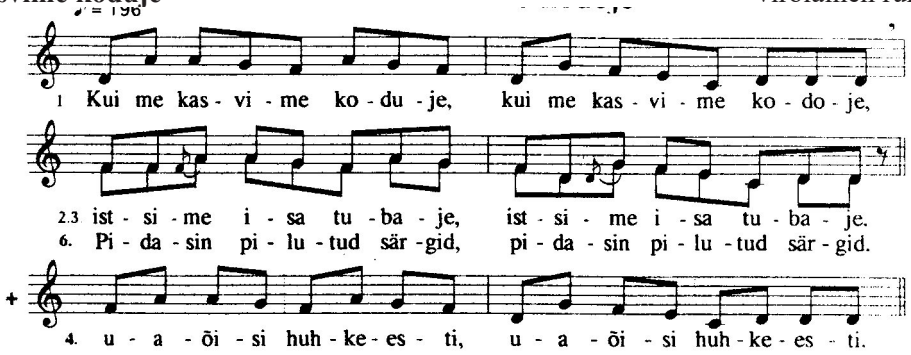

1 Kui me kasvime koduje,
istsime isa tubaje,
ollin kui uba ilusa,
u-aõisi huhke-esti,
5 marjavarsi valge-est(i).
Pidasin pilutud särgid,
kandsin kalsud kilbiles(ed).
Sain ma kurja äia kohta,
kurja äia, ämmä kohta,
10 joodiku mehe järele.
Nüüd kannan naela nartsakida,
teise naela narma-ida,
kolmas koti paikasid(a).
Emakene, memmekene,
15 nüüd oled tütre sinna pannud,
kus on ooned upakille,
kus on katus kallakil(le).

Tehtävä: Kirjoita sävelikkö ylhäältä alaspäin ja merkitse toiseksi viimeinen sävel kokonuottina. Vertaa seuraavan kahden laulun sävelikköön!

101. Averu, čo že slovakialainen kansanlaulu

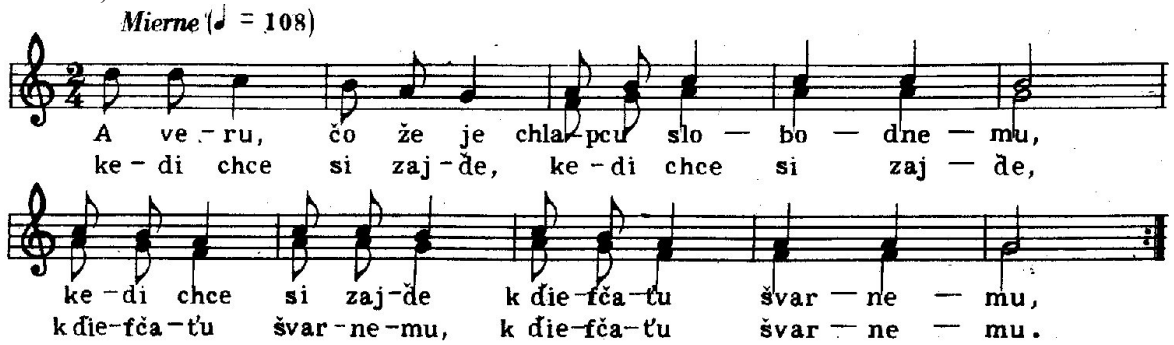

Tehtävä: Soita suoraan nuotista parin kanssa sopraanonokkahuilulla!
Kirjoita sävelikkö ylhäältä alaspäin ja merkitse toiseksi viimeinen sävel kokonuottina.

102. Hanhisilla suomalainen leikkilaulu

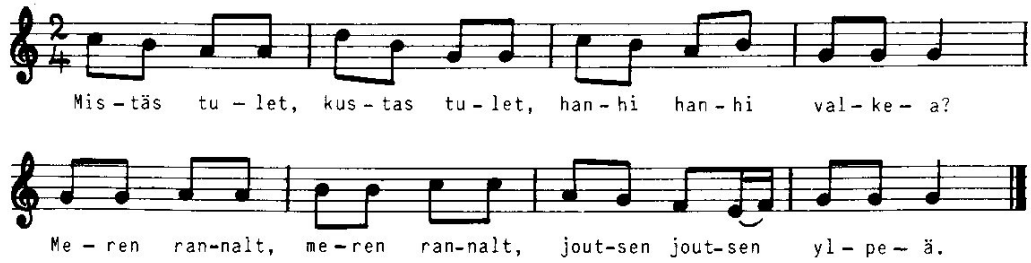

(koko laulu SS 115)

103. Ňiže lipki

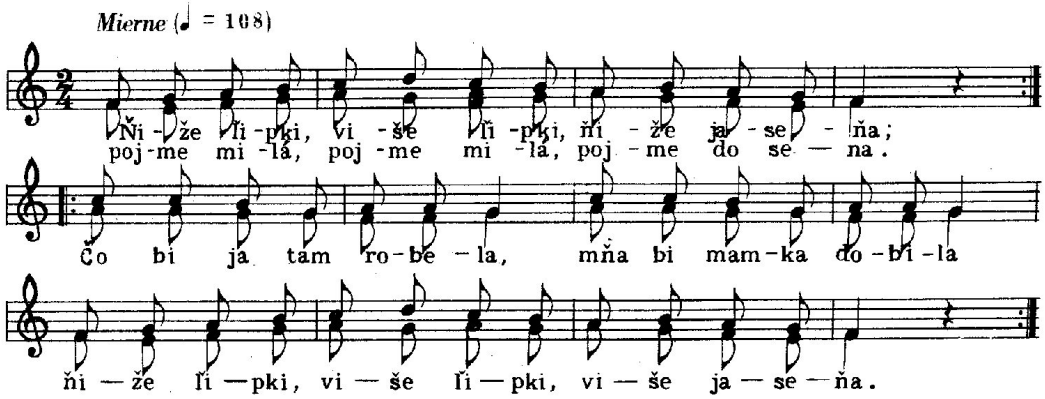

Muinaisslaavilainen musiikkikulttuuri säilyi suomensukuisten kansojen lisäksi muun muassa romanialaisten keskuudessa.

104. Hej, zašli slovakialainen kansanlaulu

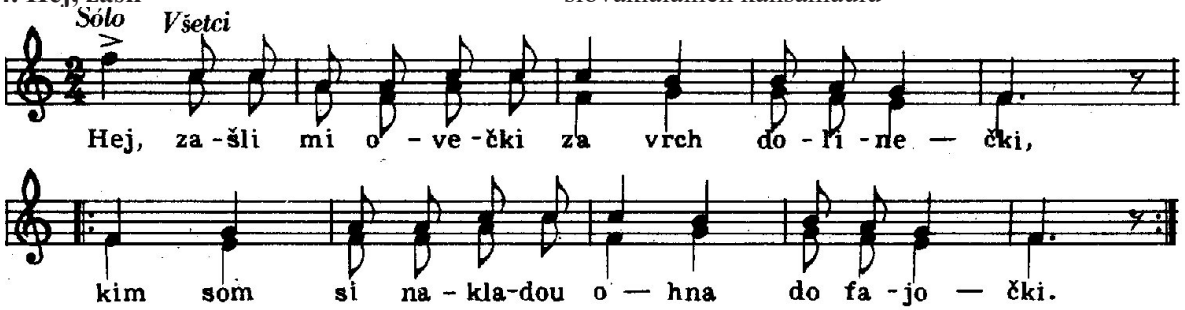

2. Hej, už som si zakresau,
ale mi vihasou,
[:už som vas, ovečki,
už som vas dopasou.:]

Tehtävä: Soita suoraan parin kanssa sopraanonokkahuilulla!

104.

(122.)

Pieni slovakialaissarja viululle ja pianolle

F. Poloczek: Slovenské lúdové piesne. 1952. Bratislava.
523, 214

I

Kari Kuusisaari 2000

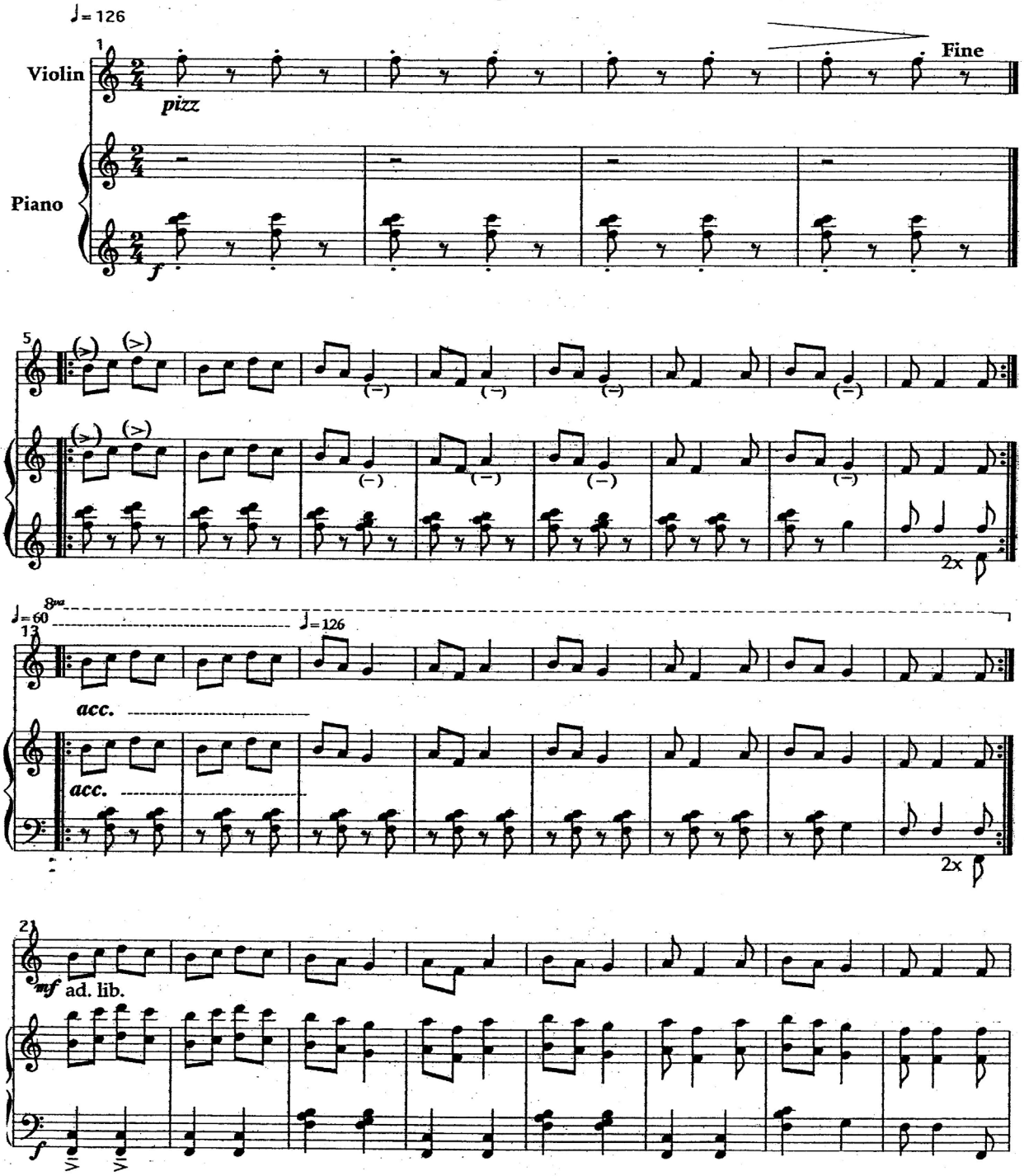

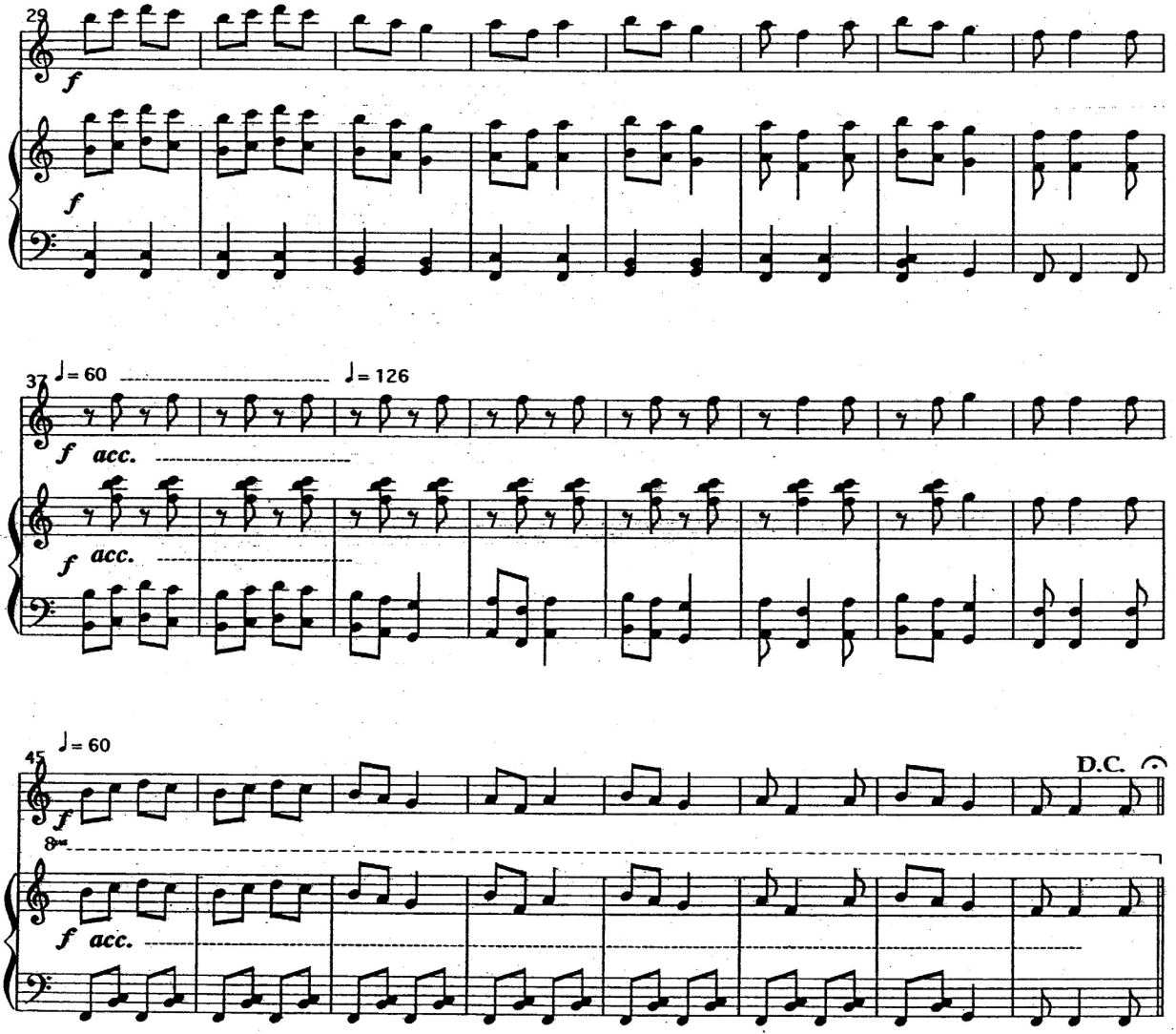
29
f
f
37
♩= 60
♩= 126
f acc.
f acc.
45
♩= 60
D.C.
8va
f acc.

II

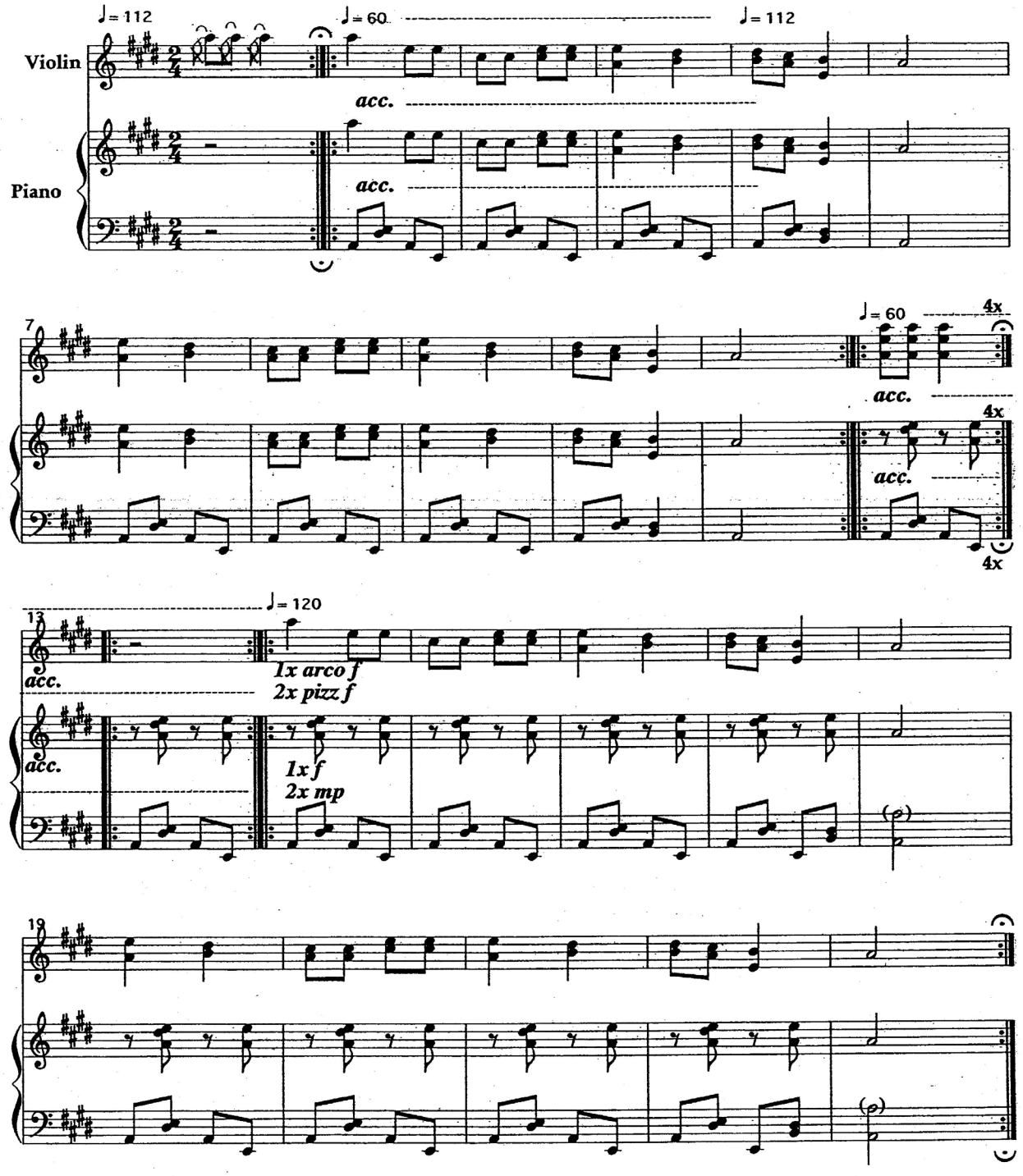
♩= 112
♩= 60
♩= 112
Violin
Piano
acc.
acc.
7
♩= 60
4x
acc.
4x
acc.
4x
13
♩= 120
acc.
1x arco f
2x pizz f
acc.
1x f
2x mp
19

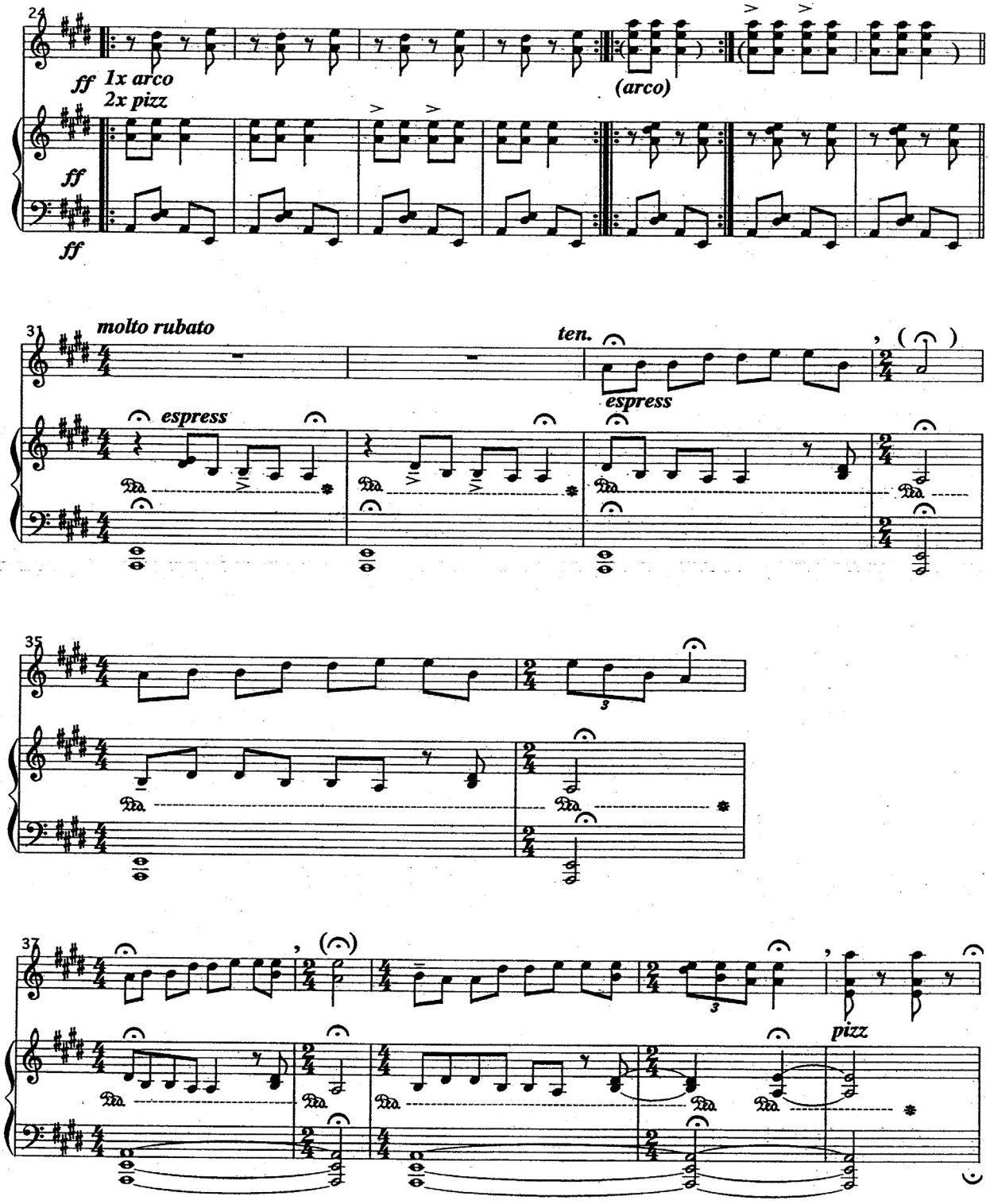
24
ff 1x arco
2x pizz
ff
ff
(arco)
31
molto rubato
ten.
espress
espress
35
37
pizz

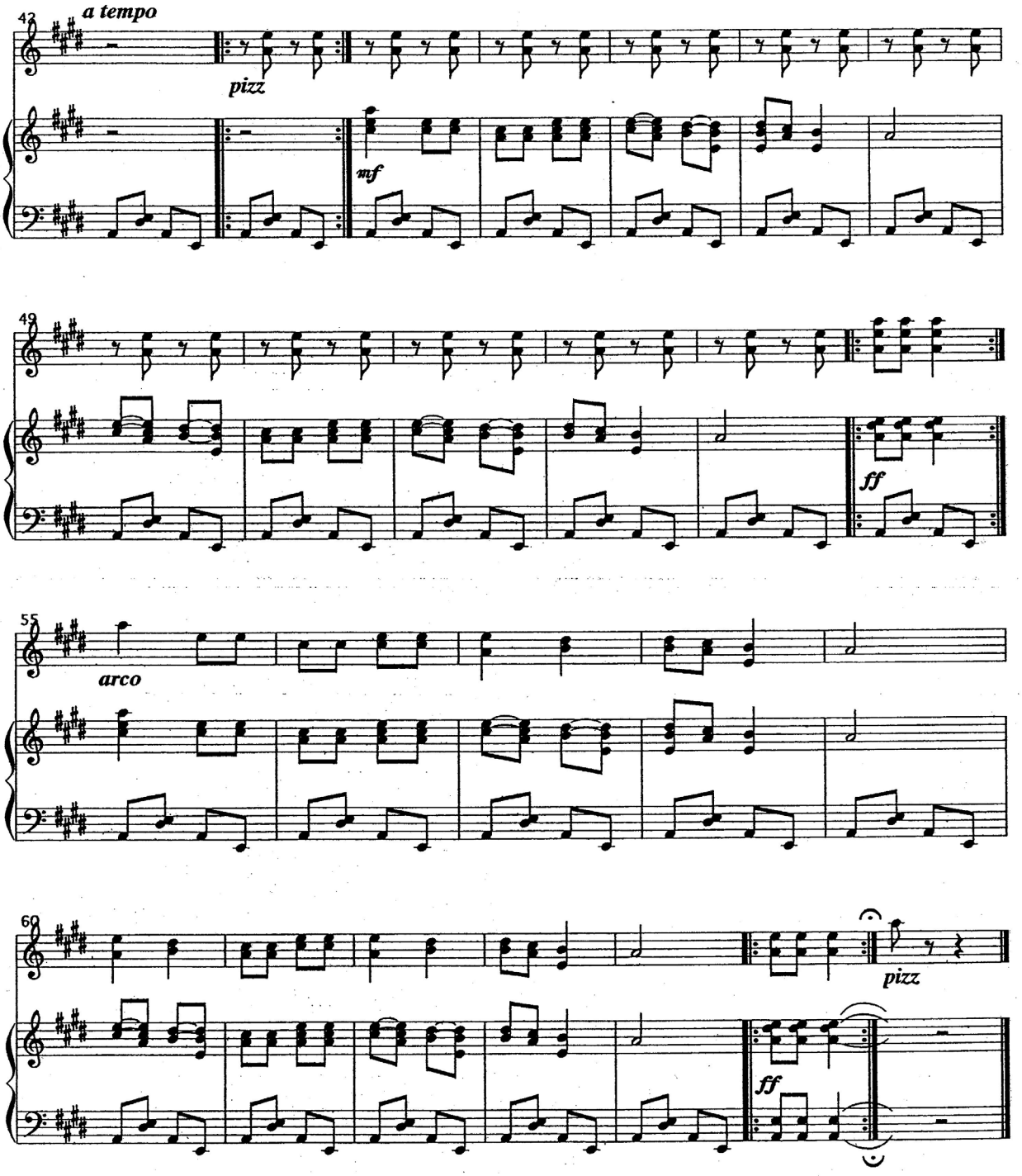

Soita opettajan säestykselllä nokkahuilulla (jos on kaksoissävel, niin aina ylempi)! Ota selvä kansanlaulujen sävellajista!

106. Poarga romaneasca (viulu)

romanialaisen viulusoittajan tanssikappale

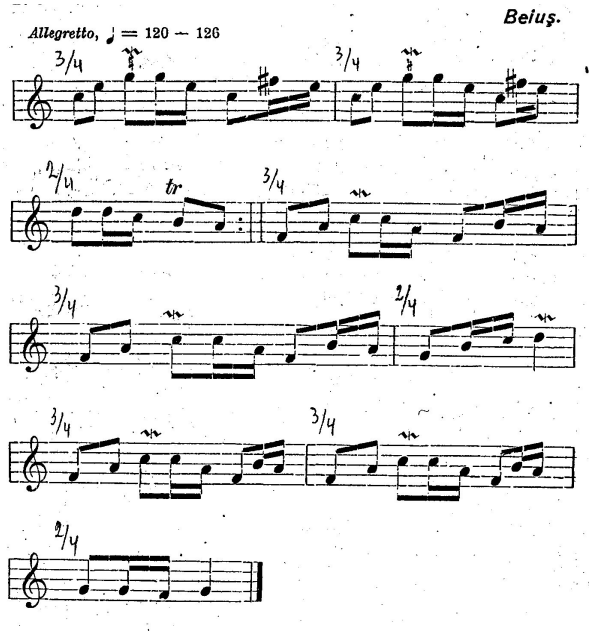

Suora kopio Béla Bartókin Bihorin romanialaisten keruusta. Tehtävä: Soita sopraanonokkahuilulla ensin prima vista ja opettele sitten koristekuvioineen.
Tutki sävellaji! Merkitse melodian viimeinen sävel kokonuottina!
Mikä on säkeiden rakenne?

107. Béla Bartók: Romanialaiset tanssit (osia):

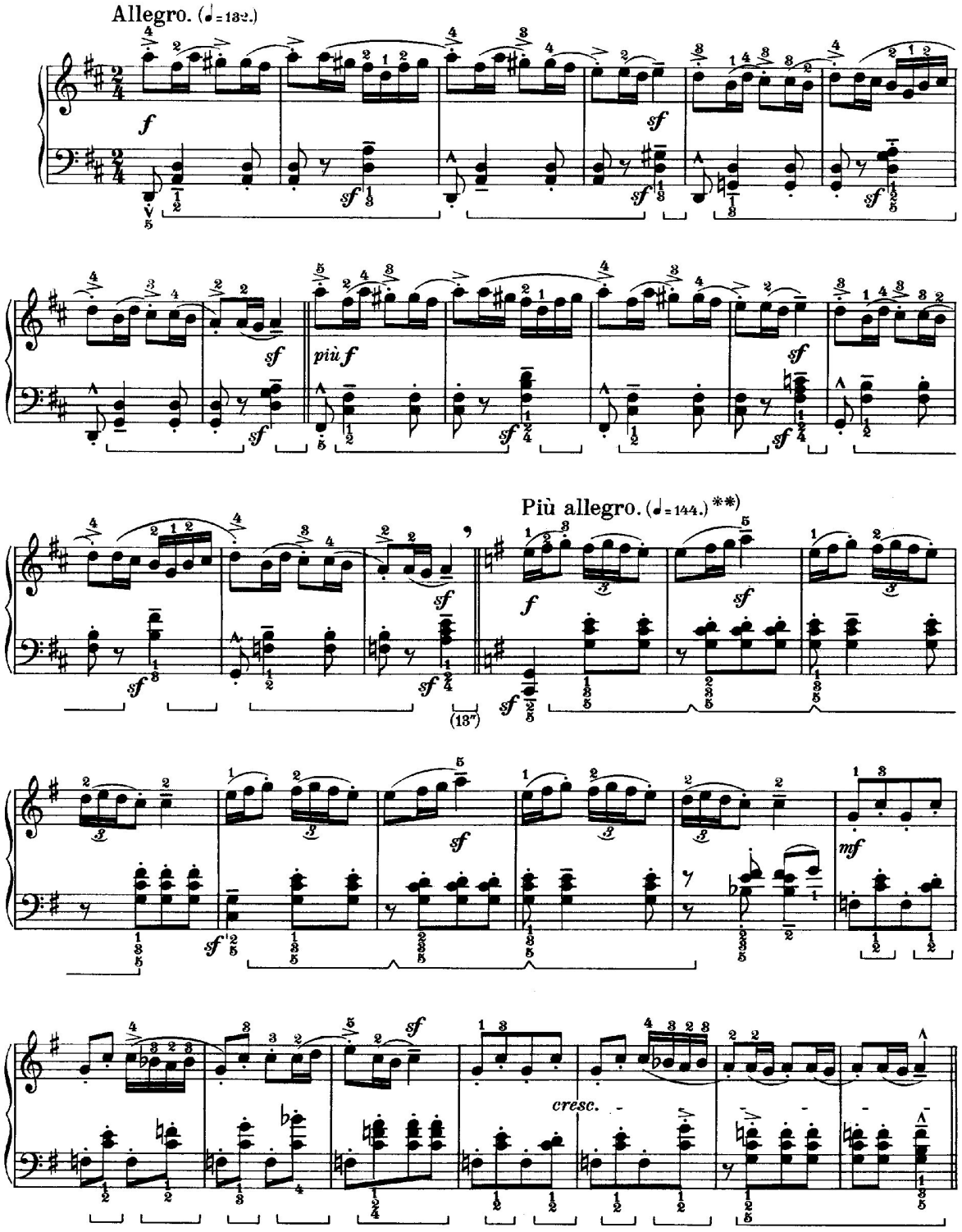

Tehtävä: Soita melodia hitaasti nokkahuilulla! Ensimmäisen osan voi soittaa g-alkusäveleestäkin.

108. Béla Bartók: Neljä slovakialaista kansanlaulua (osat 3 ja 4)

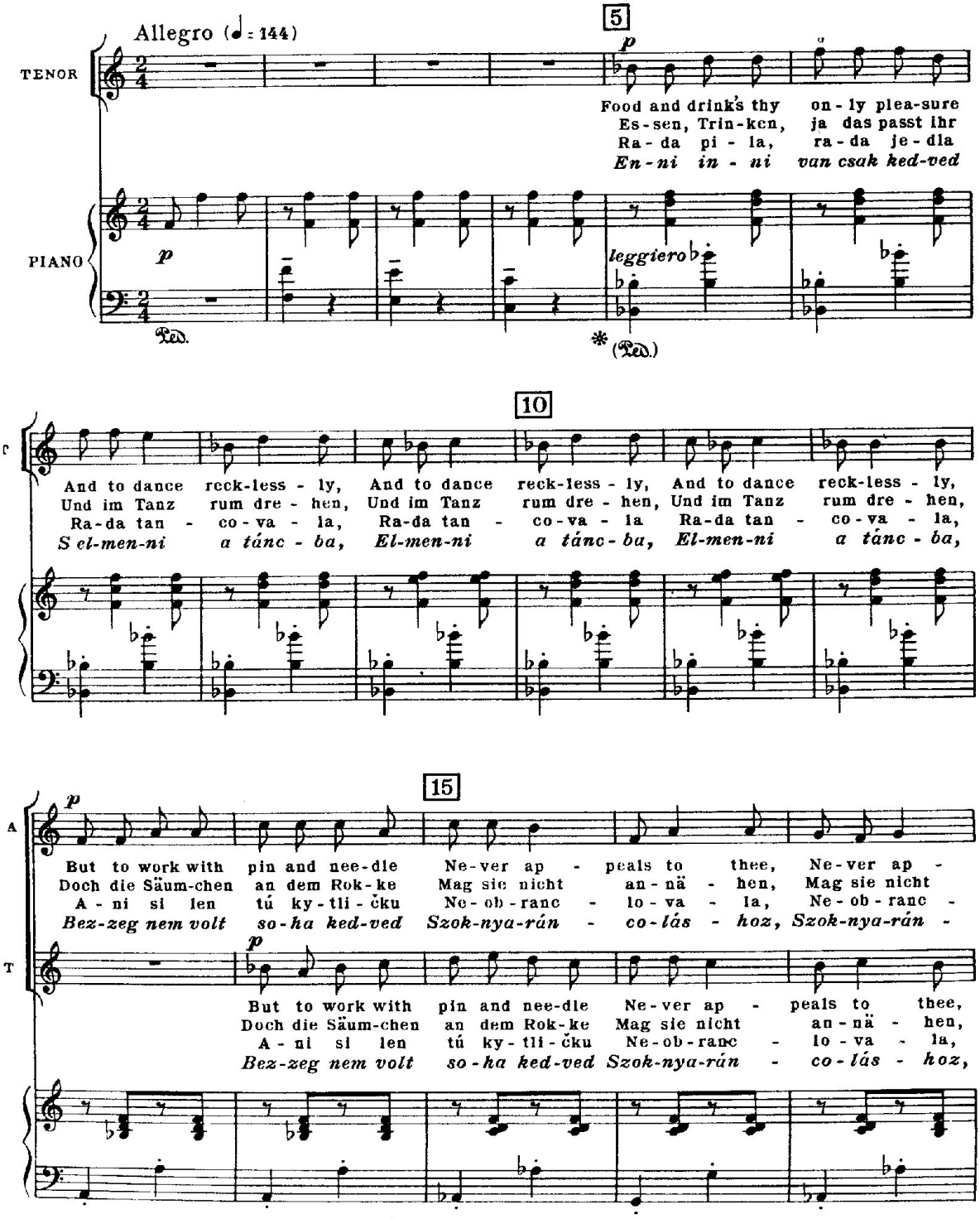

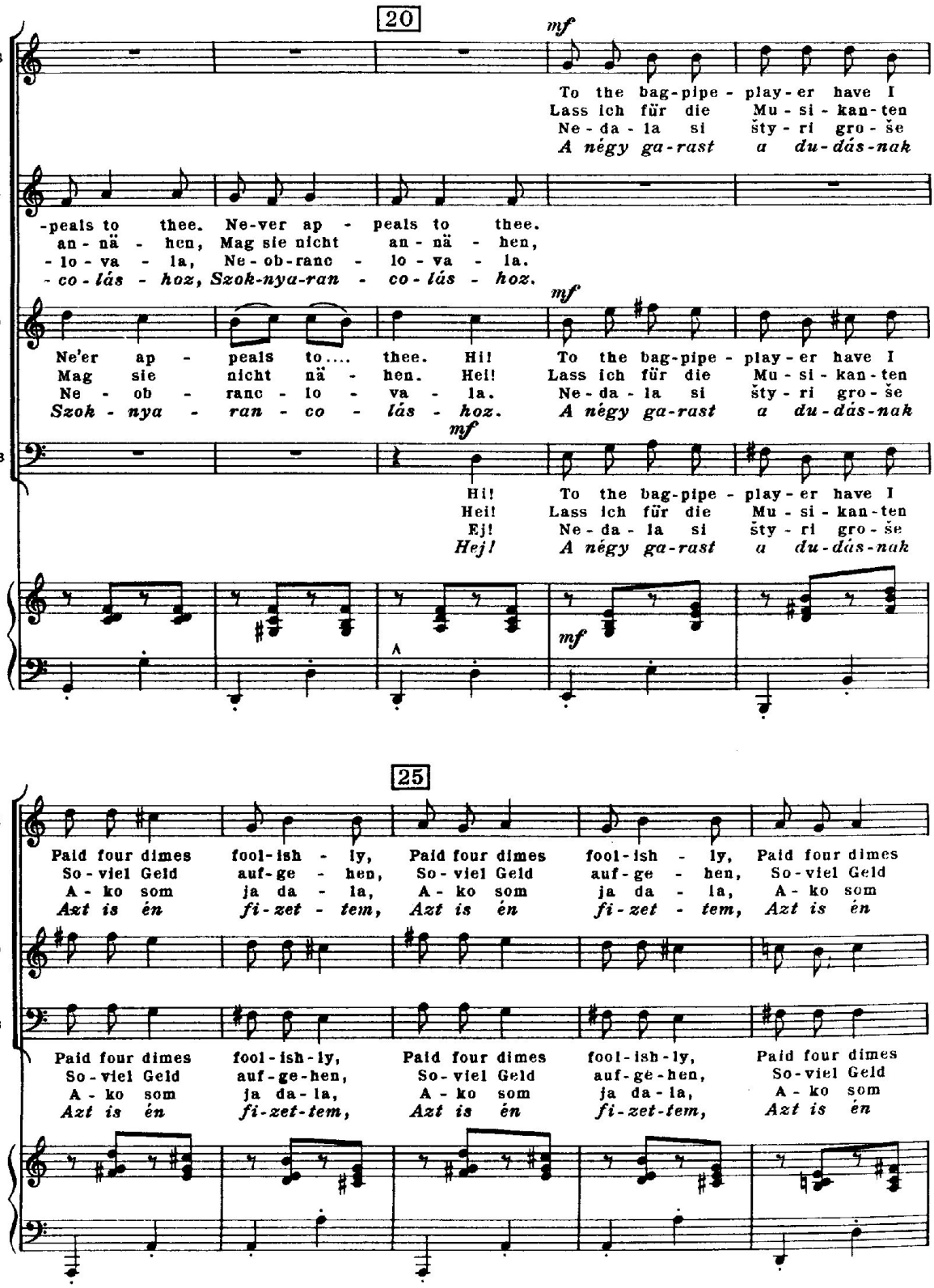
20
mf
S
To the bag-pipe - play-er have I
Lass ich für die Mu - si - kan - ten
Ne - da - la si šty - ri gro - še
A négy ga-rast a du-dás-nak
A
-peals to thee. Ne-ver ap - peals to thee.
an - nä - hen, Mag sie nicht an - nä - hen,
- lo - va - la, Ne - ob-ranc - lo - va - la.
- co - lás - hoz, Szok-nya-ran - co - lás - hoz.
T
mf
Ne'er ap - peals to.... thee. Hi! To the bag-pipe - play-er have I
Mag sie nicht nä - hen. Hei! Lass ich für die Mu - si - kan - ten
Ne - ob - ranc - lo - va - la. Ne - da - la si šty - ri gro - še
Szok - nya - ran - co - lás - hoz. A négy ga-rast a du-dás-nak
B
mf
Hi! To the bag-pipe - play-er have I
Hei! Lass ich für die Mu - si - kan - ten
Ej! Ne - da - la si šty - ri gro - še
Hej! A négy ga-rast a du-dás-nak
mf
25
S
Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes fool-ish - ly, Paid four dimes
So - viel Geld auf-ge - hen, So - viel Geld auf-ge - hen, So-viel Geld
A - ko som ja da - la, A - ko som ja da - la, A - ko som
Azt is én fi-zet - tem, Azt is én fi-zet - tem, Azt is én
T
B
Paid four dimes fool-ish-ly, Paid four dimes fool-ish-ly, Paid four dimes
So-viel Geld auf-ge-hen, So-viel Geld auf-ge-hen, So-viel Geld
A - ko som ja da-la, A - ko som ja da-la, A - ko som
Azt is én fi-zet-tem, Azt is én fi-zet-tem, Azt is én

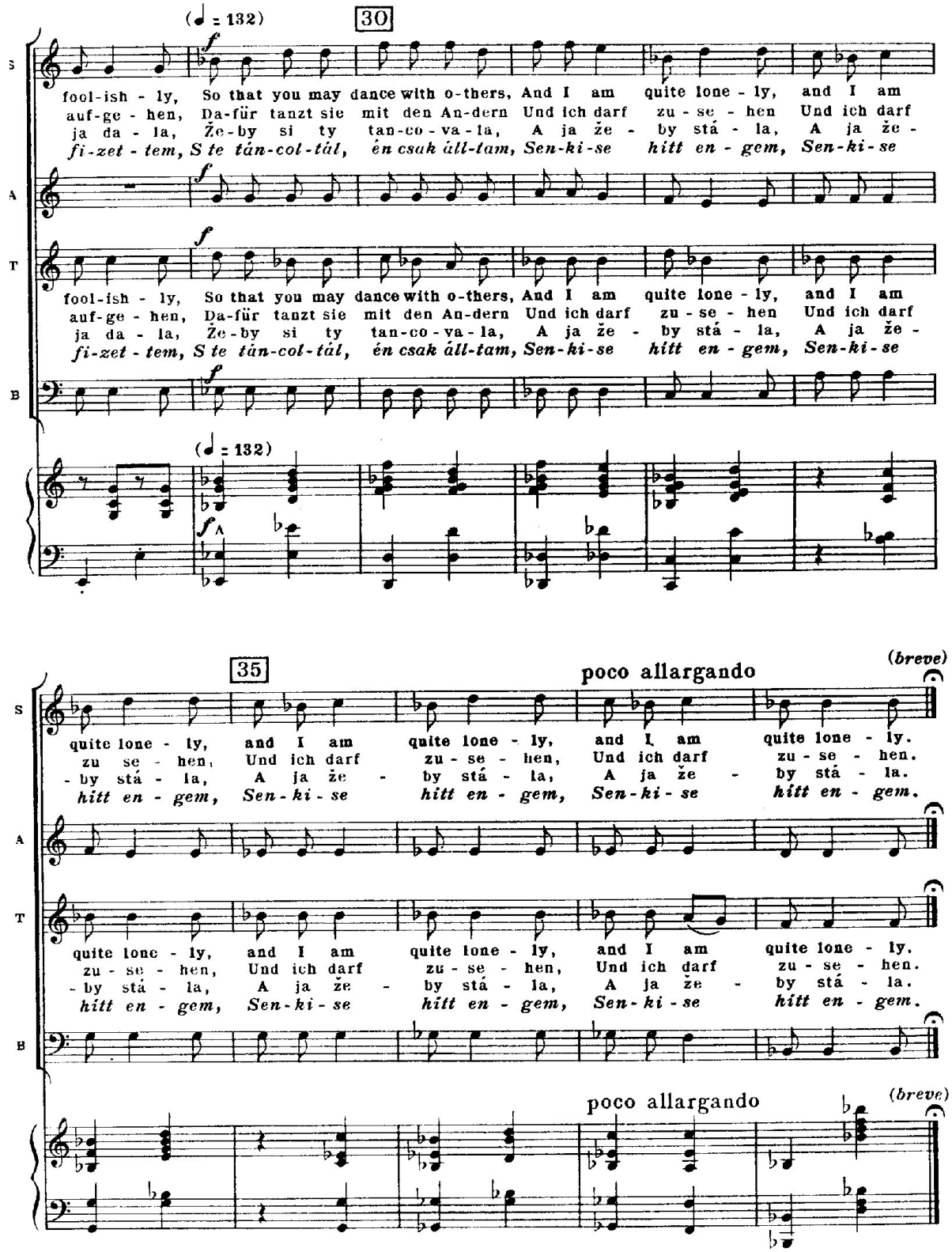
(♩ = 132)
30
S
fool-ish - ly, So that you may dance with o-thers, And I am quite lone - ly, and I am
auf-ge - hen, Da-für tanzt sie mit den An-dern Und ich darf zu - se - hen Und ich darf
ja da - la, Že-by si ty tan-co - va - la, A ja že - by stá - la, A ja že -
fi-zet - tem, S te tán-col-tál, én csak áll-tam, Sen-ki-se hitt en - gem, Sen-ki-se
A
T
fool-ish - ly, So that you may dance with o-thers, And I am quite lone - ly, and I am
auf-ge - hen, Da-für tanzt sie mit den An-dern Und ich darf zu - se - hen Und ich darf
ja da - la, Že-by si ty tan-co - va - la, A ja že - by stá - la, A ja že -
fi-zet - tem, S te tán-col-tál, én csak áll-tam, Sen-ki-se hitt en - gem, Sen-ki-se
B
(♩ = 132)
35
poco allargando
(breve)
S
quite lone - ly, and I am quite lone - ly, and I am quite lone - ly.
zu se - hen, Und ich darf zu - se - hen, Und ich darf zu - se - hen.
- by stá - la, A ja že - by stá - la, A ja že - by stá - la.
hitt en - gem, Sen - ki - se hitt en - gem, Sen - ki - se hitt en - gem.
A
T
quite lone - ly, and I am quite lone - ly, and I am quite lone - ly.
zu - se - hen, Und ich darf zu - se - hen, Und ich darf zu - se - hen.
- by stá - la, A ja že - by stá - la, A ja že - by stá - la.
hitt en - gem, Sen - ki - se hitt en - gem, Sen - ki - se hitt en - gem.
B
poco allargando
(breve)

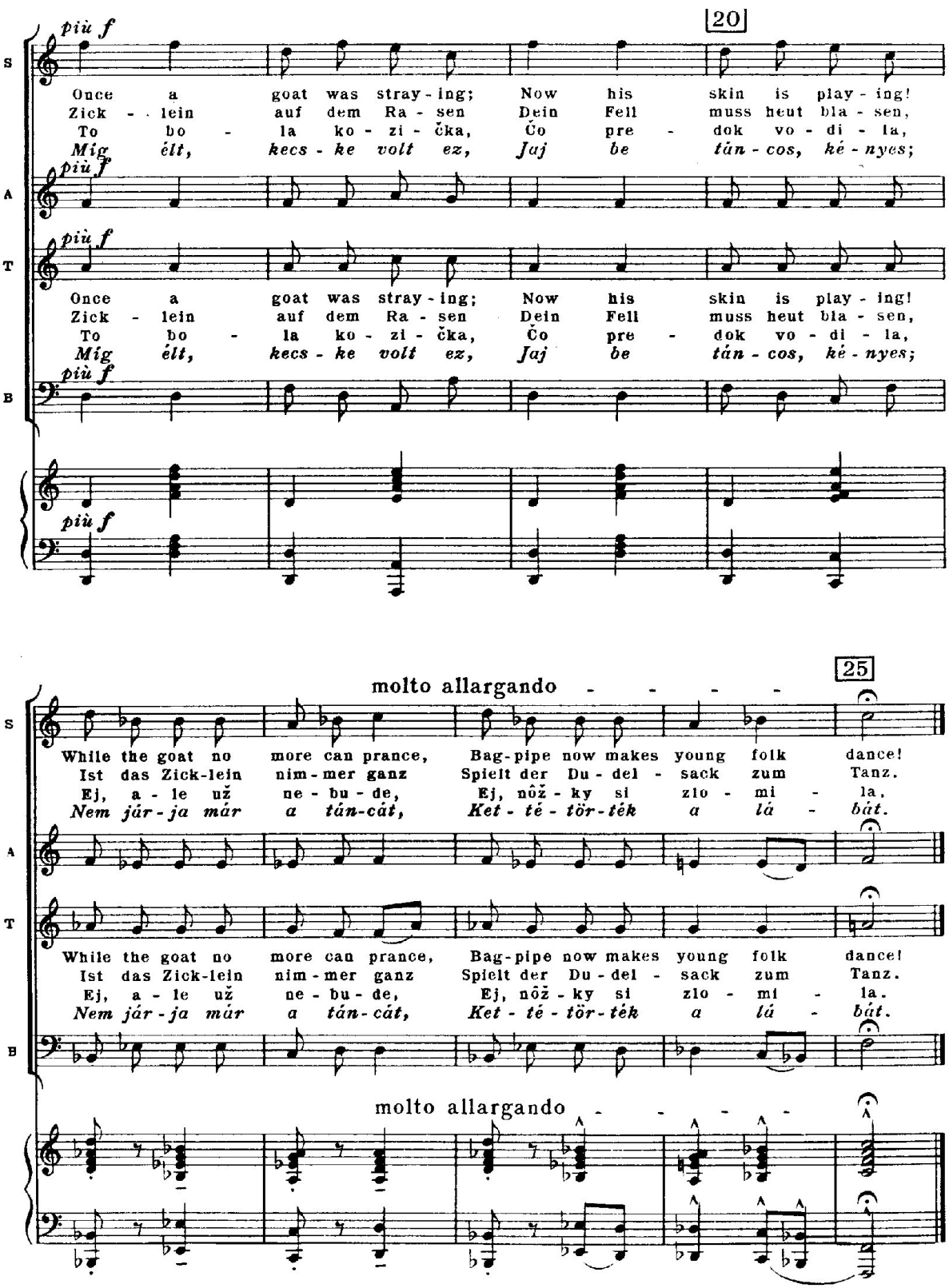

Tehtävä: Soita melodia levyn mukana!

Lisää muinaisslaavilaista alkuperää olevia kansanlauluja löytyy kirjoista LPP sekä CVYÄ.

3.2.4 Pohjoisgermaaniset kansat (muinaisindoeurooppalaiset)

Pohjoisgermaaniset kansat ovat kehittäneet historiansa aikana myös omaa sävelkieltä (ks. Leisiön taulukkoa):

109. Olin orjana Virossa karjalainen runolaulu

virolainen runolaulu

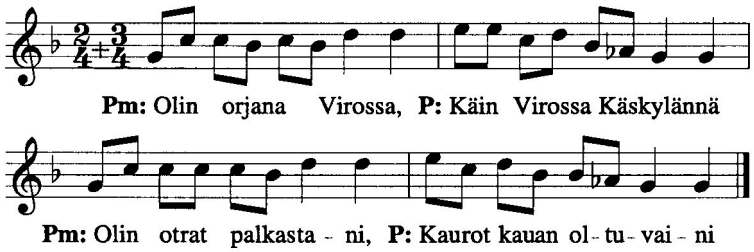

Tehtävä: Tutki kansanrunokokoelma Suomen Kansan Vanhat Runot ja etsi siitä tähän viitetekstiin sopiva runo. (Leisiö 1999)

110. Polska efter Kettisgubben ruotsalainen kansantanssi

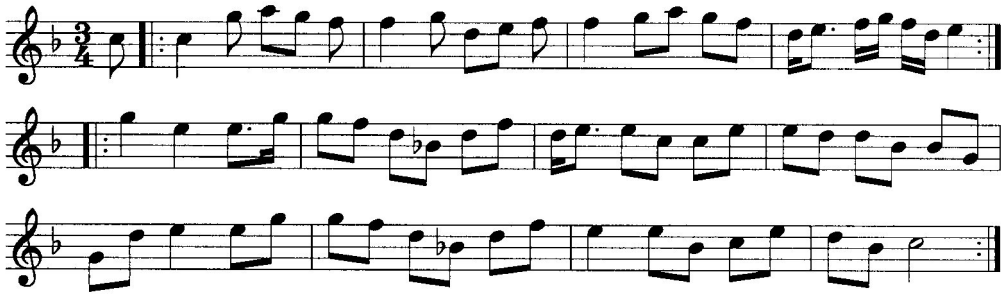

(Leisiö 1999)
Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

111. Polska Lojosta (Lohja) suomenruotsalainen kansantanssi

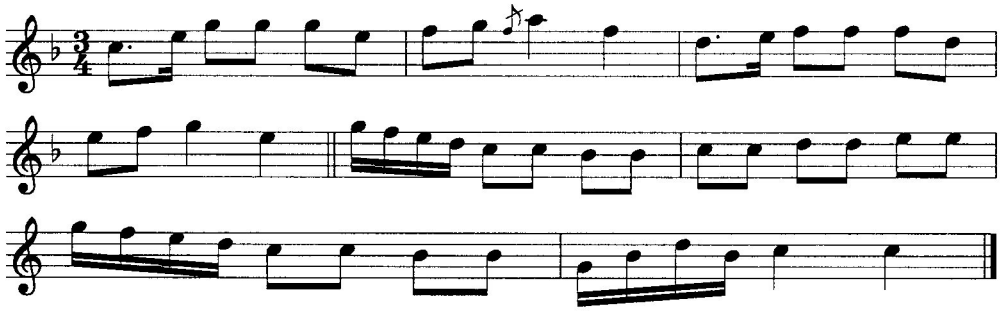

(Leisiö 1999)
Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

112. Sparvpolska keskiruotsalainen kansantanssi

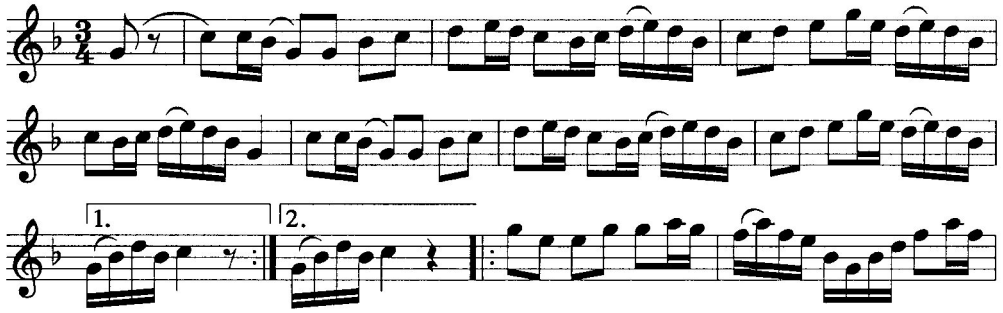

(Leisiö 1999)
Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

113. Suomalainen polska suomalainen kansantanssi

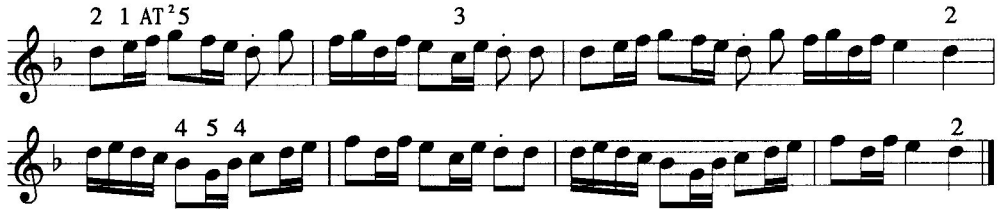

(Leisiö 1999)
Kirjoita laulun asteikot nuoteiksi! Soita huilulla!

Kyseinen sävellaji tarttui myös Sibeliuksen korvaan:

114. Sibelius: Tuonelan Joutsen I

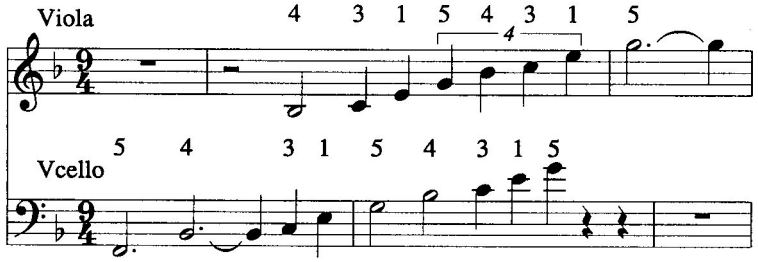

Tuonelan Joutsen II

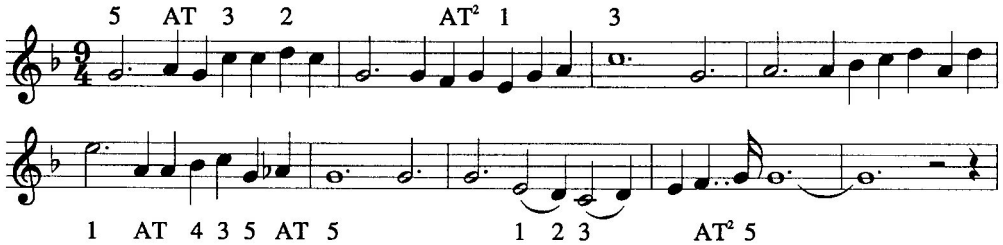

(Leisiö 1999)

4. Muiden kansojen kansanmusiikki

Suurin osa musiikintutkijoita ajattelee, että Euraasian musiikin kehtona ovat Kiinan ja Japanin musiikkikulttuurit. ***Tehtävä: Soita seuraavat kolme japanilaista kansanlaulua altto- tai sopraanonokkahuilulla ja tutki ne!***

115. Niittolaulu japanilainen kansanlaulu

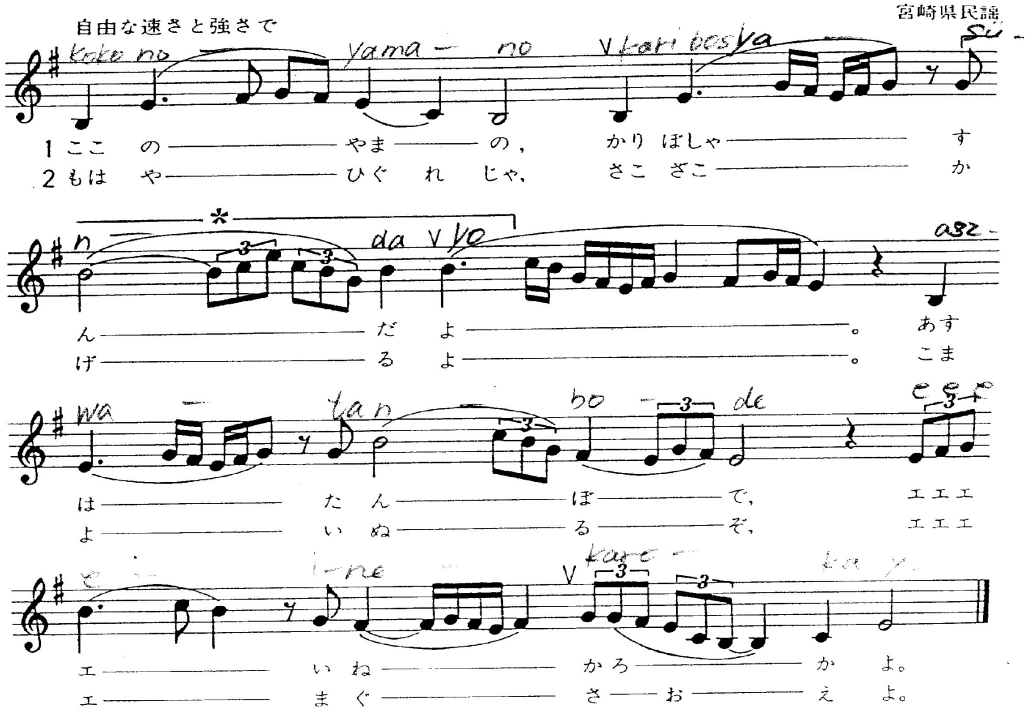

116. Japanilainen tuutulaulu

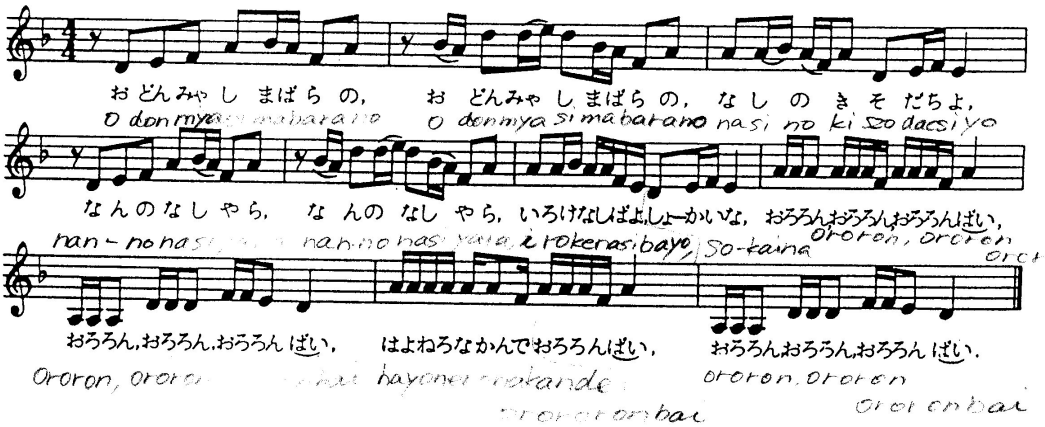

117. Japanilainen tanssilaulu

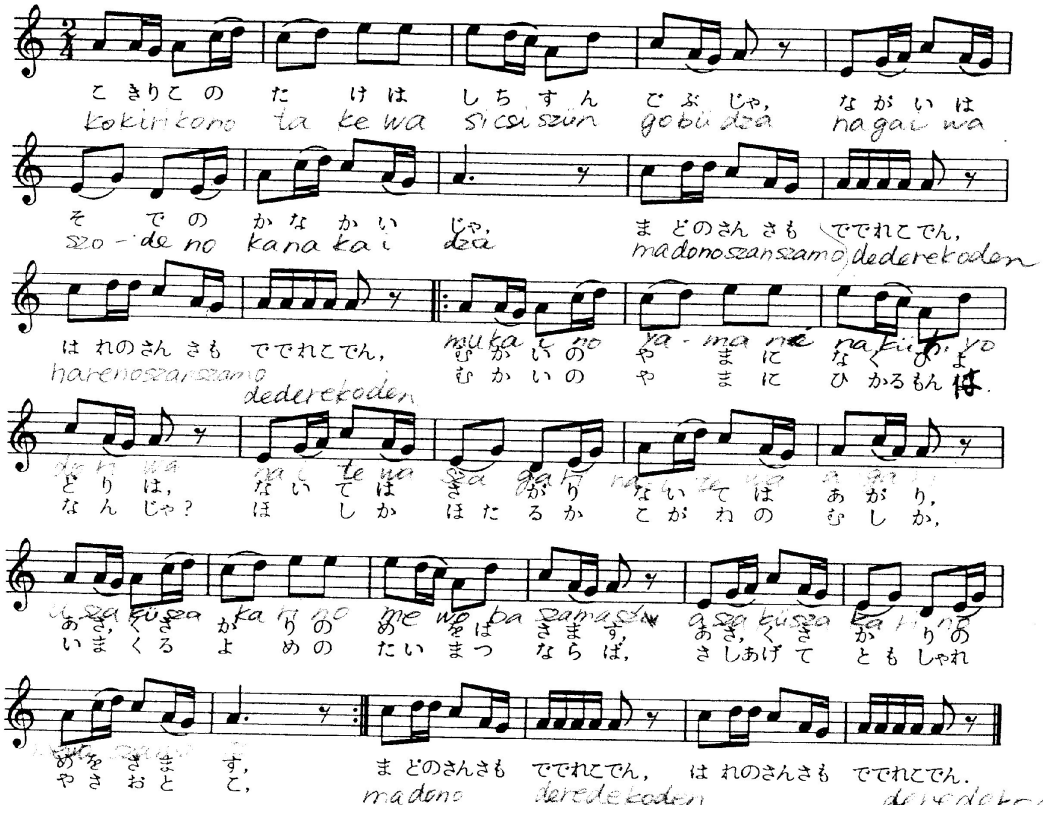

Kun Kauko-Idän tärkeimpiä sävellajia ovat erilaiset pentatoniset juuret, niin Länsi-Euroopan lähes kaikkien indoeurooppalaisten kansojen musiikkikulttuurit ovat duuri-molli-sävellajin musiikkia (eli diatonisia).

Alla oleva norjalainen kansanlaulu on **Edward Griegin teoksesta Peer Gynt**:

118. Norjalainen kansanlaulu

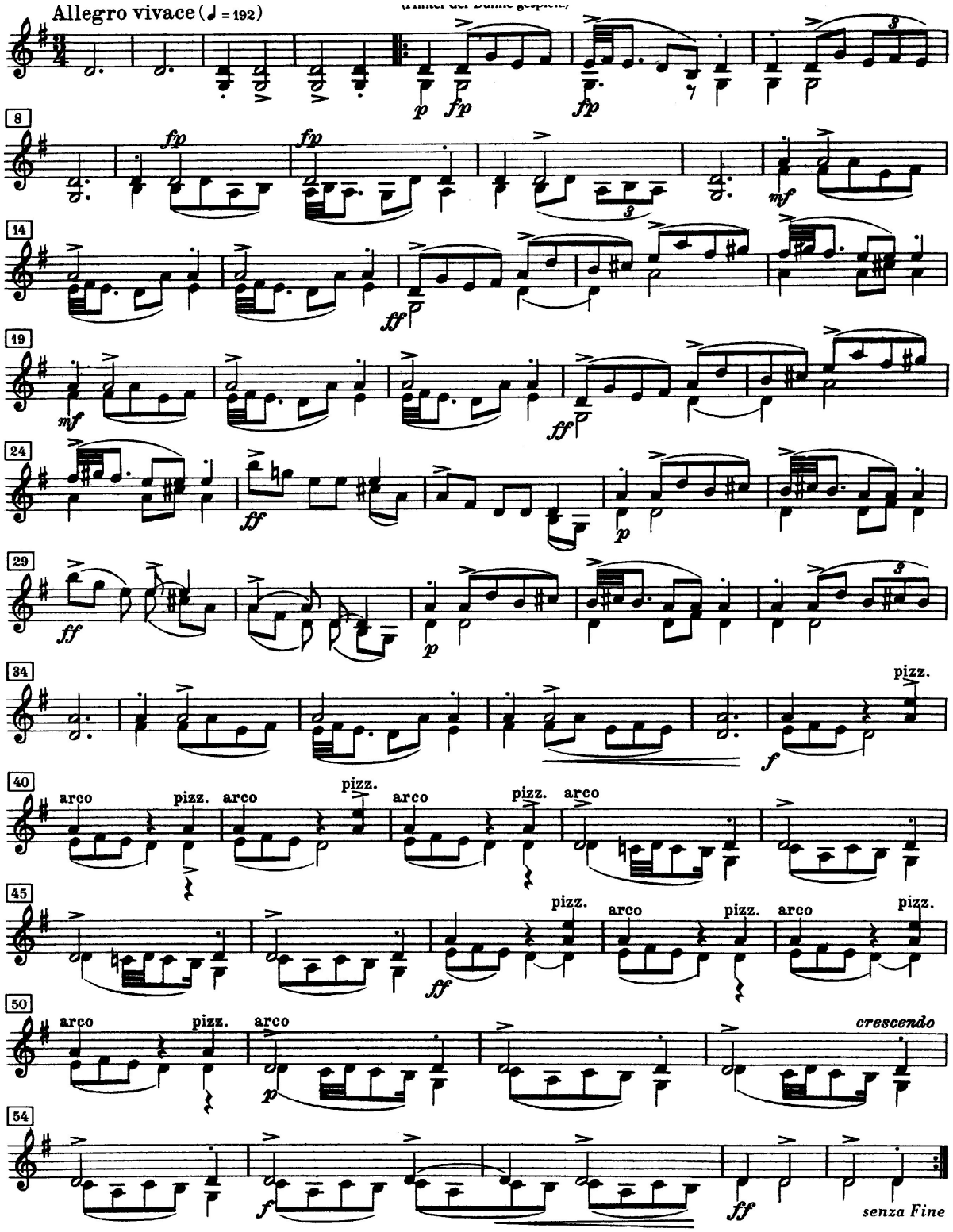

1

Sanastoa:
arco = jousilla
pizzicato = näppäillen

Seuraavan englantilaisen kansanlaulun sovitti **Henry Purcell** (oopperasta **kuningas Artturi**):

119. Englantilainen kansanlaulu

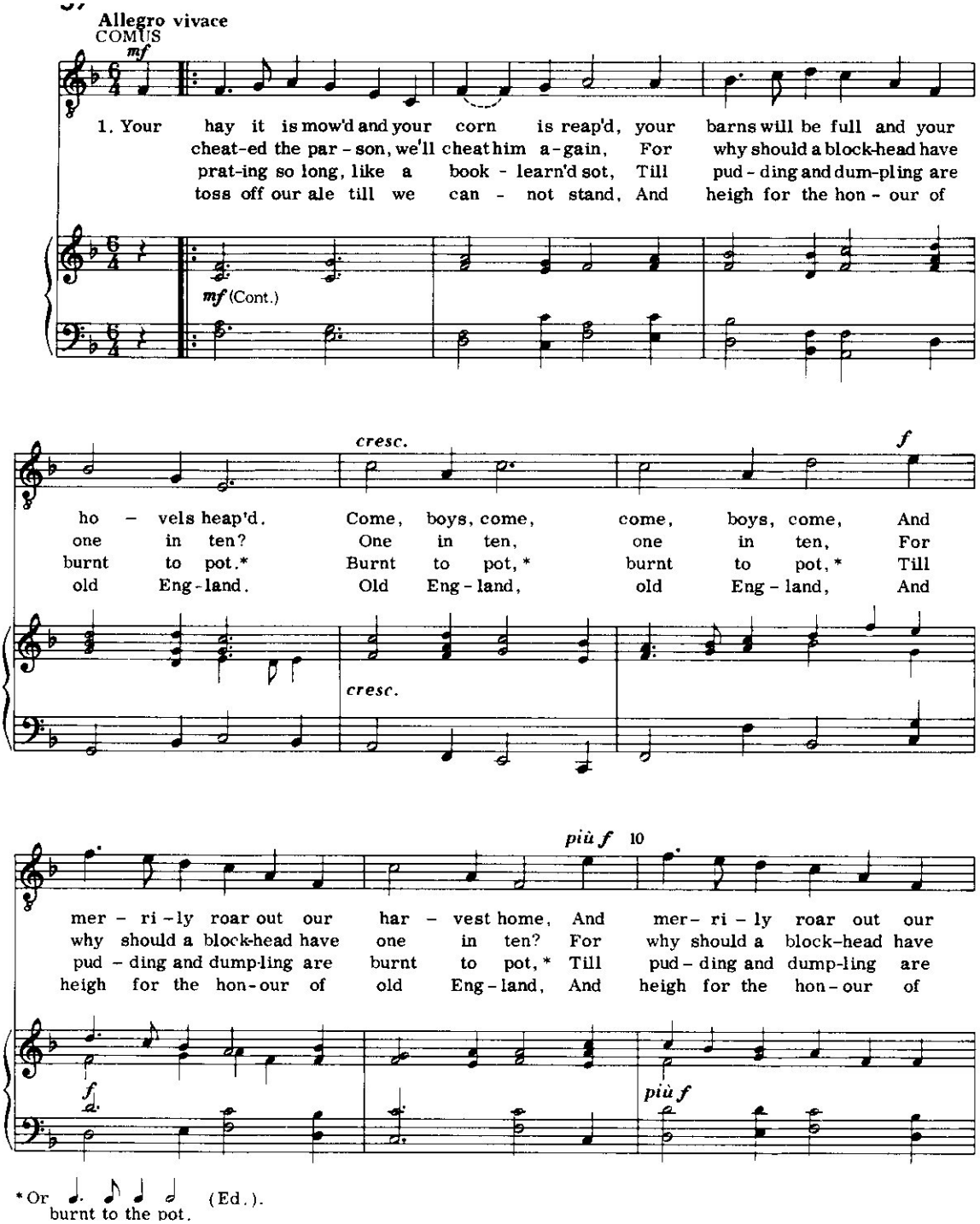

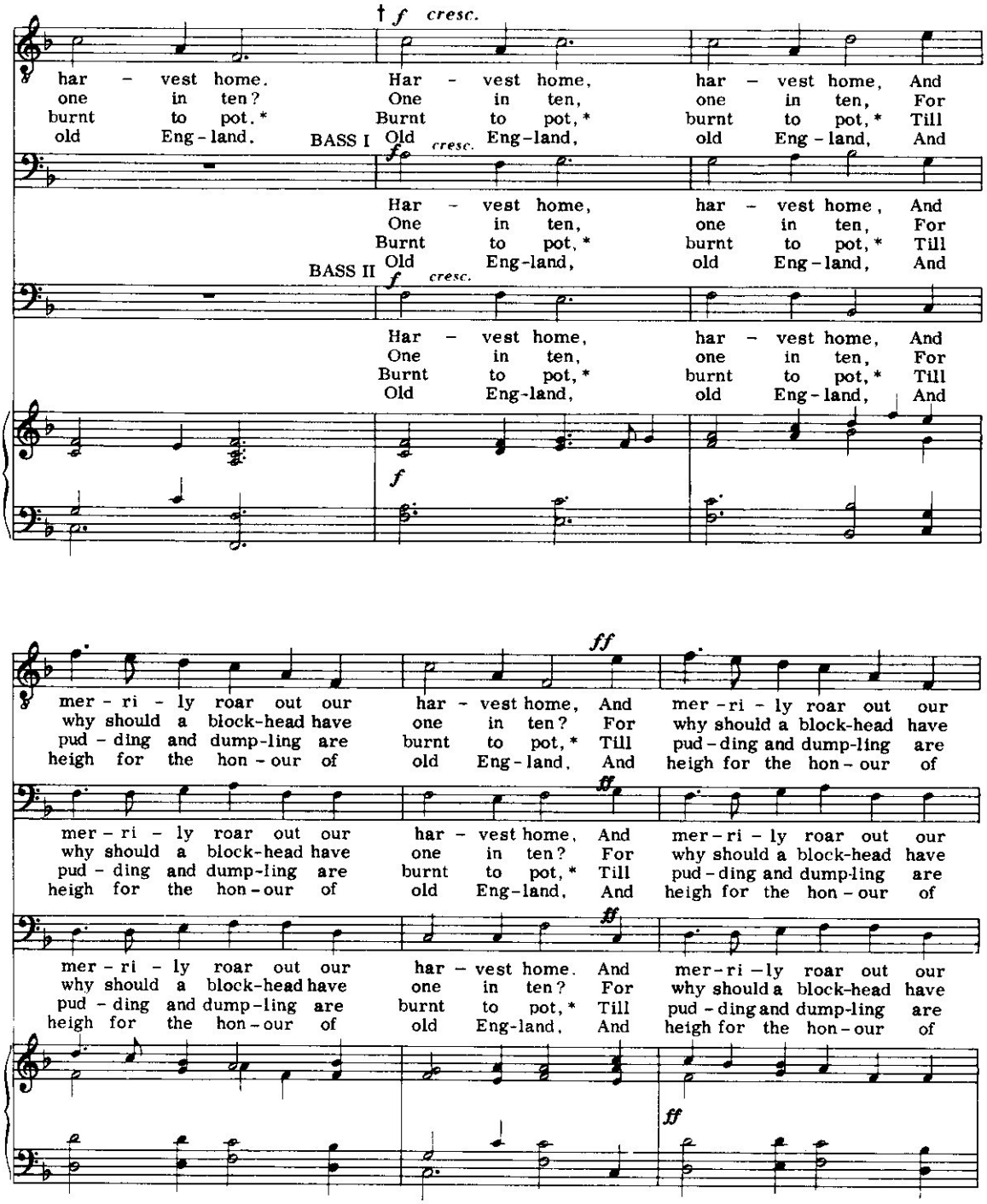

† This Trio may be performed by the Chorus if desired (Ed.).

*Or burnt to the pot (Ed.).

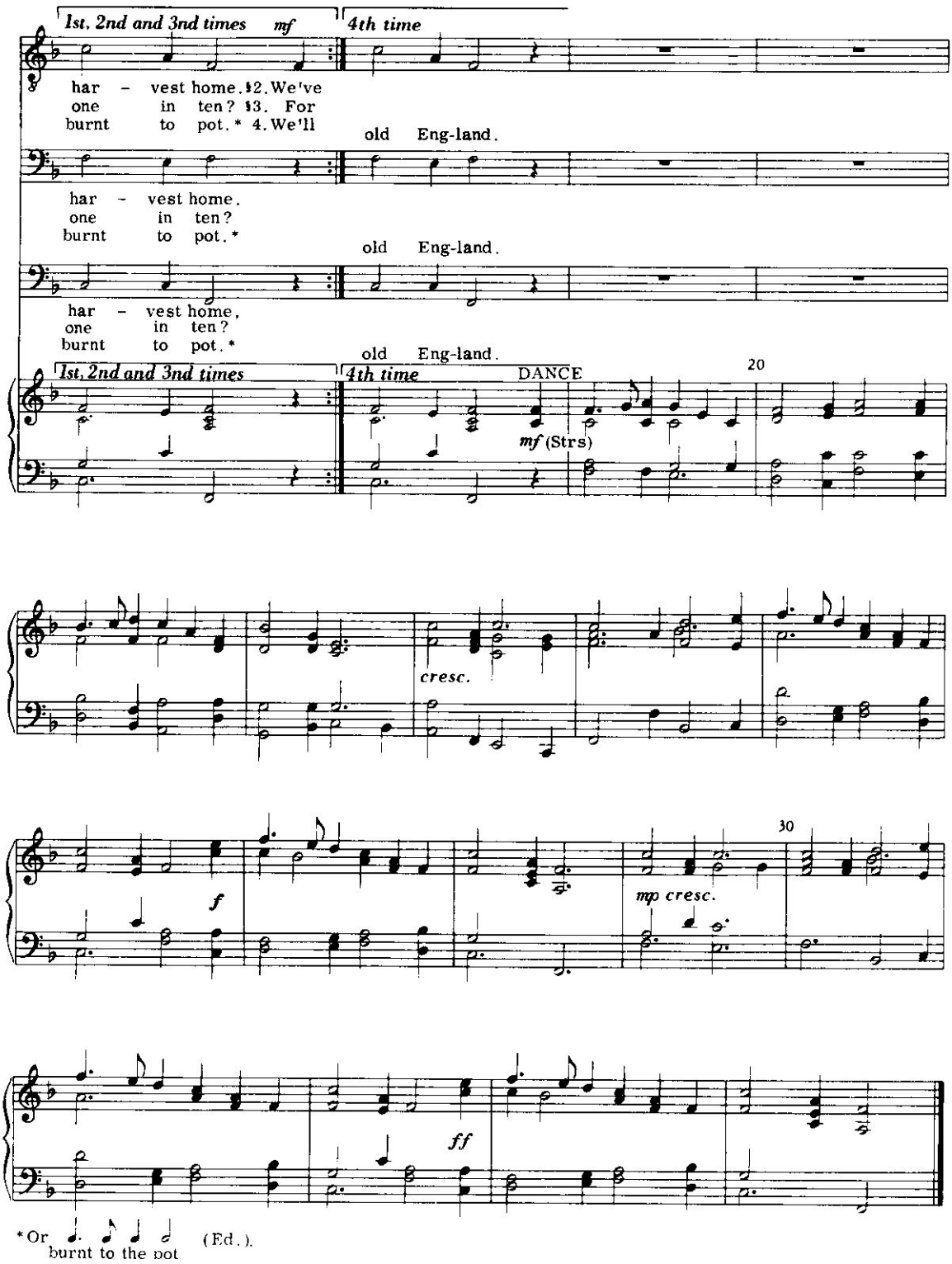

Tehtävä: Kuunnelkaa, nuotintakaa, laulakaa tai soittakaa levyn mukana!

TAULUKOT JA SELOSTUKSET

1. Suomalainen kansanmusiikki

A. Kalevalamittaiset runolaulut	B. Reki- tai riimilliset kansanlaulut
tavumäärältään:	
8-tavuisia	**9-15 tavuisia**
säerakenteeltaan:	
rinnasteiset säeparit (ei säkeistöjä)	**1, 2 tai 4:säkeisiä**
runousopillisesti:	
rinnasteiset säeparit (ei säkeistöjä) **alkusointuja**	**2 tai 4 säkeen säkeistöjä** **riimejä**
sävellajiltaan:	
la- tai do-pentatonisia, la- tai do-pentakordeja tai niitä pienempiä sävelaloja **varsinkin Eteläpohjanmaalla usein fi:llä, uudemmissa lauluissa mollin johtosävelellä si:llä**	**osa vanhahtavia laajasävel-alaisia la-pentatonisia** **osa luonnollisia molleja**
tahtilajiltaan:	
2/4, 3/4, 2+3/4, 5/8, 5+4/8, 3+6/8	**2/4, 3/4 ja 4/4**
sanoiltaan:	
vanhahtavia: lukuja, sankarilauluja, kertovia lauluja, paimenlauluja, naisten ja miesten lauluja, häälauluja, merkkipäivien lauluja, vanhoja balladintapaisia lauluja, tuutulauluja	**rakkaus- ja tappelulauluja, sekä uudempia balladeja**
sovituksia:	
mm. Pekka Kostiainen, Pekka Jalkanen, Veljo Tormis	**Toivo Kuula, Strahle, Uuno Klemetti, Pekka Kostiainen**
alkuperältään:	
osa kalevalamittaisista sävelmistä on alkuperältään Timo Leisiön mukaan jopa kivikautisia, osa suomensukuisia, muinaisindoeurooppalaisia, slaavilaisia ja osa uudempia länsi-eurooppalaisia	**osa pentatonisia, osa duuri-molli-maailmaa usein eri sävyillä**

III. Kolmantena kerrostumana voi pitää **pelimannimusiikkia**, joka kokonaan on uudempaa lainaa. Kansanlauluissa ja soitetuissa kappaleissa ilmenee yleiseurooppalaisia, lähinnä Ruotsin kautta tulleen saksalaisen sävelkielen ominaisuuksia. Säerakenteeltaan ne ovat kaksi- tai nelisäkeisiä, runousopillisesti säkeistöllisiä, riimillisiä, sävellajeiltaan ja soinnutukseltaan voimakkaasti duuri-molli-sävyisiä, tahtilajiltaan 2/4, 3/4 tai 4/4.

2. Anhemitonisen pentatiikan sävelsuhteet:

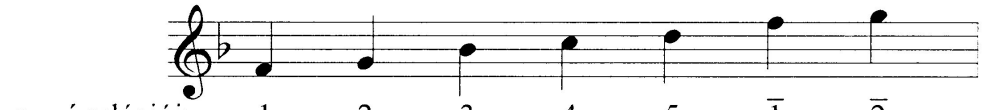

a *szó* relációi:	1	2	3	4	5	$\overline{1}$	$\overline{2}$
a *lá* relációi:	$\underline{2}$	1	2	3	4	5	$\overline{1}$
a *dó* relációi:	$\underline{3}$	$\underline{2}$	1	2	3	4	5
a *re* relációi:	$\underline{4}$	$\underline{3}$	$\underline{2}$	1	2	3	4
a *mi* relációi:	$\underline{5}$	$\underline{4}$	$\underline{3}$	$\underline{2}$	1	2	3

Lükő, 2002

3. Anhemitonisen pentatoniikan intervallit:

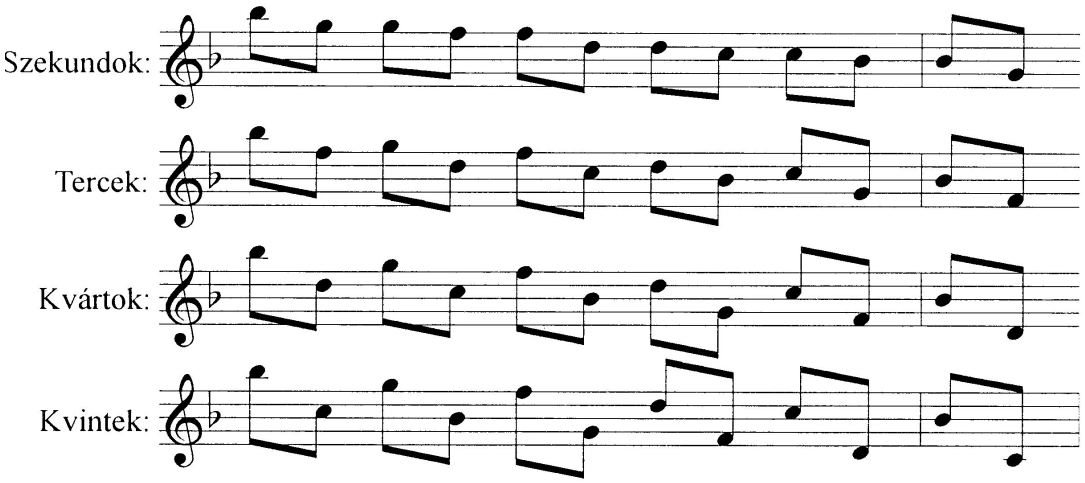

Lükő, 2002

4. Muinaisindoeurooppalaiset ja -slaavilaiset säveljärjestelmät selityksineen se

Muinaisen indoeurooppalaisen musiikkijärjestelmän muistoja suomalais-ugrilaisten kansojen perinteessä

(Az indoeurópai őskor zenei hangrendszerének emlékei a finnugor népek folklórjában)

Vertaileva kielitiede on osoittanut merkittäviä muinaisen indoeurooppalaisen kulttuurivaikutuksen jälkiä suomalais-ugrilaisten kielten yhteisessä vanhassa sanastossa. Voidaan olettaa, että tämä vaikutus ulottui myös musiikkikulttuurin alueelle.

Tekijän tiedon mukaan Bence Szabolcsi esitti ensimmäisenä ajatuksen, että suomalais-ugrilaisten kansojen duuriheksakordisävelmät voivat olla muistoja varhaisesta indoeurooppalaisesta kulttuurivaikutuksesta. Näiden sävelmien kaukaista historiaa näyttivät todistavan myös niiden primitiivinen muoto ja rituaalinen tehtävä.

Suomalais-ugrilaisten kansojen duuriheksakordisävelmät ovat, kuten Kodálykin totesi, enimmäkseen asteikoltaan vaillinaisia. Useimmin ne liikkuvat kirjoittajan esittelemällä, anhemitonisesta (ei puolisävelaskelia sisältävästä) pentatoniikasta selvästi poikkeavalla vaillinaisella asteikolla. Sekin on viisiasteinen, mutta intervallit eivät jakaudu oktaavin sisällä samassa suhteessa kuin anhemitonisesti pentatonisen taikka diatonisen asteikon intervallit. Kaksi toisiaan seuraavaa diatonista terssiä muodostaa suurimman osan oktaavista, kun pienempi osa koostuu diatonisista koko- ja puolisävelaskelista:

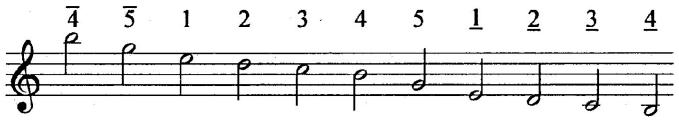

Suomalais-ugrilaisten kansojen tässä käsiteltävät sävelmät käyttävät useimmin tämän asteikon osaa 1-5, loppusävelenä 5. aste (ks. sävelmäesimerkkejä 19-25), mutta niiden repertoaarissa esiintyy myös sävelalueltaan laajempia sävelmiä (ks. sävelmäesimerkkejä 1-3). Tämän asteikon eri osia käyttäviä, eri laajuisia sävelmätyyppejä on pidetty tähän asti erilaisten säveljärjestelmien edustajina, joskin kaikki on analysoitu virheellisesti diatonisen säveljärjestelmän mukaan, mutta myös sävelmät, joiden sävelalue on 1-4 ja jopa 1-5, on laskettu diatoniseen säveljärjestelmään kuuluviksi. Näitä määrittelyjä ei voi missään tapauksessa hyväksyä, kun tässä esitetty säveljärjestelmä on tullut tunnistetuksi.

Tätä erikoista asteikkoa on suomalais-ugrilaisilla kansoilla pidettävä ehdottomasti alkuperältään indoeurooppalaisena, sillä kaikki merkit viittaavat siihen, että indoeurooppalaiseen kieliperheeseen kuuluvien kansojen alkuperäinen säveljärjestelmä perustui siihen. Löydämme siitä muistoja kaikkialta, missä mainit-

tujen kansat elivät arkaaisessa musiikkikulttuurissaan musiikkifolkloren keruutyön käynnistyessä.

Muinaisindoeurooppalaisten duuri- (I) ja mollisävellajien (IV) ohella tapaamme vielä neljän muun samaan sukuun kuuluvan sävellajin (II-III, V-VI moodin) muistoja suomalais-ugrilaisten ja indoeurooppalaisten kansojen sävelmaailmassa, vaikka näiden merkitys on suomalais-ugrilaisten kansojen perinteessä paljon vähäisempi. (Arabialaisilla numeroilla merkitään intervallien laajuutta mitattuna diatonisilla puolisävelillä.):

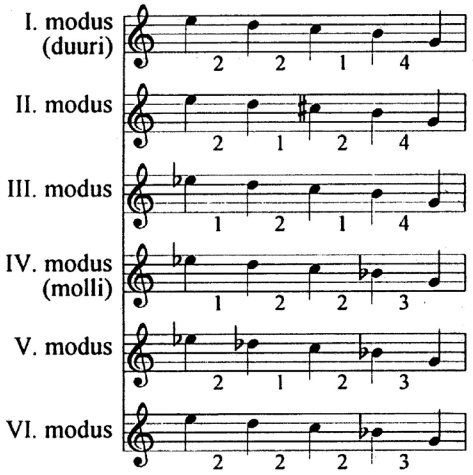

Rekonstruoidessaan muinaista indoeurooppalaista musiikkikulttuuria Gábor Lükő vertaili ensinnäkin slaavilaisia ja pääasiassa paljon arkaaisempia suomalais-ugrilaisia sävelmiä intialaisiin brahmaanisävelmiin. Käytettävissä olleet intialaiset sävelmien avulla hän pystyi toteamaan monia samansukuisia piirteitä, ja niiden samankaltaisuus suomalais-ugrilaisten sävelmien kanssa oli monesti kerrassaan hämmästyttävä.

Tämän mukaan diatoniikkaa ei voi pitää alkuperäisenä indoeurooppalaisilla kansoilla sen enempää kuin suomalais-ugrilaisillakaan. Niinpä se ei sovellu Euraasiassa minkäänlaisen arkaaisen musiikin analysointiin. Kirjoittajan mielestä on etsittävä kaikkialla paikallisen musiikkikulttuurin arkaainen säveljärjestelmä ja yritettävä sen pohjalta seurata uudemman ajan kehitystä.

Muinaisslaavilainen musiikkikulttuuri

(A szláv őskor zenekultúrája)

Kerätessään ja analysoidessaan itäeurooppalaisten arkaaisten säveljärjestelmien jäänteitä kirjoittaja käsitteli myös slaavilaisten kansojen sävelmiä. Länsi- ja eteläslaavien rituaalisten ja arkaaisten sävelmien rinnalle hänellä ei ollut valitettavasti

mahdollisuutta asettaa venäläistä rituaalista aineistoa, mutta hän löysi varsin huomionarvoista ja melkein yhtä arvokasta aineistoa arkangelilaisten bylinoiden sävelmistä. Hän löysi kolmen slaavilaisen kieliryhmän toisistaan kaukana elävien jäsenten, bulgarialaisten, slovakkien ja Arkangelin venäläisten perinteestä sellaisia sävelmiä, joista ilmenee sekä sävellajin, käännösten että rakenteen kannalta sukulaisuus, yhteinen alkuperä.

Artikkelissaan hän esittelee neljätoista tällaista muinaisslaavilaisena pidettävää sävelmätyyppiä ja ottaa esimerkit eri slaavilaisilta kielialueilta.

Esitellyt sävelmät edustavat tasapuolisesti slaavilaisten kansojen eri haaroja: esimerkkeinä on 18 länsi-, 21 etelä- ja 17 itäslaavilaista sävelmää. Melkein puolessa lauluista (23 kpl) teksti on sisällöltään rituaalista: 12 maanviljelykseen liittyvää, 10 häälaulua ja 1 kehtolaulu.

Esimerkkisävelmissä tapaamme viisi eri sävellajia. Näistä suurin osa vastaa eri kirkkosävellajien alemmasta sekunnista (2) ylempään terssiin (3) ulottuvaa tetrakordia. Miksolyydisen, fryygisen ja doorisen (tai aiolisen) tetrakordin rinnalla esiintyy harvemmin jooninen ja myös viidennenlainen tetrakordi.

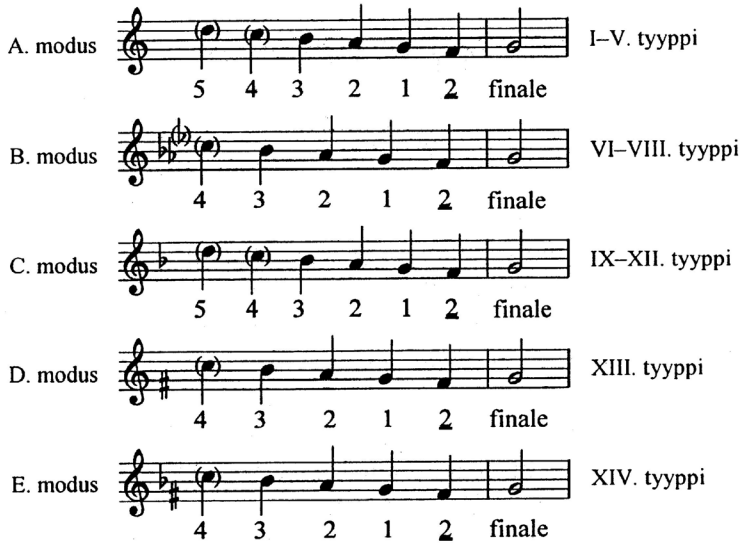

Kirjoittaja tekee artikkelinsa lopussa esittelemänsä aineiston perusteella seuraavat päätelmät:

1. Muinaisslaavilaisen musiikin säveljärjestelmä on muinaisindoeurooppalaista perua oleva erikoinen viisiasteikko.
2. Muinaisindoeurooppalaisia intervalliassosiaatioita ei voida osoittaa slaavilaisesta perinteestä.
3. Säveljärjestelmän moodeista yleisimmin käytettyjä ovat I ja IV, harvemmin III ja V ja hyvin harvoin II ja VI moodi.

Lükő, 2002

5. Setukainen asteikko

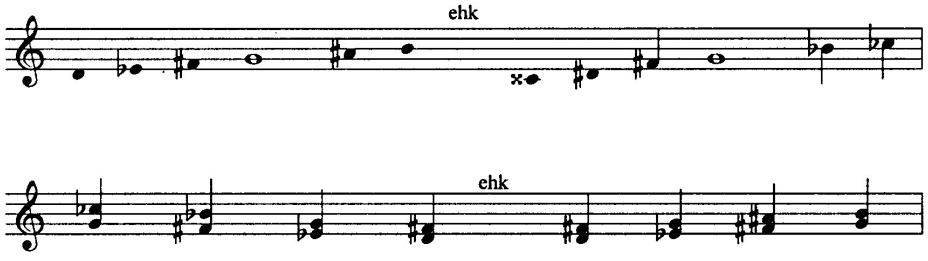

Lyhenteet:

CVYÄ = Caikell väell yhdhell äänell
FSF = Finlands svenska folkdiktning VI. Folkdans. A.1: Äldre dansmelodier (utg. av Otto Andersson). Åbo 1963: SLF
LPP = Laula päivät pääksytysten
PP = Pääskyläinen, päivän lintu
SKNA = Suomen kielen nauhoitearkiston
SKSÄV = Suomen Kansan Sävelmät
SKVR = Suomen Kansan Vanhat Runot
SS = Soutakaamme Suomhen

Kirjallisuus:

Ala-Könni, Erkki 1970. Kansanlauluja Kivennavalta. Tampere.
Ala-Könni, Erkki 1976. Härmän laulukijra. Tampere.
Ala-könni, Erkki 1978. Alavuden laulukirja. Vammala.
Ala-Könni, Erkki 1979. Lapuan laulukirja. Helsinki.
Ala-Könni, Erkki 1981. Kymenlaakson laulukirja. Tampere.
Asplund, Anneli 1992. Kansanlauluja Inkerin maalta. Pieksämäki.
Asplund, Anneli ja Laitinen Heikki 1979. Kalevalaisia lauluja. Helsinki, SKS.
Asplund, Anneli-Koivu, H. 1979. Kalevalaisia lauluja. Helsinki.
Aukio, Samuli-Kecskeméti, István-Kiss, Zoltán 1972. Lappische Joiku-Lieder aus Karasjok. Helsinki.
Bartók, Béla 1921. Erdélyi magyar népdalok. Budapest.
Bartók, Béla 1989. Bartók Béla összegyűjtött írásai. Budapest. 1. Budapest.
Bojarkin, N.I. 1981. Pamjatniki mordovskogo narodnogo muzykal'nogo iskusstva. Tom 1. Saransk.
CVYÄ – Käräjämäki- 2000
Härkönen, Simo 1967. Karjalaisia kansanlauluja Impilahdelta. Pieksämäki.
Härkönen, Simo 1973. Karjalaisia kansanlauluja. Salmista. Helsinki.
Härkönen, Simo 1979. Karjalaisia kansanlauluja Suistamolta. Lappeenranta.
Ilmonen, Kristiina 1988. Kauhavan laulukirja. Kaustinen.
Kádár, György-Albert, Zsuzsanna-Pohjola, Sinikka 1995. Virta vierii, ranta pysyy … (Suomensukuisten kansojen laulukirja.) Jyväskylä.
Kádár, György-Kellosalo, Jaakkko-Kukkurainen, Eija 2000. Läksin Puolahan metsälle, muulle maalle mustikalle Suomalaisia ja inkerliäisiä kansanballadeja. (selostukset: Timo Leisiö) Szombathely.
Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 1996. PPL. Pääskyläinen, päivän lintu. Vaasa.
Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 1997. SS. Soutakaamme Suomhen. Vaasa.
Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 2000. CVYÄ. Caikell väell, yhdhell äänell.
Käräjämäki, Ritva-Kádár, György 2000. LPP. Laula päivät pääksytysten. Vaasa.
Kodály, Zoltán 1937. A magyar népzene. Budapest.
Krohn, Ilmari 1908-1933. SKSÄV. Suomen kansan sävelmät. I-III. Helsinki.
Kuula, Toivo 1907. Eteläpohjalaiset kansanlaulut. Helsinki.
Kuula, Toivo 1907. Eteläpohjalaisia kansanlauluja. Jyväskylä.
Lach, Robert 1929. Gesänge russischer Kriegsgefangener I. Band: Finnisch-ugrische Völker 3. Tsheremissische Gesänge. Wien.
Laugaste, E. 1989. Vana kannel VI:1. Haljala regilaulud. Tallinn

Launis, Armas (toim.) 1910. SKSÄV IV:1 Inkerin runosävelmät. Helsinki.
Launis, Armas (toim.) 1930. SKSÄV IV:2 Karjalan runosävelmät. Helsinki.
Launis, Armas 1908. Lappische Juoigos-Melodien. Helsinki.
Leisiö, Timo 1999. Frühindoeurpäische Pentatonik und nordgermanischer Hexachord in der nordwesteuropäischen Musik. In: Tűzcsiholó. (toim. Péter Pozsgai) Budapest.
Lilja, Esa 2009. Theory and Analysis of Classic Heavy Metal Harmony. Helsinki.
LPP – Käräjämäki- 2000.
Lükő, Gábor 2002. A Kalevala zenei világa. (Kalevalan musiikkimaailma.) In: Zenei anyanyanyelvünk. (Musiikillinen äidinkielemme.) Toim. Péter Pozsgai. Budapest.
Pozsgai, Péter (toim.) 1999. Tűzcsiholó. Budapest.
PPL – Käräjämäki-1996
Sarv, Vaike 1995. Veera Pähnapuu. (Setukaisten kansanlauluja.) Tampere.
Sillanpää, Anna-Maija 1982. Solmisaatio 2. Helsinki.
SKSÄV – ks. Krohn, Ilmari sekä Launis, Armas.
Serra, Jonna 2012. Measuring the Evolution of Contemporary Western Popular Music. https://www.nature.com/articles/srep00521
Sonninen, Ahti 1967. Karjalaisia kansanlauluja Sortavalan seudulta. Helsinki.
Sonninen, Ahti 1977. Karjalaisia kansanlauluja Kiihtelyvaarasta. Joensuu.
SS – Käräjämäki- 1997
Suomen Kansan Vanhat Runot. 1908-1948. Helsinki.
Tampere, Herbert 1956-1965. Eesti rahvalaule viisidega I-V. Tallinna.
Tervonen, Viljo 1979. Kuoliaaksi tanssitettu tyttö. Forssa.
Tervonen, Viljo 1988. Tonavalta puhaltaa. Unkarilaisia kansanlauluja. Vaasa.
Vasiljev, V. M. 1919. Mari Muro. (Marilainen laulu) I. Kazan.
Vasiljev, V. M. 1923. Mari Muro. (Marilainen laulu) II. Moskva.
Viidang, Ene 1997. Kolga-Jaani vanad laulud. Tallinn?
Vikár, László-Bereczki Gábor 1971. Cheremis Folksongs. Budapest.
Virtaranta, Pertti 1973. Vienalaisia lastenlauluja. Helsinki.

Laulujen aakkosluettelo

Anna maata Maariainen (72)
Annikki Turuisen tyttö (balladi) (15)
Annukka, Turusen tyttö (69)
Äsken tulin Transilvaniasta (94)
Averu, čo že (101)
Béla Bartók: Neljä slovakialaista kansanlaulua (osia) (B ja H) (108)
Béla Bartók: Romanialaiset tanssit (osia) (107)
Ei tämä tyttö (29)
Eipä hätää husaarilla (91)
Englantilainen kansanlaulu (119)
Enpä muuta taida (90)
Eräs lempi (74)
Färikaran Jaska (46)
Hanhilammin saksanpolkka (47)
Hanhisilla (102)
Hej, zašli (104)
Hellalla, hellalla (48)
Hirvisillä (56)
Hoi ukko vanha Väinämöinen (52)
Hyvää iltaa nyt kullalleis (19)
Iidud-tiidud (77)
Iltakaijulta koriasti kuuluu (63)
Iso tammi (51)
Issäin antoi harmaan konkarin (14)
Istun tammen oksalle (3)
Japanilainen tanssilaulu (117)
Japanilainen tuutulaulu (116)
Jõda, jõda päva (96)
Joiku (1) (78)
Joiku (2) (79)
Käin minä kaunista kangasta myöten (7)
Kanteletta soittava tyttö (25)
Karin Nokolain korvalta (2)
Karjalan menetettyä (71)
Käynkö viikon villapäänä (61)
Kiikkulaulu (18)
Kirjava kananen (86)
Kui me kasvimme kodoje (100)
Kukapa se Inkerissä (22)
Kukkuu, kukkuu, kaukana kukkuu (24)
Kullallensa se sammakon poikakin (23)
Kun joki on syvä (35)
Kuokkamiesten laulu (67)

Kuusisaari: Pieni slovakialaissarja viululle ja pianolle (105)
Lähdetäänkö tanssimaan (84)
Läksin suolle sotkemahan (17)
Latvialainen kansanlaulu (99)
Laulampa mie lapsellańi (12)
Laulu kolhoosista (82)
Laulu morsiamelle (6)
Laulu rakkaudesta (85)
Laulu tytöstä (83)
Lemminkäisen kosintaretki (53)
Lennä, lintu, lennä (88)
Liilee ja lailee (97)
Likka istui kivellä (31)
Lintunen lenti vieraille maille (58)
Maailman markkinoita (5)
Mahoit ennen maamo rukka (8)
Mammani mielen pahootin (37)
Marjalunnin Jukka (36)
Marjushka (80)
Marketta, Materon neiti (68)
Mehiläiseni, älä pistä (93)
Miepä se laulal lapsellańi (13)
Minjan saunan lämmitti (16)
Minun kultain kaunis on (26)
Näinpä se lauleli iltaasella (38)
Niin kauan minä tramppaan (39)
Niittolaulu (115)
Niityllä (81)
Niputin ja naputin (27)
Nize lipki (103)
Norjalainen kansanlaulu (118)
Oisi virttä viisi, kuusi (1)
Oli eräs talo (70)
Olin orjana Virossa (109)
Onpa tietty tietyssäni (60)
Oprin laulu (66)
Paimenet kaitseva lampaitansa (49)
Paista päivä paimenelle (54)
Pankaa rahti liikkeelle (röntyskä) (28)
Pappa tahtoo rikasta (40)
Piirileikkilaulu Kivennavalta (21)
Pilvet on taivahaalla (44)
Poarga romaneasca (106)
Poijat kun raitilla ajeloo (33)
Polkka (75)
Polska efter Kettisgubben (110)
Polska Lojosta (Lohja) (111)
Polskalaulu (20)
Rimppa (73)
Säkkipillin puhaltaja (89)
Se tie oli pitkä ja leveä (64)
Sibelius Tuonelan Joutsen I-II (114)
Sinisiä punasia (34)

Sorja poika, sopotti (98)
Söö, meie kirju karja (95)
Sparvpolska (112)
Sulle annan kukkaset (59)
Suomalainen polska (113)
Syrämmestäni rakastan sua (41)
Tän kylän ämmät (30)
Tie meni sinne, tie meni tänne (50)
Tormis: Kalevalan XVII. Runo (10)
Tukkipoika (32)
Tuuti lasta Tuonelahan (55)
Tyttö ja poika (87)
Uńi ulkoa kysyve (11)
Uponneen veneen balladi (76)
Väinämöinen etsii Antero ... (9)
Valkoinen kukkanen (92)
Voutisilla (57)
Vuorenmaan Ville (43)
Ylisaaren Mimmin (42)
Ääni ei kuulu kullalleni (62)
Älä aja enää (45)
Älä sinä flikka sinisiä silmiä (4)
Älä sure sinä (65)

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto		5
Sisällysluettelo		7
1. Mitä kansanmusiikki on? - kansanmusiikin määritelmä		9
1. Oisi virttä viisi, kuusi	Härkönen 1979 2	9
2. Karin Nokolain korvalta	Ilmonen 1988 120	10
3. Istun tammen oksalle	Ilmonen 1988 29	10
4. Älä sinä flikka sinisiä silmiä	Ilmonen 1988 104	11
5. Maailman markkinoita	Ala-Könni 1981 121	11
2. Suomalainen kansanmusiikki		11
2.1 Suomalainen kansanmusiikki muoto-opillisesti		12
2.1.1 Kalevalamittaiset kansanlaulut		12
6. Laulu morsiamelle	Kádár 1990 s. 58	12
7. Käin minä kaunista kangasta myöten	Rausmaa 1985 61	13
8. Mahoit ennen maamo rukka	Sonninen 1974 18	13
9. Väinämöinen etsii Antero ...	Tormis: Kalevalan XVII. runo	14
10. Tormis: Kalevalan XVII. Runo		16
11. Uńi ulkoa kysyve	Virtaranta 1973 48	17
12. Laulampa mie lapsellańi	Virtaranta 1973 8	17
13. Miepä se laulal lapsellańi	Virtaranta 1973 18	18
14. Issäin antoi harmaan konkarin	Rausmaa 1985 63	18
15. Annikki Turuisen tyttö (balladi)	Asplund 1992 9a	18
16. Minjan saunan lämmitti	Asplund 1992 31	20
17. Läksin suolle sotkemahan	SKSÄV II 2575; Asplund 1992 15a	20
2.1.2 Reki- tai riimilliset laulut		21
18. Kiikkulaulu	Ala-Könni 1981 140	21
19. Hyvää iltaa nyt kullalleis	Väänänen 1974 12	22
20. Polskalaulu	Ala-Könni 1978 309	23
21. Piirileikkilaulu Kivennavalta	Ala-Könni 1970 95	24
22. Kukapa se Inkerissä	Asplund 1992 90	25
23. Kullallensa se sammakon poikakin	Ala-könni 1978 356	26
24. Kukkuu, kukkuu, kaukana kukkuu	Ala-Könni 1981 155	26
25. Kanteletta soittava tyttö	Ala-Könni 1981 266	27
26. Minun kultain kaunis on	SKSÄV III 2223	28
27. Niputin ja naputin	Heimola 1990 57	28
28. Pankaa rahti liikkeelle (röntyskä)	Asplund 1992 74	29
29. Ei tämä tyttö	Väänänen 1974 5	30
30. Tän kylän ämmät	Ala-Könni 1981 260	30
31. Likka istui kivellä	Ala-könni 1978 252	31
32. Tukkipoika	Ala-könni 1981 298	31
33. Poijat kun raitilla ajeloo	Ala-Könni 1976 117	32
34. Sinisiä punasia	Ala-Könni 1981 122	32

35. Kun joki on syvä	Ilmonen 1988 53	33
36. Marjalunnin Jukka	Ilmonen 1988 125/Kuula 1	34
37. Mammani mielen pahootin	Ala-Könni 1976 82	34
38. Näinpä se lauleli iltaasella	Ilmonen 1988 65	35
39. Niin kauan minä tramppaan	Ilmonen 1988 67	35
40. Pappa tahtoo rikasta	SKSÄV III 3322	36
41. Syrämmestäni rakastan sua	Ala-könni 1978 384	36
42. Ylisaaren Mimmin	Ala-Könni 1976 168	38
43. Vuorenmaan Ville	Ilmonen 1988 133	39
44. Pilvet on taivahaalla	A-M Sillanpää 1982 s. 10	39
2.1.3 Pelimannimusiikki ja sen soittimet		41
45. Älä aja enää	Ala-Könni 1976 244	42
46. Färikaran Jaska	Ala-Könni 1976 225	43
47. Hanhilammin saksanpolkka	Ala-könni 1978 335	44
48. Hellalla, hellalla	Heimola 1990 36	44
49. Paimenet kaitseva lampaitansa	Rausmaa 1985 99	45
50. Tie meni sinne, tie meni tänne	Heimola 32	45
2.2 Aihepiiriltään		45
2.2.1 Myyttiset runot ja Kalevala		45
51. Iso tammi	sävel: SKSÄV IV:2 168; SKÄV IV:2 513 sanat: Kalevala Toinen runo (osia)	46
52. Hoi ukko vanha Väinämöinen	SKÄV IV:513	47
53. Lemminkäisen kosintaretki	sävel: SKSÄV IV:2 514 sanat: Kalevala Kolmastoista runo	47
2.2.2 Paimenlaulut ja paimensoittimet		48
54. Paista päivä paimenelle	sävel: SKSÄV IV:2 237 sanat: Kanteletar I 179	48
2.2.3 Lasten leikkilaulut		50
55. Tuuti lasta Tuonelahan	sävel: SKSÄV IV:2 190; SKSÄV IV:1 57 sanat: Kanteletar II 178	50
56. Hirvisillä	Rausmaa 1985 72	50
57. Voutisilla	Rausmaa 1985 81	52
2.2.4 Nuorison leikki- ja rakkauslaulut		52
58. Lintunen lenti vieraille maille	Rausmaa 1985 103	53
59. Sulle annan kukkaset	Rausmaa 1985 91	53
60. Onpa tietty tietyssäni	sävel: SKSÄV IV:2 71 SKSÄV IV:2 519 sanat Kanteletar II 31	54
61. Käynkö viikon villapäänä	sävel: SKSÄV IV:2 71 sanat: Kanteletar II 78	54
62. Ääni ei kuulu kullalleni sävel:	SKSÄV IV:2 519 (toinen puolisko) sanat: Kanteletar II 41	54
63. Iltakaijulta koriasti kuuluu	Ilmonen 1988 116	55
64. Se tie oli pitkä ja leveä	Ilmonen 1988 79	56
65. Älä sure sinä	Ilmonen 1988 106	56
2.2.5 Hääperinne		57
66. Oprin laulu	Sonninen 1967 21	57
67. Kuokkamiesten laulu	sävel: SKSÄV IV 2:738 sanat: SKVR V 2:1654	59
2.2.6 Balladit		59
68. Marketta, Materon neiti	Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000 s. 30	60
69. Annukka, Turusen tyttö	Kádár-Kellosalo-Kukkurainen 2000 s. 37	61
70. Oli eräs talo	Väänänen 1974 100	61

2.2.7 Itkuperinne 62
71. Karjalan menetettyä (itkuvirsi) Härkönen 1979 16 63
2.2.8 Kristilliset laulut 64
72. Anna maata Maariainen sävel: SKSÄV IV:2 176 64
sanat: Kanteletar II 177
2.2.9 Tanssiperinne 64
73. Rimppa Sonninen 1977 291 64
74. Eräs lempi Härkönen 1979 78 65
75. Polkka Härkönen 1979 84 65
3. Muiden kansojen kansanmusiikki 66
3.1 Suomensukuisten kansojen musiikkiperinteet – musiikillinen sukulaisuus 66
3.1 Virolainen kansanmusiikki 66
76. Uponneen veneen balladi Tampere1989 s. 258 67
77. Iidud-tiidud Tampere 1989 s. (?)222 67
3.2 Saamelaisten musiikki 67
78. Joiku (1) Aikio 1972 66 68
79. Joiku (2) Aikio 1972 75 69
3.3 Mordvalainen kansanmusiikki - venäläinen vaikutus 69
80. Marjushka Bojarkin 1981 10 70
81. Niityllä Bojarkin 1981 68 71
3.4 Marilainen kansanmusiikki 72
82. Laulu kolhoosista Vasiljev 1991 s. 261 72
83. Laulu tytöstä Vasiljev s. 208 72
84. Lähdetäänkö tanssimaan Vikár 1971 219 73
85. Laulu rakkaudesta Vasiljev s 176 73
86. Kirjava kananen Vikár 1971 126 74
87. Tyttö ja poika Vikár 1971 148 74
3.5 Unkarilainen kansanmusiikki 75
88. Lennä, lintu, lennä Tervonen 1988 5 75
89. Säkkipillin puhaltaja Tervonen 1988 32 75
90. Enpä muuta taida Tervonen 1988 27 76
91. Eipä hätää husaarilla Tervonen 1988 46 77
3.2 Suomalaisen ja suomensukuisten kansanmusiikkien saamia vaikutuksia – musiikilliset lainat 77
3.2.1 Muinais-indoeurooppalainen hemitoninen pentatoniikka 77
92. Valkoinen kukkanen Bojarkin 1981 19 78
93. Mehiläiseni, älä pistä Vikár 1971 122 79
94. Äsken tulin Transilvaniasta Bartók 1921 73 79
3.2.2 Itämeren kansojen musiikkikulttuurit 79
95. Söö, meie kirju karja Salve 1989 13 80
96. Jõda, jõda päva Tormis 2000 s 170 80
97. Liilee ja lailee Tormis 2000 208-9 1 81
98. Sorja poika, sopotti Tormis 2000 208-9 83
99. Latvialainen kansanlaulu Stravinski: Kevään uhri 83
3.2.3 Muinaisslaavilaiset vaikutukset 83
100. Kui me kasvimme kodoje Viidang 1995 s. 23 84
101. Averu, čo že Poloczek 1952 116 84
102. Hanhisilla ks. SS 115 85
103. Nize lipki Poloczek 1952 134 85
104. Hej, zašli Poloczek 1952 ? 102 85
105. Kuusisaari: Pieni slovakialaissarja viululle ja pianolle 86
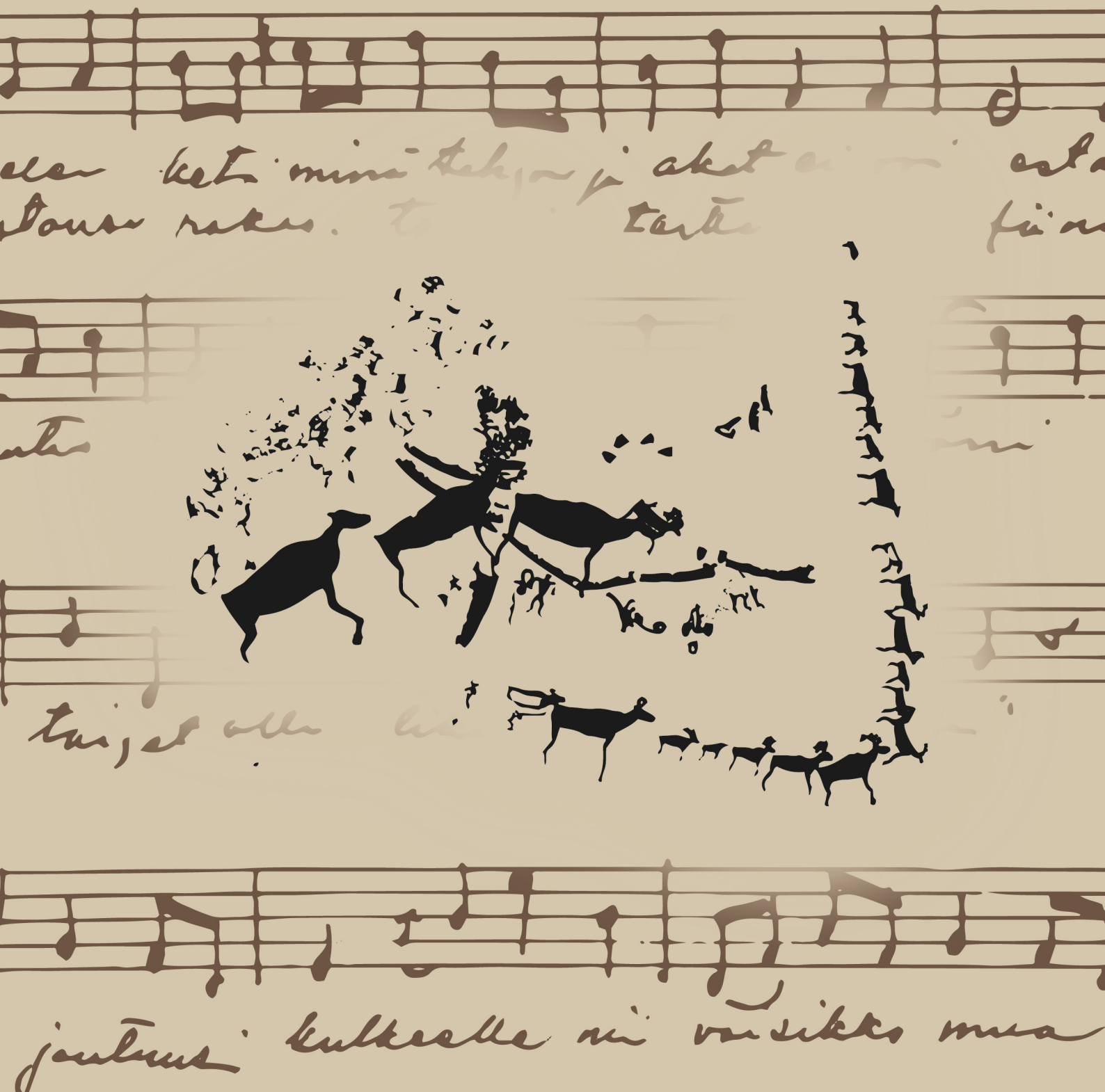
106. Poarga romaneasca Bartók 1913 309 91
107. Béla Bartók: Romanialaiset tanssit (osia) (EMB) 92
108. Béla Bartók: Neljä slovakialaista kansanlaulua (osia) (B ja H) 93
3.2.4 Pohjoisgermaaniset kansat (muinaisindoeurooppalaiset) 97
109. Olin orjana Virossa SKSÄV IV:2 336 97
110. Polska efter Kettisgubben Leisiö 1999 (Svenska låtar 1923 568) 97
111. Polska Lojosta (Lohja) suomenruotsalainen Leisiö 1999 (FSF VI 1963 607) 97
112. Sparvpolska (Medelpad Svenska l) Leisiö 1999 (Svenska låtar 1974 204) 98
113. Suomalainen polska Leisiö 1999 s 262 98
114. Sibelius Tuonelan Joutsen I-II Leisiö 1999 s 266 98
4. Muiden kansojen kansanmusiikki 99
115. Niittolaulu (Japanilaisesta tieteellisestä kokoelmasta) 99
116. Japanilainen tuutulaulu (tieteellisestä kokoelmasta) 99
117. Japanilainen tanssilaulu (tieteellisestä kokoelmasta) 100
118. Norjalainen kansanlaulu Edward Grieg: Peer Gynt (Peters) 101
119. Englantilainen kansanlaulu Henry Purcell: Kuningas Artturi 102
Talukot 105
Lyhenteet 110
Kirjallisuus 110
Laulujen aakkosluettelo 112